

ISSN 2522-4131

НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ

Альманах науки

№ 6/1 (15) червень 2018 р.

Головний редактор¹:

Камінська А.П.

Члени редакційної колегії²:

Антонов В.К. – доцент, кандидат економічних наук;
Кравченко С.І. – доцент, кандидат технічних наук;
Купріянова О.І. – доцент, кандидат юридичних наук;
Сидорченко І.В. – доцент, кандидат філологічних наук;
Соколова О.О. – доцент, кандидат психологічних наук;
Титова Ю.С. – доцент, кандидат педагогічних наук;
Харченко В.П. – кандидат медичних наук.

Статті друкуються мовою оригіналу.

Редакція не завжди поділяє думки авторів. Відповідальність за достовірність представлених у журналі даних несуть автори публікації.

Науковий журнал

«Альманах науки»

№ 6/1 (15) червень 2018 року

Засновник та видавець:

ФОП Камінська А.П.

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації: серія КВ № 22336-12236 Р від 10 жовтня 2016 р.

ISSN 2522-4131

Видання спрямоване на створення дискусійної платформи для аналізу та висвітлення останніх досліджень розвитку сучасної науки через публікацію відповідних наукових матеріалів.

Поштова адреса:

02139, м. Київ а/с 40

тел. +380 (67) 854-98-91

e-mail: ecentrnauki@gmail.com

Підписано до друку 12.06.2018 р.

Передрукування матеріалів журналу дозволяється лише за письмовою згодою редакції журналу.

Тираж – 100 прим.

Ціна – вільна.

¹ Головний редактор є відповідальним за випуск

² Члени редакційної колегії співпрацюють з журналом на безоплатній основі у вільний від основної роботи час

ЗМІСТ

<i>Географічні науки</i>	4
Василевський В.М., Костинян О.М. РОЗВИТОК ЕТНОКУЛЬТУРНОГО ТУРИЗМУ НА ПОЛІССІ	4
<i>Економічні науки</i>	7
Амельницька О.В., Мізіна О.В., Молчанова О.І. _Тос516658502ДОСЛІДЖЕННЯ СИСТЕМИ РОЗВИТКУ ПЕРСОНАЛУ ЕНЕРГОПОСТАЧАЛЬНОЇ КОМПАНІЇ	7
Богданова О.С. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТРАНСПОРТНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ УКРАЇНИ	11
Булгару А.М. ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	14
Вівчарик Д.В. РОЗВИТОК ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА МІЖ УКРАЇНОЮ ТА КАНАДОЮ	19
Гандзій А.Р. ВПЛИВ АЗІЙСЬКИХ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ НА СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО	23
Даценко В.В. ОСНОВНІ ЗАСАДИ ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ	27
Джафарова О.М. ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ НА РІЗНИХ РІВНЯХ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ	31
Жмай А.В., Сербул Е.С. УПРАВЛЕНЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ КАК НЕОТЪЕМЛЕМАЯ ЧАСТЬ СОВРЕМЕННОГО ПРОЦЕССА УПРАВЛЕНИЯ	36
Кузьмик Л.В. ТРАНСАКЦІЙНІ ВИТРАТИ: СУТНІСТЬ ТА ЇХ ФОРМУВАННЯ В ПРОЦЕСІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	40
Огороднік О.І. ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ ЕКОНОМІЧНИХ КРИЗ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	43
Петрищенко Н.А., Серьогіна Н.В., Унтілов А.О. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ	47
Покиньюборода А.О. ФІСКАЛЬНА РОЛЬ ПОДАТКУ НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ	50
Романчук Л.А. ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ ОРГАНІЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ НА ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ	55
Сілкіна Д.О. СТРУКТУРА ТА ПРОЦЕС ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ ОРГАНІЗАЦІЇ ..	61
<i>Педагогічні науки</i>	65
Kornienko A. THE FEATURES OF TEACHING AND LEARNING IN FINLAND	65
Миколайко В. ІГРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В ПРОДУКТИВНІЙ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ З ФІЗИКИ	68
<i>Соціальні комунікації</i>	72
Ченька М. CAMBRIDGE ANALYTICA ТА ІНФОРМАЦІНА БЕЗПЕКА У СОЦІАЛЬНИХ МЕДІА	72

ГЕОГРАФІЧНІ НАУКИ

Василевський В.М.,

Костинян О.М.,

студенти Географічного факультету, спеціальності «Туризм»

Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича

РОЗВИТОК ЕТНОКУЛЬТУРНОГО ТУРИЗМУ НА ПОЛІССІ
АНОТАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Об'єктом дослідження в даній статті є етнокультурний регіон України Полісся, особливості традиційної культури та культурної ідентифікації корінного населення регіону. Розглянуто умови зародження та розвитку унікального культурного простору Українського Полісся. Ключовою проблемою статті є занепад автентичної поліської культури, пов'язаний із Чорнобильською радіаційною катастрофою та подальшим масовим переселенням корінного населення зі своїх споконвічних земель. Головне завдання статті показати, що стимулювання розвитку етнокультурного туризму на Поліссі є одним із шляхів збереження традиційного устрою та побуту поліщуків, а також створення додаткових джерел надходження коштів до місцевих бюджетів, що, зокрема, допоможе забезпечити соціальні потреби місцевого населення.

Ключові слова: етнокультурний туризм, Полісся, древляни, етнографічний регіон, архаїчні пережитки, польщуки, етнотуристичний продукт, етноконтактна зона.

Полісся - це один з найменш досліджених туристами куточків України. Але незаймана природа і багаті місцеві традиції повинні однозначно заманити вас. Так, тут немає монументальних пам'яток архітектури, великих курортних центрів, століттями ця земля залишалася глухою і важкодоступною, але люди зберегли протягом довгого часу свій усталений спосіб життя. Сьогодні це є тим фактором, який приваблює сюди завзяятих мандрівників.

Полісся – один з найунікальніших регіонів української і загальнослов'янської культури. Саме в цій смузі сформувалася прабатьківщина слов'ян, звідки вони розселилися пізніше на обширі від Чорного моря до Балтії. В епоху «літописних племен» на території Полісся мешкали племена древлян, межуючи у верхів'ях Тетерева та нижньої течії Ужа з полянами, а на півночі – понад Прип'яттю – з племенами дреговичів. Ці давні племенні межі проглядаються ще й нині в контурах сучасних діалектів української й білоруської мов.

Серцем Українського Полісся умовно можна назвати територію на північ від дороги Київ - Варшава і аж до кордону з Білоруссю.

Завдяки специфічним природним, географічним умовам (малодоступні ліси, болота, озера) на Правобережному Поліссі збереглися характерні

для минулих століть давні традиції та архаїчні пережитки в усьому комплексі матеріальної та духовної культури: в пісенному фольклорі, народному одязі, народній архітектурі. Особливий інтерес становлять поліські говірки, що зафіксували у своїй фонетичній системі унікальні явища віддалених племенних часів. Зрештою, не менш цінною є й сучасна народна культура поліщуків. Адже відбиває вона природний розвиток й неповторність етнографічного регіону. Через недостатньо розвинену в минулому систему комунікацій Полісся, особливо його північна частина, тривалий час була незайманим у плані збирання та вивчення фольклорно-історичних матеріалів.

Ця тема цікавила й інших чужинецьких дослідників. Ще в минулому сторіччі вчені Європи жваво дискутували про прабатьківщину індоєвропейців. Більшість з них схилилася до думки, що таким власне було Полісся. Одним із перших висунув цю ідею польський вчений Л. Осовський, підкреслюючи свої думки фактами, зібраними на основі довголітніх досліджень. Натомість вчений з Німеччини Г. Пеше навіть визначив конкретний регіон – Рокитнівські болота. Свою гіпотезу він пояснював фізіологічною аргументацією, себто наявністю альбінізму в цій місцевості (або відсутністю нормальної для

даного виду організму пігментації). Відтак, на його думку, саме тут могла започаткуватися велика світловолоса індоєвропейська раса. Як приклад він наводить появу в давніх індоєвропейців Швейцарії, Італії та Югославії звичай будувати житла навіть там, де якість ґрунтів не відповідала природним потребам, а саме це характерне для поліщуків.

Чорнобильська трагедія призвела до деструкції етнічно цілісної групи населення, що компактно заселяла значну територію. За період, що минув від часу катастрофи, з північних районів Житомирщини виїхала значна кількість людей. Мігруючи в нові райони, люди залишають не лише насиджені родинні гнізда, а й цілий мікрокосмос, у якому протікало духовне життя багатьох поколінь. І як би гостинно не приймали переселенців в інших місцевостях, їхня неповторна поліська говірка, самобутня народна пісенність рано чи пізно розчиняється, асимілюється в новому для них етнографічному середовищі та назавжди втрачається для нащадків. З іншого боку, в колишніх населених пунктах, вражених радіацією, здійснюється захоронення будинків разом із предметами домашнього побуту, господарського реманенту, мистецькими цінностями. Таким чином, мине небагато часу – і потерпілі від аварії території назавжди можуть залишитися білими плямами на етнографічній карті слов'янського світу. І якщо сьогодні не вжити кардинальних заходів, то завтра буде пізно.

Розвиток етнотуризму має важливе значення для розвитку економіки України, зокрема для областей Полісся. Ця галузь господарства придатна для нових форм власності й здатна принести найбільшу віддачу. Крім того, для Полісся етнографічний туризм є чи не єдиним шляхом для збереження автентичної культури та побуту, як мають величезну культурологічну, краєзнавчу та туристичну цінність. Процес прискореного розвитку етнотуризму відбуватиметься в нерозривному зв'язку з розширенням сфери дії ринкових відносин. Туристична галузь і підприємства, що до неї входять, орієнтуючись

безпосередньо на споживача, покликані відіграти активну роль у формуванні ринкового середовища.

Туристично-відпочинкова складова має стати важливим компонентом розвитку регіональних культурних центрів з історико-етнографічними назвами.

Для Поліського регіону пропонується оптимальний варіант, який забезпечує сталий розвиток туризму і курортів через встановлення і підтримання рівноваги між збереженням етнічних, природних і історико-культурних ресурсів, економічними інтересами і соціальними потребами розвитку регіону, що створить сприятливі умов для формування якісного національного етнотуристичного продукту. При цьому захист соціальних інтересів населення у сфері туризму і діяльності курортів забезпечується через запровадження мінімальних соціальних стандартів в туризмі. Інфраструктурний характер туризму, його безпосередній вплив на значну кількість видів економічної діяльності та якість життя населення зумовлює необхідність встановлення таких стандартів. Водночас, наявність мінімальних соціальних стандартів у туризмі, створює сприятливі передумови для розвитку соціального туризму на принципах адресної допомоги.

Отже, Полісся - особлива історико-етнографічна область України, частина колишньої прабатьківщини слов'ян, давня етноконтактна зона. Як і Карпати, воно зберегло найдавніші релікти праслов'янської та праукраїнської культури, що є постійними об'єктами вивчення дослідників-археологів, істориків, фольклористів, етнографів. А ще - багатостраждальна земля, яку спіткала ядерна катастрофа Чорнобиля. Можливо, саме останній фактор спричинився до активізації наукових досліджень поліської народної культури, яка зазнала у ХХ столітті нищівного удару. Історико-етнографічний регіон Полісся завжди буде приваблювати увагу науковців та дослідників-аматорів - особливостями традиційно-побутової матеріальної і духовної культури, мови його населення.

Джерела:

1. Костриця М., Костриця Н. Природа і нематеріальна культур Житомирщини / М.Ю. Костриця, Н.С. Костриця / Посібник з етнографічного краєзнавства – м. Житомир, видавництво «МАК», 1999.

2. Кулаковська І.М. Етнокультурний потенціал як чинник підвищення екскурсійної привабливості регіону / І.М.Кулаковська // Вісник Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв. - 2013. - Випуск 41. - С.73-76.

3. Етнокультурна спадщина Рівненського Полісся: матеріали комплексних наукових експедицій Рівненського фольклорно-етнографічного товариства. - Вип. I / Упор. В. Ковальчук. - Рівне, 2001. - 111 с.

4. Павлишина Р., Тарасюта С. Екологічні аспекти розвитку соціальної сфери на забруднених територіях. - Вип. IV.

Василевский В.М., Костинян О.Н.,

Объектом исследования в данной статье является этнокультурный регион Украины Полесье, особенности традиционной культуры и культурной идентификации коренного населения региона. Рассмотрено условия зарождения и развития уникального культурного пространства Украинского Полесья. Ключевой проблемой статьи является упадок аутентичной полесской культуры, связан из Чернобыльской радиационной катастрофой и дальнейшим массовым переселением коренного населения со своих исконных земель. Главное задание статьи показать, что стимулирование развития этнокультурного туризма на Полесье является одним из путей сохранения традиционного уклада и быта полещуков, а также создания дополнительных источников поступления средств в местные бюджеты, что, в частности, поможет обеспечить социальные потребности местного населения.

Ключевые слова: этнокультурный туризм, Полесье, древляны, этнографический регион, архаические пережитки, полещуки, этнотуристический продукт, этноконтактная зона.

Vasylevskyi V., Kostynian O.,

The research object of this article is the ethnocultural region of Ukraine Polysia, the specifics of traditional culture and cultural identification of indigenous population of the region. The conditions of germination and development of the unique cultural space of Ukrainian Polissya are considered. The key problem of the article is the decline of authentic polysian culture, connected with Chernobyl radiation disaster and further massive migration of indigenous population from it`s eternal lands. The main task of an article is to show, that the stimulation of the development of the ethnocultural tourism in Polissya is one of the ways of preservation of polishcuks` traditional structure and everyday life, besides, the creation of additional sources of receipt of funds to local budgets, which, in particular, help to provide social needs of local population.

Key words: ethnocultural tourism, Polissya, drevlians, ethnographic region, archaic remnants, polishchuks, ethnotourist product, ethnocontact zone.

Науковий керівник – доц. Андрусак Н.С.

УДК: 331.101.3

Амельницька О.В.,
к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту,
Мізіна О.В.,
к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту,
Молчанова О. І.,
магістрант кафедри менеджменту,
Донецький національний технічний університет

ДОСЛІДЖЕННЯ СИСТЕМИ РОЗВИТКУ ПЕРСОНАЛУ ЕНЕРГОПОСТАЧАЛЬНОЇ КОМПАНІЇ

У статті досліджуються питання удосконалення системи розвитку персоналу енергопостачальної компанії. Проведено аналіз теоретичних розробок щодо визначення сутності поняття «розвиток персоналу», проаналізовано найбільш поширені принципи формування системи розвитку персоналу на підприємстві та визначено основні її елементи. Надано характеристику існуючої системи розвитку персоналу досліджуваної енергопостачальної компанії, що використовують навчання працівників корпоративному університеті та проведення щорічної оцінки діяльності персоналу, на підставі якої визначаються рівні оплати праці всім категоріям персоналу компанії. Запропоновано заходи практичного характеру з удосконалення системи розвитку персоналу в енергопостачальній компанії: проведення неперіодичних і спеціальних атестацій персоналу, аутсорсінг персоналу компанії, проведення атестації on-line.

Ключові слова: розвиток персоналу, система розвитку персоналу, складові системи розвитку персоналу, корпоративний університет, щорічна оцінка діяльності, неперіодична та спеціальна атестація, аутсорсінг персоналу.

Постановка проблеми. В сучасних умовах господарювання підприємств і компаній для отримання достатніх результатів в управлінні та забезпеченні їх ефективної діяльності можливо лише за умови, що їх працівники володіють професійними знаннями, навиками, вміннями, а також бажанням та змогою примножувати свої здібності. Розвиток персоналу має бути поступовим і дозованим, враховувати здібності й інтереси тих, на кого спрямовані заходи з розвитку, передбачати чіткі цілі, завдання, принципи, методи і відбуватися при сприятливих умовах для неформальних та комфортних відносин. Важливість розвитку персоналу для організацій пояснюється фактом, що прискорення науково-технічного прогресу призводить до швидких змін у вимогах до професійних знань, умінь, навичок.

Актуальність обраної теми дослідження полягає в тому, що саме ефективно сформована система розвитку персоналу на підприємстві сприяє підвищенню конкурентоспроможності сучасних підприємств і компаній.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед відомих учених вивченням концептуальних проблем мотивації праці, в тому числі мотивації управлінського персоналу займалися Кибанов А. Я. [1], Савченко В. А.[2],

Никифорова В. Г. [3], Крушельницька О. В. [4], Егоршин А. П. [5]. В перелічених роботах розглядаються загальні теоретичні підходи до формування системи розвитку персоналу, визначаються певні складові персоналу. Проте не всі питання теоретичної розробки і практичного провадження елементів системи розвитку персоналу докладно вивчено і проаналізовано, особливо з урахуванням специфіки галузевою приналежності промислових підприємств.

Мета статті полягає в аналізі теоретичних розробок щодо визначення та формування системи розвитку персоналу на підприємстві й розробці рекомендацій щодо її удосконалення.

Основні результати дослідження. Узагальнюючи проаналізовані тлумачення категорії «розвиток персоналу», доцільно зробити кілька висновків:

- розвиток персоналу визначається або як сукупність заходів у сфері навчання, підвищення кваліфікації, або як процес надбання необхідних навичок, знань, умінь, розкриття потенціалу працівників. Більш повно і точно розвиток персоналу має розглядатися як процес, безперервність якого забезпечується поступовою реалізацією запланованих заходів у даній сфері [1, 3, 5];

- у більшості визначень категорія «розвиток персоналу» обмежується професійним розвитком. Проте тільки у випадку гармонійного розвитку всіх (особистісних, професійних, соціальних тощо) якостей особи доцільно розглядати розвиток працівника як такий взагалі [4];

- розвиток часто ототожнюють із надбанням додаткових навичок, знань, умінь, компетенцій тощо. Доцільно розглядати розвиток як процес якісних характеристик вдосконалення якісних характеристик працівника й виведення на якісно новий рівень (інтенсивний процес) [6];

- необхідно розглядати розвиток персоналу не як формальний, одноразовий захід по відношенню до співробітників, а як динамічний і чітко спланований процес, що носить стратегічний і перманентний характер.

Розвиток персоналу - це системно організований процес кількісних, якісних і структурних змін компетентності працівників засобами безперервного професійного навчання і виховання для підготовки їх до виконання нових виробничих функцій, професійно-кваліфікаційного просування, формування резерву керівників і вдосконалення соціальної структури персоналу.

Система розвитку персоналу – це сукупність організаційних структур, методик, процесів і ресурсів, необхідних для ефективного виконання поточних і перспективних завдань у сфері розвитку персоналу, а також оптимального задоволення запитів працівників, пов'язаних із самореалізацією, професійною підготовкою і кар'єрою [7].

Базовими принципами функціонування системи розвитку персоналу виступають [8]:

- науковий підхід, тобто заходи щодо розвитку персоналу повинні плануватися й проводитися на науковій основі підготовленими й кваліфікованими фахівцями;

- демократизм - система розвитку персоналу повинна бути відкрита для прийняття ініціативи від самих людей;

- гнучкість - здатність системи розвитку персоналу швидко реагувати на зміну сучасних потреб та уміння реагувати на майбутні потреби, а також вибудовувати й корегувати заходи щодо розвитку персоналу відповідно до стратегії розвитку організації;

- планомірність - розвиток персоналу повинен бути чітко спланованим і проводитися відповідно до розробленого плану протягом усього періоду планування;

- незалежність - відображати об'єктивні потреби в розвитку окремих співробітників, здійснюватись без адміністративного впливу топ-менеджерів, бути незалежним від суб'єктивної волі керівництва;

- відкритість - доступність для всього персоналу, постійне інформування про існуючі можливості; можливість співробітників впливати на власний розвиток;

- перманентність - безперервність, що дозволить більш раціонально та ефективно використати можливості персоналу, проводити аналіз якісної структури персоналу в цілому і його окремих категорій, прогнозувати потреби розвитку, а також фактичні й можливі наслідки реалізації програм і проектів, спрямованих на розвиток персоналу;

- адаптивність і відновлення - використання як тих методів, що раніше застосовувалися та довели свою ефективність, так і інноваційних підходів та методів розвитку персоналу, які відображають і враховують сучасну специфіку розвитку організацій у конкурентному середовищі;

- практичність або корисність існуючої системи розвитку персоналу для забезпечення конкурентної переваги організації в сучасному світі бізнесу.

Враховуючи теоретичні розробки в галузі розвитку персоналу та практичні рекомендації, до основних областей розвитку персоналу підприємств доцільно віднести наступні (рис.1):

Рис. 1 - Основні області розвитку персоналу підприємства

Існуюча система розвитку персоналу досліджуваної компанії характеризується наявністю, по-перше, корпоративного університету. ПАТ ДТЕК «Донецькобленерго» надає всім співробітникам можливість розвивати свій професійний, управлінський і лідерський потенціал у цьому університеті – Академії ДТЕК, де працюють приблизно 300 тренерів, 7 сертифікованих асесорів і коучів. Із 2014 року мета Академії - стати конкурентоспроможним провайдером на ринку тренінгових і консалтингових послуг і сприяти реформі системи професійно-технічної освіти України [9].

Крім того, в енергопостачальній компанії ПАТ ДТЕК "Донецькобленерго" впроваджено систему оцінки персоналу з метою виявлення здібностей співробітників та визначення

перспектив їх розвитку, для чого застосовуються найсучасніші методики. Оцінка персоналу дає керівництву компанії цінну інформацію для прийняття управлінських рішень, допомагає ефективній організації всіх інших HR-процесів. Знання сильних сторін співробітників, їх потреб і мотивів допомагає компанії прицільно розвивати людей і своєчасно просувати їх по кар'єрних сходах [9].

В досліджуваній компанії оцінка вважається одним з найважливіших процесів, обов'язкова складова всіх етапів управління персоналом (рис. 2): підбір/призначення; постановка цілей / оцінка; винагорода; розвиток персоналу; оцінка ефективності діяльності [9].

Рис. 2 - Модель управління персоналом ПАТ ДТЕК «Донецькобленерго»

Для удосконалення системи розвитку персоналу в досліджуваній компанії пропонується додати до існуючого проведення щорічної оцінки діяльності всіх працівників компанії здійснення неперіодичної атестації персоналу та спеціальної атестації, впровадити аутсорсинг атестації персоналу - це передача роботодавцем на договірній основі процесу атестації своїх співробітників спеціалізованій компанії, яка здійснює проведення окремих атестаційних заходів, а також повну побудову функціональної системи атестації персоналу [10], проведення атестації персоналу on-line на підставі Assessment Tools, яка призначена для проведення атестації та оцінки персоналу в режимах on-i off-line з підготовкою звітів та управлінських рішень [11].

Висновки та пропозиції. Актуальність, необхідність і перспективність дослідження системи розвитку персоналу на промислових підприємствах, особливо з урахуванням галузевої специфіки, вимагає подальших досліджень в цьому напрямі. Необхідність впровадження практичних заходів з удосконалення елементів розвитку персоналу в енергопостачальних компаніях підкреслюється виявленими проблемами в формуванні ефективної системи розвитку персоналу.

Перспективами досліджень в цьому напрямі є подальший розвиток та удосконалення запропонованих заходів щодо удосконалення системи розвитку персоналу праці та адаптація їх до промислових підприємств різних галузей.

Список використаних джерел.

1. Кибанов А. Я. Управление персоналом организации. Учебник: 3-е изд., доп. и перераб. М.: ИНФРА-М, 2005. 638 с.
2. Савченко В.А. Управління розвитком персоналу: Навч. посібник. К.: КНЕУ, 2002 р. 351с.
3. Никифоренко В.Г. Управління персоналом: Навчально-методичний посібник. Одеса: Пальміра, 2006. 260с.

4. Крушельницька О.В., Мельничук Д. Л. Управління персоналом: навч. Посібник. К.: Кондор, 2003. 296 с.
5. Егоршин А.П. Управление персоналом. Н. Новгород: НИМБ, 2001. 716 с.
6. Управление персоналом / П.Э. Шлендер и др. М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2005. 320 с.
7. Система развития персонала. Словарь терминов. URL: www.jobtoday.com.ua/termins.php?gnm=938.
8. Державне управління в Україні: наукові, правові, кадрові та організаційні засади: Навчальний посібник / За заг. ред. Н.Р. Нижник, В.М. Олуйка. Львів: Вид. Нац-го університету "Львівська політехніка", 2002. 352 с.
9. Система оценки персонала в ДТЕК. URL: <https://hrliga.com/index.php?module=profession&op=view&id=1395>.
10. Агентство аутсорсинга «Центр Управління Персоналом». URL: http://www.tcupbiznes.com/service/attestacia_personala
11. Ходак Е. Аттестация on-line. URL: http://www.hr-journal.ru/articles/oap/oap_685.html

Амельницькая Е. В., Мизина Е. В., Молчанова Е. И.,

ИССЛЕДОВАНИЕ СИСТЕМЫ РАЗВИТИЯ ПЕРСОНАЛА ЭНЕРГОСНАБЖАЮЩЕЙ КОМПАНИИ

В статье исследуются вопросы совершенствования системы развития персонала энергоснабжающей компании. Проведен анализ теоретических разработок по определению сущности понятия «развитие персонала», проанализированы наиболее распространенные принципы формирования системы развития персонала на предприятии и определены основные ее элементы. Охарактеризована существующая системы развития персонала исследуемой энергоснабжающей компании, включающая обучение работников корпоративном университете и проведения ежегодной оценки деятельности персонала, на основании которой определяются уровни оплаты труда всем категориям персонала компании. Предложены меры практического характера по совершенствованию системы развития персонала в энергоснабжающей компании: проведение неперiodических и специальных аттестаций персонала, аутсорсинг персонала компании, проведение аттестации on-line.

Ключевые слова: развитие персонала, система развития персонала, составляющие системы развития персонала, корпоративный университет, ежегодная оценка деятельности, неперiodическая и специальная аттестация, аутсорсинг персонала

Amelnitskaya O.V., Mizina O.V., Molchanova O.I.,

STUDY OF THE SYSTEM OF DEVELOPMENT OF PERSONNEL ON ENTERPRISE

The article deals with the issues of improvement of the system of personnel development of the energy supply company. An analysis of theoretical developments concerning the definition of the essence of the concept of "personnel development" was carried out, the most common principles of the development of the personnel development system at the enterprise were analyzed and the main elements of it were determined. The description of the existing system of development of the personnel of the investigated power supply company, which uses the training of employees of the corporate university and conducting an annual assessment of the personnel, on the basis of which the level of remuneration for all categories of company personnel is determined, is given. The practical measures aimed at improving the personnel development system in the energy supply company are offered: non-recurring and special attestations of personnel, outsourcing of company personnel, and conducting on-line certification.

Key words: personnel development, personnel development system, personnel development system components, corporate university, annual activity evaluation, non-recurrent and special attestation, outsourcing of personnel

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТРАНСПОРТНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ УКРАЇНИ

У статті проаналізовано сучасний стан транспортної структури України та окремих її складових. Виявлено роль транспортної галузі в розвитку економіки країни і його взаємозв'язок з основними макроекономічними показниками. Було проаналізовано динаміку показники використання транспортної інфраструктури. Були виявлені основні проблеми транспортної галузі в сучасній економіці: зношеність основних фондів, недостатнє фінансування, нерівномірне покриття території транспортними мережами, недотримання технічних норм і правил експлуатації. Обґрунтовано ключова роль розвитку транспорту та його вплив на окремі галузі економіки. Визначено найбільш перспективні напрямки розвитку транспортної інфраструктури, які будуть сприяти сталому економічному розвитку країни, поліпшенню євроінтеграційних процесів, поліпшення якості життя населення.

Ключові слова: транспортна інфраструктура, макроекономічні показники, економічне зростання, автодорожнє будівництво, елементи інфраструктури, логістичні схеми.

Постановка проблеми. Для забезпечення сталого розвитку економіки необхідно ефективно використовувати транспортні можливості країни. Україна має досить розгалужену транспортну систему, але зараз її потенціал не використовується повною мірою. Це призводить до зниження темпів економічного зростання, збільшення витрат на виробництво товарів та послуг. Галузь транспорту є важливою частиною економіки, вона забезпечує обслуговування як внутрішніх, так і експортних/імпортних та транзитних перевезень вантажів і пасажирів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розвитку транспортної інфраструктури досліджувалися у роботах таких вчених як Іксарова Н.О.[1], Прейгер Д.К.[2], Антошишина Н.І.[3], Кудрицька Н.[4], Дульфан С.Б.[5] та інші. Проте аналіз наукових досліджень виявив, що питання особливостей розвитку окремих складових транспортної інфраструктури залишаються недостатньо дослідженими.

Мета статті. Метою статті є аналіз тенденцій розвитку транспортної інфраструктури України та її окремих компонентів і виявлення їх впливу на економічне зростання країни.

Основні результати дослідження. Інфраструктура є складовою територіальної структури національної економіки, яка формується системою транспорту, зв'язку, торгівлі, енергетики та водної системи, а також житлом, школами, об'єктами охорони здоров'я, культурою, спортом та іншими об'єктами[4]. Вважають, що транспортна інфраструктура – це регіональний капітал, що демонструє особливий соціальний характер, що виявляється у спроможності транспортної

інфраструктури приносити в регіон не тільки економічні переваги, але і враховуючі соціально - культурні особливості сприйняття формування синергетичного ефекту.

Транспортна система України представлена різними видами транспорту: залізничним, автомобільним, морським, авіаційним, тощо. Частка транспортного сектору у валовому внутрішньому продукті України станом на 01.01.2017 р. становила 6,7%. Чисельність працівників галузі становить майже 7% від загальної чисельності зайнятого населення [5].

Найбільш залежними від транспорту галузями є будівництво, торгівля, сільське господарство, зв'язок і поштові послуги. В останні роки обсяг транспортних послуг відповідав тенденції розвитку української економіки. Зростання ВВП у 2016 та 2017 рр., супроводжувалося відповідним ростом транспортної інфраструктури. Подальший розвиток економіки вимагатиме забезпечення фінансової підтримки транспортної галузі.

Транспортна складова є одним з найважливіших елементів інфраструктури в даний час. Вона сприяє розвитку зв'язків між регіонами всередині країни та між країнами, і, отже, підтримує формування взаємних економічних, соціальних, культурних зв'язків. Для оцінки результатів розвитку транспортної інфраструктури, насамперед, необхідно визначити роль транспортної інфраструктури у загальній системі транспорту та логістики. Такий підхід дозволяє визначити фактори та умови, що впливають на розвиток транспортної інфраструктури.

Загалом вважається, що логістична інфраструктура, що забезпечує ефективне виконання логістичних процесів, включає технічні засоби, способи їх обробки та системи їх використання

[6]. Транспортна інфраструктура в рамках цієї концепції як частини логістичної інфраструктури включає: повітряний транспорт, залізничний транспорт, автотранспорт, водний і внутрішній транспорт, трубопроводи тощо.

Транспортна система України складається з різних видів транспорту. Кожна з них має свою специфіку. З метою забезпечення функціонування країни економіка та всі види транспорту повинні бути взаємопов'язаними і працювати гармонійно. Загальна транспортна мережа України становить 21 тис. кілометрів залізниці, 159,4 тис. км магістралей, 1,6 тис. км експлуатаційних, річкових, судноплавних маршрутів з доступом до Азовського і Чорного моря.

	Вантажооборот		Обсяг перевезених вантажів	
	млн.т км	у % до січня-березня 2017р.	млн.т	у % до січня-березня 2017р.
Транспорт	79219,3	96,2	150,0	97,3
залізничний	47261,0	98,4	79,1	95,6
автомобільний	9611,9	110,0	39,6	103,1
водний	681,8	79,2	0,7	92,7
трубопровідний	21602,0	87,6	30,6	94,7
авіаційний	62,6	121,9	0,02	114,3

Табл. 1 Вантажооборот та обсяги перевезень вантажів у січні-березні 2018 року[7]

З даних, які наведені у таблиці 1 видно, що залізничний транспорт переважає над іншими видами транспорту. По показнику вантажооборот на другому місці труднопрохідний транспорт. Це пов'язано з тим, що цим видом транспорт вантажі постачаються на великі відстані. По показнику обсяг перевезених вантажів на другому місці

Для оцінки діяльності транспорту України, ми використовуємо основні показники його продуктивності. Основними критеріями оцінки ефективності транспорту є: обсяг перевезення вантажів, вантажообіг, співвідношення видів транспорту у вантажному транспорті, обсяг пасажирських перевезень, пасажирообіг, вартість перевезення, співвідношення пасажирів і вантажний рух у економіці країни. Обсяг перевезення - це обсяг вантажу, що перевозяться тим чи іншим видом транспорту. У таблиці 1 наведена динаміка перевезення вантажів різними видами транспорту.

автомобільний транспорт, яким переважно перевозяться вантажі не невеликі відстані. У той же час тенденції розвитку вантажоперевезень, транспорту не завжди відповідають лінійним змінам ВВП. Динаміка пасажирообороту кількості перевезених пасажирів наведена у Таблиці 2.

	Пасажирооборот		Кількість перевезених пасажирів	
	млн. пас.км	у % до січня-березня 2017р.	Млн. осіб	у % до січня-березня 2017р.
Транспорт	22759,2	103,3	1120,9	97,4
залізничний	6152,0	104,5	36,7	96,0
автомобільний	8296,4	98,7	483,0	95,4
водний	0,7	28,9	0,001	27,3
авіаційний	4537,4	114,8	2,1	112,7
трамвайний	963,6	100,4	164,9	99,1
тролейбусний	1473,4	98,9	259,4	99,1
метрополітенівський	1335,7	99,4	174,8	99,5

Табл. 2 Пасажирооборот та кількість перевезених пасажирів у січні-березні 2018 року[7]

З таблиці 2 видно, що автомобільний транспорт переважає у пасажироперевезеннях і по показнику кількість перевезених пасажирів. Це свідчить про необхідність забезпечити підтримку автомобільного транспорту для подальшого розвитку.

Транспортна інфраструктура є однією з найважливіших частин економічної інфраструктури. Транспортна діяльність - ключовий компонент економічного розвитку

та добробуту людини - зростає в усьому світі, оскільки економіка зростає. Транспортування є віддзеркаленням економічної активності, оскільки продукція повинна бути переміщена на ринки. Хороша транспортна мережа має важливе значення для підтримки економічного успіху в сучасних країнах.

У країнах, що розвиваються, інфраструктура в цілому та транспортна інфраструктура, зокрема, розглядаються як важлива передумова

економічного зростання. Ряд впливових тематичних досліджень продемонстрували сильну залежність економічного розвитку від якості транспортної інфраструктури, що відкриває ресурси відсталих регіонів, таких як земля та робоча сила, для їх ефективного використання. [8]

Мережу автодоріг України складають дороги місцевого значення – 117,6 тис. км та державного значення – 52,0 тис. км. У теперішній час планується величезна реконструкція автомобільної інфраструктури країни, яка передбачає як ремонт і реконструкцію існуючих доріг, так і будівництво нових. В 2017 році з державного бюджету було виділено на розвиток автомобільної мережі більш ніж 12 млрд. гривень. У 2018 році уряд планує виділити

щонайменше вдвічі більше. Проект державного бюджету-2018 передбачає фінансування дорожнього господарства понад 40 млрд. гривень.

Висновки та пропозиції. Транспортування має суттєвий прямий і непрямий вплив на економічну ефективність та економічне зростання. Транспортна інфраструктура має вирішальне значення для сталого економічного зростання країни. Існує взаємозв'язок між якістю транспортної інфраструктури та макроекономічними показниками країни. Розвиток транспортної інфраструктури буде сприяти розвитку економіки та забезпечить певні переваги через макроекономічні фактори продуктивності.

Література

1. Іксарова, Н. О. Транспортна інфраструктура як компонент економічної безпеки України [Електрон. ресурс] / Н. О. Іксарова. – Режим доступу : www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ekpr/2010_36/Zmist/6PDF.pdf
2. Прейгер, Д. К. Реалізація потенціалу транспортної інфраструктури України в стратегії посткризового економічного розвитку [Текст] / Д. К. Прейгер, д.е.н., проф. (кер. авт. кол.), О. В. Собкевич, О. Ю. Смельянова. – К.: НІСД, 2011. – 37 с
3. Антощишина Н.І. Інтеграційні процеси транспортної системи України в ЄС / Н.І. Антощишина // Ефективна економіка. – 2013. – № 10 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2423>
4. Кудрицька Н. Теоретико-методологічні засади моделювання розвитку транспортно-дорожнього комплексу України [Електронний ресурс] / Н. Кудрицька // Економіст. – 2014. – № 1. – С. 74–78. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econ_2014_1_21. – 01.02.16.
5. Дульфан С. Б. Діяльність місцевих органів влади щодо збалансованого розвитку транспортної системи міста / С. Б. Дульфан // Держава та регіони. Серія : Державне управління. – 2014. – № 1. – С. 63–67.
6. Всесвітній економічний форум (2015 р.) - 10 провідних економік для транспортних систем. Доступно з: <https://www.weforum.org/agenda/2015/10/these-economies-have-the-best-transport-systems/>
7. Економічна статистика / Економічна діяльність / Транспорт– 2018. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
8. Чужиков В. І. Транспортна політика ЄС: соціальний аспект / В. І. Чужиков // Україна: аспекти праці. – 2010. – № 1. – С. 7–15.

Богданова О.С.

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ТРАНСПОРТНОЙ ИНФРАСТРУКТУРЫ УКРАИНЫ

В статье проанализировано современное состояние транспортной структуры Украины и отдельных ее составляющих. Выявлена роль транспортной отрасли в развитии экономики страны и его взаимосвязь с основными макроэкономическими показателями. Была проанализирована динамика показатели использования транспортной инфраструктуры. Были выявлены основные проблемы транспортной отрасли в современной экономике: изношенность основных фондов, недостаточное финансирование, неравномерное покрытие территории транспортными сетями, несоблюдения технических норм и правил эксплуатации. Обоснована ключевая роль развития транспорта и его влияние на отдельные отрасли экономики. Определены наиболее перспективные направления развития транспортной инфраструктуры, которые будут способствовать устойчивому экономическому развитию страны, улучшению евроинтеграционных процессов, улучшению качества жизни населения.

Ключевые слова: транспортная инфраструктура, макроэкономические показатели, экономический рост, автодорожное строительство, элементы инфраструктуры, логистические схемы.

Bogdanova O.

PROBLEMS AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT OF TRANSPORT INFRASTRUCTURE OF UKRAINE

The article analyzes the current state of the transport structure of Ukraine and its components. The role of the transport industry in the development of the country's economy and its interrelation with the main macroeconomic indicators is revealed. The analysis revealed the main problems of the transport industry in the modern economy: depreciation of fixed assets, insufficient financing, uneven coverage of the territory by transport networks, non-compliance with technical norms and operating rules. The key role of the development of transport and its impact on individual sectors of the economy is substantiated. The most perspective directions of development of the transport infrastructure that will contribute to sustainable economic development of the country, strengthening of the European integration processes, improvement of the quality of life of the population was determined.

Key words: transport infrastructure, macroeconomic indicators, economic growth, road construction, infrastructure elements, logistics schemes.

Булгару А.М.,
студентка

Одеського Національного Економічного Університету

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

У статті проведено аналіз та оцінку ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємства, яке діє на ринку міжнародних вантажних перевезень та транспортно-логістичних послуг, розраховано показники ефективності експортної діяльності підприємства за 2013 – 2017 рр. З метою обґрунтування ефективності експортної діяльності підприємства проведено кореляційно-регресійний аналіз впливу показників експорту на рівень рентабельності підприємства. Зроблено висновок щодо достовірності і точності даних для побудови моделі впливу показників рівня рентабельності експорту, обсягу експорту на одного працівника та частки експорту в загальному обсязі на рівень рентабельності підприємства

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, ефективність, експорт, рентабельність експорту, кореляційно-регресійний аналіз

Постановка проблеми. В умовах кризових явищ і нестабільності економічного зростання суттєвим фактором підвищення ефективності господарської діяльності як на рівні окремих підприємств, так і в масштабах усієї країни є розвиток зовнішньоекономічної діяльності. Ефективна зовнішньоекономічна діяльність сприяє відтворенню експортних можливостей країни, підвищенню міжнародної конкурентоспроможності українських товарів, формуванню оптимальної структури експорту й імпорту, залученню іноземних інвестицій. Сучасні напрямки розвитку світового ринку, максимальна адаптивність стратегії підприємства до вимог мінливого зовнішнього середовища, особливості організації сировинної бази підприємств вимагають більш детального дослідження формування та ефективного використання експортного потенціалу для вітчизняних підприємств. Особливої актуальності набувають питання оцінки ефективності зовнішньоекономічної діяльності, формування та ефективного використання експортного потенціалу для вітчизняних підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемні аспекти визначення ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємства, знайшли відображення у роботах Авідзби А.М., Бузні А.Г., Валуйко Г.Г., Власова В.В., Гаркуші О.М., Домарецького В.А., Додонова С.В., Єрмакова О.Ю., Козака Ю.Г., Логвінової Н.С., Ляного О.Д., Мелешко Л. Ф., Матчиної І. Г., Оганесянца Л. А., Панасюка А.Л., Рибінцева В.О., Соколова В.І., Спектора Я.С., Тулаєвої М.

І., Фуркевича В.О., Червена І. І., Черемісиної С.Г., Шерера В. О. та інших.

Узагальнення наукових і прикладних розробок з цієї проблематики свідчать про те, що залишаються недостатньо досліджуваними саме підприємства, що надають послуги з міжнародних вантажних перевезень та транспортно-логістичних послуг в Україні.

Постановка завдання. Мета даної статті - провести аналіз ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємства Одеського регіону ТОВ «МАРИН ХОЛДІНГ».

Основні результати дослідження. Поняття ефективності ЗЕД має комплексний і багатоаспектний характер. Воно може виражатись за допомогою різноманітних економічних показників, але найпростіший та найголовніший – це отримання прибутку від реалізації виробленої продукції на зовнішньому ринку. Ефективність ЗЕД на рівні підприємства визначається передусім на основі аналізу прибутковості зовнішньоторговельних операцій шляхом зіставлення доходів і витрат, планових завдань і їхнього виконання. Також ефективність ЗЕД визначається шляхом аналізу ринкової частки, підвищення ступеня популярності торговельної марки товару й фірми, збільшення числа її покупців і т. д. [1, с. 54]

Компанія ТОВ «МАРИН ХОЛДІНГ» працює на міжнародному ринку більш більше 10 років, пропонуючи комплексне рішення логістичних задач клієнта, починаючи від транспортування вантажу і закінчуючи побудовою та координацією повної Supply Chain, що включає в себе всі етапи руху товаропотоку до

кінцевого споживача. Компанія ТОВ «МАРИН ХОЛДИНГ» - професіонал у сфері ЗЕД, логістики та митно-брокерських послуг. Місія компанії – допомагати бізнесменам імпортувати та експортувати товари, здійснювати зовнішньоекономічну діяльність легко, комфортно, тим самим сприяти розвитку зовнішньоторговельних відносин між країнами.

На даний момент компанія ТОВ «МАРИН ХОЛДИНГ» пропонує наступні послуги:

- митно-брокерські послуги;
- міжнародні вантажні перевезення;
- транспортно-логістичні послуги в Україні;
- аутсорсинг зовнішньоекономічної діяльності.

На рис. 1. представлена структура послуг ТОВ «МАРИН ХОЛДИНГ» в 2017 році.

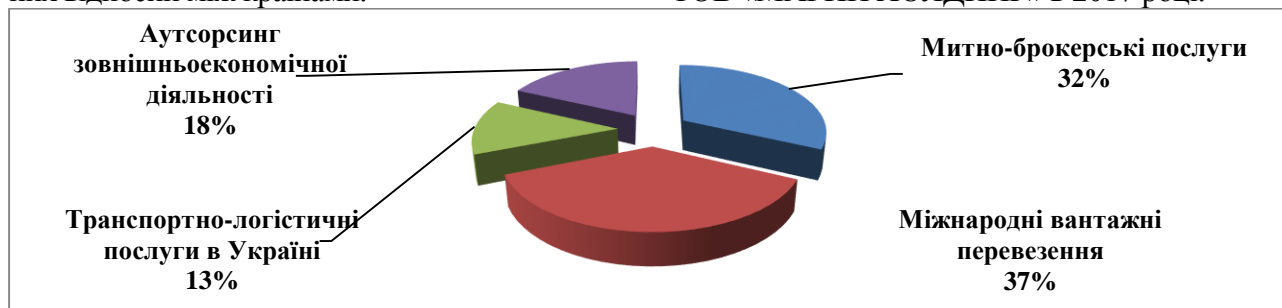

Рис.1. Структура послуг ТОВ «МАРИН ХОЛДИНГ» в 2017 році

Джерело: складено на основі статистичних даних по експорту послуг і фінансової звітності підприємства ТОВ «МАРИН ХОЛДИНГ» за 2013 – 2017 роки

Як видно з рис. 1. найбільшу питому вагу займають міжнародні вантажні перевезення (37%) і митно-брокерські послуги (32%). Аутсорсинг зовнішньоекономічної діяльності займає 18% і транспортно-логістичні послуги в Україні – 13%.

Для підприємства ТОВ «МАРИН ХОЛДИНГ» при виході на зовнішній ринок важливо сформулювати чітку якісну та кількісну оцінку ефективності зовнішньоекономічних операцій. Комплексний підхід до вибору показників ефективності зовнішньоекономічної

діяльності підприємства забезпечує об'єктивну оцінку стану діяльності та сприяє формуванню правильної стратегії діяльності підприємства ТОВ «МАРИН ХОЛДИНГ», що дозволяє підвищити його конкурентоспроможність на світовому ринку митно-брокерських і транспортно-логістичних послуг.

Показники ефективності експортної діяльності ТОВ «МАРИН ХОЛДИНГ» за 2012 – 2016 рр. наведено в таблиці 1

Показники	Роки				
	2013	2014	2015	2016	2017
Гривневий еквівалент відрахувань у валютний фонд підприємства, тис. грн	40949,13	29002,56	10487,9	3852,48	18134,88
Виручка від обов'язкового продажу валюти, тис. грн.	5,42	4,12	3,13	2,54	3,34
Повна собівартість експорту послуг, тис. грн.	37499,2	23617,72	8632,016	3326,839	16776,02
Економічний ефект від експорту послуг, тис. грн.	3455,35	5388,96	1859,014	528,1806	1362,2
Валютний виторг від експорту, тис. дол. США	5159,59	3625,32	1300,5	481,56	1523,33
Середньорічний обернений валютний курс, дол. США/грн	0,126	0,125	0,124	0,125	0,084
Валютна ефективність експорту ($E_{екс}^{вал}$), дол. США/грн	1,1592	2,85	2,666	1,975	2,6804
Економічна ефективність експорту ($E_{екс1}$)	1,092	1,228	1,215	1,158	1,081
Рентабельність експорту ($Р_e$)	9,2	22,8	21,5	15,8	18,1
Економічна ефективність надання експортних послуг на національному ринку ($E_{екс2}$)	1,18	1,17	1,16	1,16	1,175
Економічна ефективність експорту відносно середньорічних обсягів капіталу ($E_{екс3}$)	1,018	1,364	1,353	1,246	1,317

Табл. 1. Показники ефективності експортної діяльності ТОВ «МАРИН ХОЛДИНГ» за 2013 – 2017 рр.

Джерело: складено на основі статистичних даних по експорту послуг і фінансової звітності підприємства ТОВ «МАРИН ХОЛДИНГ» за 2013 – 2017 роки

На підставі проведених розрахунків протягом 2013 – 2016 року простежується поступове зниження економічного ефекту від експорту послуг від 3455,35 тис. грн. до 528,1806 тис. грн. В 2017 році економічний ефект від експорту послуг підвищився до 1362,2 тис. грн. Валютна ефективність експорту послуг за 2014 – 2016 поступово знижується, але в 2017 році ситуація дещо покращується і показник зріс до 2,6804 дол. США/грн. Рентабельність експорту за 2013 -2014 роки збільшується до 22,8%, потім протягом 2014 – 2016 років має стійку тенденцію до зниження, але в 2017 році показник збільшився і склав 18,1%. Динаміка економічної ефективності надання експортних послуг на національному ринку за 2013 – 2016 рр. показує її поступове зниження з 1,18 до 1,16., але в 2017 році простежується зростання показника до 1,175. Також простежується зниження економічної ефективності експортних послуг відносно середніх обсягів капіталу за

2012 – 2016 рр., але в 2017 році показник збільшився до 1,317.

З метою обґрунтування ефективності експортної діяльності підприємства ТОВ «МАРИН ХОЛДІНГ» проведено кореляційно-регресійний аналіз впливу показників експорту на рівень рентабельності підприємства. В якості результативної ознаки використано ефективність експорту послуг. Серед інших характеристик виділено обсяг експорту на одного працюючого та частку експорту у загальному обсязі реалізації.

Вихідні дані для проведення кореляційно-регресійного аналізу представлено у табл. 2.

Введено такі умовні позначення:

y – рівень рентабельності підприємства, %;

x_1 – рівень рентабельності експорту послуг, %;

x_2 – обсяг експорту на 1 працівника, тис. грн;

x_3 - частка експорту в загальному обсязі реалізації, %.

Рік	Рівень рентабельності підприємства, % (y)	Рівень рентабельності експорту послуг, % (x_1)	Обсяг експорту на одного працівника, тис. грн. (x_2)	Частка експорту в загальному обсязі реалізації, % (x_3)
2008	57	46,8	66,8	47,6
2009	5,7	14,6	8,8	21,3
2010	43,1	38,5	62,7	30,8
2011	15,3	22,7	48,9	23,1
2012	2,4	6,6	4,2	15,6
2013	6,7	9,2	16,1	22,2
2014	7,7	22,8	12,9	23,3
2015	7,8	21,5	12,8	24,1
2016	5,4	15,8	8,2	19,8
2017	5,5	18,1	7,4	19,6

Табл. 2. Вихідні дані для проведення кореляційно-регресійного аналізу ефективності експортної діяльності ТОВ «МАРИН ХОЛДІНГ»

Джерело: складено на основі статистичних даних по експорту послуг і фінансової звітності підприємства ТОВ «МАРИН ХОЛДІНГ» за 2013 – 2017 роки

За результатами розрахунків встановлено, що між рівнем рентабельності діяльності ТОВ «МАРИН ХОЛДІНГ» (як основного індикатора ефективності) та ефективністю експорту існує істотний прямий зв'язок, що підтверджує рівень коефіцієнта кореляції $r_{yx1} = 0,94$ (табл.3).

	Рівень рентабельності підприємства, %	Рівень рентабельності експорту, %	Обсяг експорту на одного працівника, тис. грн.	Частка експорту в загальному обсязі реалізації, %
Рівень рентабельності підприємства, %	1			
Рівень рентабельності експорту, %	0,939515	1		
Обсяг експорту на одного працівника, тис. грн.	0,924558	0,87314	1	
Частка експорту в загальному обсязі реалізації, %	0,93767	0,913529	0,819052	1

Табл. 3 Матриця парних коефіцієнтів кореляції рівня рентабельності ТОВ «МАРИН ХОЛДІНГ» та факторів, що впливають на цей показник

Джерело: розраховано в програмі Excel за даними таблиці 3

Відтак, виявлено суттєвий зв'язок між рівнем рентабельності господарської діяльності підприємства та іншими характеристиками його експортної діяльності. Наведене свідчить про те, що рівень розвитку міжнародної діяльності

підприємства значною мірою впливає на ефективність його діяльності в цілому.

Згенеровані результати регресійного аналізу по регресійній статистиці представлені у таблиці 4

Регресійна статистика	
Множинний R	0,978965
R-квадрат	0,958373
Нормований R-квадрат	0,937559
Стандартна помилка	4,675614
Спостереження	10

Табл. 4 Коефіцієнти тісноти зв'язку

Джерело: розраховано в програмі Excel за даними таблиці 3

Величина коефіцієнта множинної кореляції R характеризує якість отриманої моделі. Згідно отриманих результатів даний коефіцієнт становить 0,98, що свідчить про наявність у моделі високої кореляції. Значення R -квадрата, тобто коефіцієнта детермінації, свідчить про відповідність вихідних даних та регресійної моделі, оскільки його значення максимально наближається до 1 і становить 0,96. Таким чином, лінійна модель пояснює 96% варіації, що означає правильність вибору фактора (відстані). Лише 4% обумовлені іншими факторами, що впливають на рентабельність підприємства ТОВ «МАРИН ХОЛДИНГ», але не включені в лінійну модель регресії.

Сукупний вплив виділених показників експорту на рівень рентабельності діяльності ТОВ «МАРИН ХОЛДИНГ» проведено на основі багатофакторного регресійного аналізу, здійснення якого передбачає: 1) побудову регресійного рівняння; 2) обчислення показників впливу факторів на результативну ознаку; 3) аналіз отриманих показників впливу.

Отриманий кореляційно-регресійний аналіз впливу показників ефективності експорту на рентабельність підприємства дає змогу побудувати таку модель:

$$Y = -20,6206 + 0,299125x_1 + 0,305563x_2 + 0,897297x_3$$

де y – рівень рентабельності підприємства, %;
 x_1 – рівень рентабельності експорту послуг, %;

x_2 – обсяг експорту на 1 працівника, тис. грн;

x_3 - частка експорту в загальному обсязі реалізації, %.

Висновки та пропозиції

Ефективності ЗЕД має комплексний і багатоаспектний характер і може виражатись за допомогою різноманітних економічних показників. Систематична оцінка ефективності ЗЕД сприяє її оптимізації і забезпеченню високоприбуткової роботи підприємства.

Підсумовуючи результати проведеного кореляційно-регресійного аналізу впливу показників рівня рентабельності експорту, обсягу експорту на одного працівника та частки експорту в загальному обсязі на рівень рентабельності підприємства ТОВ «МАРИН ХОЛДИНГ» робимо висновок про те, що побудована модель є значущою. Критерії статистичної вірогідності і точності даних свідчать про рівень адекватності. Дослідження показали достовірність і точність даних для побудови адекватної моделі для подальшого прогнозування діяльності підприємства.

При розробці перспективних напрямків дослідження ефективності зовнішньоекономічної діяльності необхідно за допомогою факторного аналізу обсягів реалізації продукції за експортними контрактами визначити вплив таких факторів, як середня сума одного експортного контракту, активність і загальна кількість покупців.

Список використаних джерел

1. Вичевич А.М. Аналіз зовнішньоекономічної діяльності. Навчальний посібник / А.М.Вичевич, О.В. Максимец. - Львів: Афіша, 2013. – 432 с.
2. Гребельник О.П. Основи зовнішньоекономічної діяльності: Підручник / О.П. Гребельник. - 3тє видання перероблене та доповнене. - К.: Центр учбової літератури, 2013. - 432 с.

3. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств: Навчальний посібник / [Козак Ю.Г., Логвінова Н.С. та ін.]; за ред. Ю.Г. Козака, Н.С. Логвінової, М.А. Зайця. – 4-ге вид., перероб. та доп. – К.: Освіта України, 2012. – 272 с.

4. Зовнішньоекономічна діяльність: підприємство-регіон [монографія] / Ю. Г. Козак, Н. В. Притула, О. А. Єрмакова та ін. – К.: Центр учбової літератури, 2016. – 240 с.

5. Козак Ю. Г. Міжнародна торгівля: навч.посібник / Ю. Г. Козак, Н. С. Логвінова, Н. В. Притула та інші. - 5-ге вид., перероб. та доп. - Київ: Центр учбової літератури, 2015. – 272 с.

6. Вакульчик О.М. Аналіз ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємства / О.М. Вакульчик, Д.П. Дубинський // Вісник Академії митної служби України. Сер. : Економіка. - 2014. - № 2. - С. 75-82.

Булгару А.М.

ОЦЕНКА ЭФФЕКТИВНОСТИ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ.

В статье проведены анализ и оценка эффективности внешнеэкономической деятельности предприятия, действующего на рынке международных грузовых перевозок и транспортно-логистических услуг, рассчитаны показатели эффективности экспортной деятельности предприятия за 2013 - 2017 гг.. С целью обоснования эффективности экспортной деятельности предприятия проведен корреляционно-регрессионный анализ влияния показателей экспорта на уровень рентабельности предприятия. Сделан вывод о достоверности и точности данных для построения модели влияния показателей уровня рентабельности экспорта, объема экспорта на одного работника и доли экспорта в общем объеме на уровень рентабельности предприятия

Ключевые слова: внешнеэкономическая деятельность, эффективность, экспорт, рентабельность экспорта, корреляционно-регрессионный анализ

Bulharu A.,

EVALUATION OF EFFICIENCY OF FOREIGN TRADE ACTIVITIES OF ENTERPRISE

The article is concerned with the analysis of the effectiveness of foreign trade activities of enterprise operating in the international cargo transportation market and logistics services market. Its given the calculation of efficiency indicators of export activities for 2013 - 2017. In order to estimate the effectiveness of export activities of the enterprise the correlation and regression analysis of the export indicators was carried out. Conclusions are drawn about the reliability and accuracy of the data for constructing a model which describes the impact of the export profitability, the exports volume per employee and the share of exports to the profitability of the enterprise.

Keywords: foreign trade activity, efficiency, export, export profitability, correlation and regression analysis

Вівчарик Д.В.,
студентка

Тернопільський національний економічний університет

РОЗВИТОК ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА МІЖ УКРАЇНОЮ ТА КАНАДОЮ

Стаття присвячена дослідженню теми розвитку торговельно-економічного співробітництва між Україною та Канадою. Враховуючи той факт, що міжнародні торговельні відносини є одним із найважливіших напрямків у становленні економічних відносин між країнами, то для України це стратегічно важливо і це один із методів поглиблення дружніх відносин із країнами Північної Америки. Досліджено становлення та розвиток відносин між Україною та Канадою. Проаналізовано Угоду про зону вільної торгівлі з Канадою. Ознайомлено із інвестиційними проектами Канадського уряду в Україні. Проаналізовано експортно-імпортні операції між Україною та Канадою. Розкрито основні перспективи розширення та підвищення ефективності торговельно-економічних відносин України та Канади.

Ключові слова: Канада, Україна, співробітництво, зовнішньоторговельні відносини, Угода про зону вільної торгівлі з Канадою (CUFTA), двосторонні відносини.

Постановка проблеми. Проблема дослідження торговельно-економічних відносин між Україною та Канадою є досить актуальною на сьогодні і набуває все більшої популярності. Враховуючи той факт, що міжнародні торговельні відносини є одним із найважливіших напрямків у становленні економічних відносин між країнами, то для України це стратегічно важливо. Також, в умовах глобалізації, економічна безпека України знаходиться під впливом різноманітних ризиків і загроз. Одним із шляхів подолання цих загроз є активна участь держави у міжнародному поділі праці та міжнародній торгівлі. Тому, варто поглиблювати відносини із таким стратегічно-важливим партнером як Канада, яка позиціонує себе на світовій арені як одна з найбільш розвинених країни світу.

Позитивний досвід соціально-економічного розвитку Канади може бути корисним для України, щоб використати у власних реформах та реалізації внутрішньої й зовнішньої економічної політики. Тому дослідження питань, що пов'язані з двосторонніми торговельно-економічними відносинами між Україною й Канадою в контексті дії Угоди про вільну торгівлю, її розширення, вдосконалення, а також взаємного запозичення позитивного досвіду соціально-економічного розвитку є актуальними в науковому й практичному відношеннях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ця тема стала досить актуальною серед багатьох науковців, в тому числі і вітчизняних.

Наприклад, варто відзначити праці М.М. Клімова, В.М. Литвина, Р.О. Саламатіна, та багатьох інших, які присвятили свої наукові роботи українсько-канадським відносинам: історія, сучасний стан та перспективи розвитку.

Серед канадських науковців, що займаються питаннями двосторонніх зовнішньоторговельних відносин Канади з іншими країнами, слід відзначити: М. Веолла, Х. Горга, Б. Муракози, Р. Неллєрта, Х. Раффа, А. Стоянова, Н. Шмитта та інших. Проте не дивлячись на велику кількість праць вітчизняних й зарубіжних вчених з міжнародних торговельно-економічних відносин, такі роботи стосовно України й Канади практично відсутні.

Мета статті є визначення сучасного стану торговельно-економічного співробітництва України та Канади для виявлення основних перспектив розширення даної співпраці.

Основні результати дослідження. Канада та Україна мають давню історію дружби, спільних цінностей та спільні амбіції на майбутнє двох народів. Канада стала першою західною країною, яка визнала незалежність України 2 грудня 1991 року. Україна і Канада на постійній основі розвивають міжрегіональне співробітництво через обмін візитами, підписання двосторонніх документів, а також створення різноманітних ініціатив та проектів в економічній, науково-технологічній та культурно-гуманітарній сферах [1, с. 156-160]. Основні принципи україно-канадського співробітництва: в основі дружби даних країн є демократичні основи;

співпраця у сфері оборони та безпеки є фундаментом ефективної готовності до викликів щодо миру та безпеки; основою двосторонніх відносин є взаємна підтримка суверенітету, незалежності та територіальної цілісності; різностороння співпраця між Україною та Канадою впливає на процвітання, добробут та безпеку євроатлантичної спільноти [1, с. 156-174].

Окрім цього, відомо, що основу особливих зв'язків між Україною та Канадою було закладено ще за часів появи перших українських переселенців наприкінці ХІХ століття [2, с. 316]. Неодноразово і на різних рівнях представники уряду Канади підкреслювали значимість і вагомість внеску, зробленого українцями в розвиток канадського суспільства як спільноти людей з різним культурним спадком, але об'єднаних спільними демократичними цінностями.

Одним з найважливіших документів у двосторонніх відносинах є Угода про вільну торгівлю, яка була підписана 11 липня 2016 року та вступила в силу 1 серпня 2017 року і є важливою віхою в двосторонніх відносинах між Канадою та Україною. Угода про зону вільної торгівлі має позитивний вплив на [3]:

- поглиблення і зміцнення торговельних та двосторонніх відносин між Канадою та Україною;
- вихід українських підприємств на нові ринки;
- забезпечення прозорості щодо регулювання і зменшення операційних витрат для бізнесу;
- виробничу кооперацію та інше.

Серед основних українських продуктів, які отримують переваги від безмитного доступу на ринок Канади є соняшникова олія, цукор, кондитерські вироби та шоколад, алкогольні напої та пиво, соки, одяг, кераміка, металургія та хімія [3]. Окрім цього, дана Угода сприятиме виходу України на ринки Американського регіону, що може сприяти створенню нових глобальних торговельних зв'язків. Але, варто пам'ятати, що існує ряд недоліків ухвалення Угоди про зону вільної торгівлі із Канадою [4].

Іноземні інвестиції відіграють дуже важливу роль у економічному розвитку будь-якої країни. На жаль, обсяг прямих іноземних інвестицій в економіку України є досить незначним, оскільки в нашій країні завжди були такі проблеми, як політична та

економічна нестабільність, високий рівень корупції, низький рівень розвитку інфраструктури, військові конфлікти. Тому, одним з найбільш актуальних завдань залишається створення сприятливих умов для розвитку бізнес-клімату в Україні. Однак, незважаючи на негативні фактори, Канада проводить безліч інвестиційних проектів в Україні. Енергетична компанія «ТІУ-Canada» стала першим іноземним інвестором в Україні в рамках Угоди про вільну торгівлю з Канадою [5].

Варто зазначити, що Україна та Канада мають величезний потенціал для співпраці, в тому числі в секторі «чистої» енергетики. Пріоритетом Державного департаменту енергоефективності є створення сучасних інструментів фінансування «зелених» проектів. По всьому світу, «зелені» банки, які за останні 5 років залучили близько 26 мільярдів доларів у «зелені» проекти, все більше завойовують популярність. Саме цей фінансовий інструмент потрібен Україні, оскільки такі «зелені» банки допоможуть отримати початкові інвестиції для реалізації проектів, проводити якісну експертизу та залучати довгострокові та дешеві кредитні кошти [5]. Це також прискорить досягнення цілей щодо відновлюваної енергетики в Україні.

Крім того, експерти відзначають, що уряд Канади протягом п'яти років інвестує 28 млн. дол. США у розвиток молочного бізнесу в Україні. Проект буде працювати в чотирьох регіонах і триватиме п'ять років. Інвестиції в розвиток кооперативного руху будуть спрямовані у Івано-Франківську, Львівську, Дніпропетровську та Херсонську області [5].

Що стосується експортної структури товарів з України до Канади, переважають такі товари: мідь і вироби з неї, палива мінеральні; нафта і продукти її перегонки, чорні метали, екстракти дубильні. З іншого боку, в Україну з Канади імпортують: мінеральні палива; нафта і продукти її перегонки, фармацевтична продукція, риба і морепродукти, реактори ядерні, котли, машини. Більше того, між Україною та Канадою була підписана Угода про зону вільної торгівлі, яка офіційно набула чинності 1 серпня 2017 року. Це дає доступ українським експортерам до 98% канадського ринку, що значно покращить товарообіг [3].

Інформаційні технології (ІТ) - це один з найперспективніших секторів для налагодження більш тісних економічних зв'язків з Канадою. За даними Державної служби статистики України на 21.02.2017р. за результатом 9 місяців 2016 року обсяг двосторонньої торгівлі послугами між Україною та Канадою дорівнює 95 млн. дол. США. Експорт послуг з України до Канади порівняно із аналогічним періодом 2015 року зріс на 17,6% та становить 58 млн. 779 тис. дол. США. Імпорт послуг з Канади до України зріс на 11,9% і складає 36 млн. 243 тис. дол. США. Сальдо двосторонньої торгівлі послугами за цей період для України позитивне і становить 22 млн. 536,5 тис. дол. США [6].

Враховуючи підписання Угоди про зону вільної торгівлі, можемо побачити, що дії Угоди пропонують широкі можливості для зміцнення торговельно-економічних відносин між двома країнами та наближення самих національних економік даних країн. Можна сказати, що традиційний торговельно-економічний та гуманітарний партнер у майбутньому може стати "вікном" для входу на ринки країн Північної та Латинської Америки, також Україна може не лише активізувати торговельно-економічне співробітництво та збільшити обсяги американських інвестицій у свою економіку, але й активізувати співпрацю у таких пріоритетних галузях, як енергетика, адже залучення американських інвестицій дозволить розробити нафтогазовий шельф Чорного та Азовського морів та сланцевого газу в Україні. Поліпшення торговельно-економічних відносин повинно мати дві мети. По-перше, досягнення експортно-імпортного балансу між країнами, з метою усунення нинішньої диспропорції на користь Канади. По-друге, збільшити обсяг торгівлі та покращити його структуру за рахунок зростання продукції з значною часткою доданої вартості. Дорожня карта стратегічного розвитку торгівлі України була розроблена та оприлюднена в квітні 2017 року. Маючи головною метою перехід України на "експорт високотехнологічних інноваційних продуктів для сталого розвитку та успіху на світових ринках", Дорожня карта визначає три основні завдання для її реалізації [7]:

1. Створення сприятливих умов, які стимулюють торгівлю та інновації для диверсифікації експорту.

2. Розвиток послуг з підтримки бізнесу та торгівлі, які можуть підвищити конкурентоспроможність підприємств, зокрема малих та середніх підприємств.

3. Зміцнення навичок та компетенції підприємств, зокрема малих та середніх підприємств, необхідних для участі у міжнародній торгівлі.

Окрім цього, перспективним є співробітництво у галузі телебачення та кіновиробництва. Оскільки, сфера кіно є однією з найприбутковіших і може створити нові робочі місця, що у свою чергу призведе до скорочення безробіття в нашій країні, відповідно й до збільшення державного бюджету податками. Що стосується товарної структури товарообігу між Україною та Канадою, то цікавими є такі сектори [8]: інформаційно-комунікаційних технологій (60% експорту послуг з України до Канади - послуги ІКТ та аутсорсинг); сектор технічного обслуговування та ремонту літальних апаратів; сектор машинобудування; сектор харчової промисловості.

Висновки. Двосторонні відносини України та Канади мають давню історію та охоплюють великий спектр сфер. Особливість українсько-канадського співробітництва обумовлена наявністю 1,2 мільйонної української діаспори.

До основних сфер співробітництва відносяться співробітництво в сфері освіти та співробітництво в сфері економіки. Про це свідчить наявність досить великої кількості міжнародно-правових актів. На сьогоднішній день Канада є для нашої країни головним партнером та підтримкою на міжнародній арені. Тому, відносини з Канадою є перспективним напрямком зовнішньополітичної стратегії України.

Традиційний торговельно-економічний та гуманітарний партнер у майбутньому може стати "вікном" для входу на ринки країн Північної та Латинської Америки, також Україна може не лише активізувати торговельно-економічне співробітництво та збільшити обсяги американських інвестицій у свою економіку. Це, в свою чергу, посилить здатність України розвивати активні відносини з сучасними центрами тяжіння,

включаючи США та Бразилію. Окрім цього, обом країнам варто розвивати співробітництво у галузі телебачення та кіновиробництва. Оскільки, сфера кіно є однією з найприбутковіших і може створити

нові робочі місця, що у свою чергу призведе до скорочення безробіття в нашій країні, відповідно й до збільшення державного бюджету податками.

Список використаних джерел.

1. Литвин В. М. Українсько-канадські взаємини: історія, стан, перспективи / В. М. Литвин // Україна: Європа чи Євразія? / В. М. Литвин ; за заг. ред. В. А. Смолія. – К., 2004. – С. 156–174.
2. Трансформація міжнародних економічних відносин в епоху глобалізації : колектив. моногр. / за ред. А. П. Голікова, О. А. Довгаль. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. – 316 с.
3. Canada-Ukraine Free Trade Agreement (CUFTA)– [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.international.gc.ca/trade-commerce/trade-agreements-accords-commerciaux/agr-acc/ukraine/canada-ukraine.aspx?lang=eng>
4. Переваги та недоліки ухвалення Угоди про зону вільної торгівлі з Канадою [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.sworld.com.ua/konferua6/95.pdf>
5. Інвестиційний клімат в Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://canada.mfa.gov.ua/en/about-ukraine/economic-cooperation/invest-climat>
6. Експорт ІТ-послуг в Канаду [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://cutisproject.org/en/news/state-of-it-2017/>
7. Стратегія розвитку «Україна 2020» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.reforms.in.ua/Content/download/Strategy2020updUA.pdf/>
8. Майбутнє українсько-канадських відносин [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.canadainternational.gc.ca/ukraine/bilateral_relations_bilaterales/index.aspx?lang=ukr

Вивчарик Д.В.,

РАЗВИТИЕ ТОРГОВО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ УКРАИНОЙ И КАНАДОЙ

Статья посвящена исследованию темы развития торгового-экономического сотрудничества между Украиной и Канадой. Учитывая тот факт, что международные торговые отношения являются одним из важнейших направлений в становлении экономических отношений между странами, для Украины это стратегически важно и это один из методов углубления дружеских отношений со странами Северной Америки. Исследовано становление и развитие отношений между Украиной и Канадой. Проанализировать Соглашение о зоне свободной торговли с Канадой. Ознакомлены с инвестиционными проектами Канадского правительства в Украине. Проанализированы экспортно-импортные операции между Украиной и Канадой. Раскрыты основные перспективы расширения и повышения эффективности торгового-экономических отношений Украины и Канады.

Ключевые слова: Канада, Украина, сотрудничество, внешнеторговые отношения, Соглашение о зоне свободной торговли с Канадой (CUFTA), двусторонние отношения.

Vivcharyk D.,

DEVELOPMENT OF TRADE AND ECONOMIC COOPERATION BETWEEN UKRAINE AND CANADA

The article is devoted to the theme of development of trade and economic cooperation between Ukraine and Canada. Taking into account the fact that international trade relations are one of the most important directions in establishing economic relations between countries, for Ukraine it is strategically important and this is one of the methods of deepening friendly relations with the countries of North America. The formation and development of relations between Ukraine and Canada are explored. The Free Trade Agreement with Canada is analyzed. Acquainted with investment projects of the Canadian government in Ukraine. Export-import operations between Ukraine and Canada are analyzed. The main prospects for expanding and improving the efficiency of trade and economic relations of Ukraine and Canada are discovered.

Key words: Canada, Ukraine, cooperation, foreign trade relations, Canada-Ukraine Free Trade Agreement (CUFTA), bilateral relations.

ВПЛИВ АЗІЙСЬКИХ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ НА СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО

Стаття присвячена дослідженню впливу транснаціональних корпорацій Азії на світове господарство. Пояснено сутність ТНК та виявлено їх основні ознаки. Ідентифіковано фактори, що сприяють трансформації компанії в міжнародну корпорацію. Виділено основні етапи формування й розвитку ТНК. Здійснено аналіз класифікації та структури транснаціональних корпорацій. Досліджено найбільші транснаціональні корпорації Азії станом на сьогодні. Проаналізовано найперспективніші азійські компанії на світовому ринку електроніки й інформаційних технологій. Розглянуто діяльність найбільших ТНК Азії в Україні. Запропоновано використання стратегій успіху азійських ТНК для вітчизняних підприємств, що збираються виходити на зарубіжні ринки. Виявлено перспективи розвитку азійських ТНК у міжнародних економічних відносинах.

Ключові слова: транснаціональні корпорації (ТНК), міжнародні економічні відносини, світове господарство, ринок електроніки, стратегії успіху.

Постановка проблеми. Проблема дослідження впливу азійських ТНК на світове господарство є доволі актуальною на сьогодні. Адже в зовнішній політиці ТНК формують власну корпоративну дипломатію, що дозволяє їм брати участь не лише в економічній, а й у політичній, військовій та інформаційній сферах життя суспільства на рівні з високо розвиненими державами.

Без сумніву, дослідження діяльності провідних компаній Азії дозволить визначити найбільших гравців, що здійснили революційний вплив на світове господарство. Очевидно те, що досвід азійських транснаціональних корпорацій може слугувати яскравим прикладом для вітчизняних компаній, що збираються виходити на міжнародні ринки. Окрім цього, аналіз найбільш перспективних ТНК Азії в сфері електроніки дозволить визначити які саме компанії займають лідируючу позицію на світовому ринку та користуються найбільшим попитом серед споживачів.

Проблема дослідження впливу азійських транснаціональних корпорацій на світове господарство є доволі актуальною для України. Адже з кожним роком все більша частка компаній Азії збільшує свою присутність на вітчизняному ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сучасному етапі дослідження тенденцій розвитку ТНК займалися такі вітчизняні науковці, як: Безрукова Н.В., Оніпко Т.А., Охріменко О.О., Гринь О.В. У вивченні питання діяльності компаній у системі глобальних

економічних зв'язків вагомий вклад внесли іноземні економісти, серед яких доцільно було б виділити М. Портера, Дж. Даннінга, Е. Пенроуза, С. Пахомова та Г. Чернікова.

Дослідження досвіду функціонування азійських транснаціональних корпорацій у світовому економічному просторі згадується у наукових працях Гейця В.М., Кістерського Л.Л., Левківського В.М., Семиноженка В.М. та Федулової Л.І. Без сумніву, дослідники проаналізували основні фактори, завдяки яким формується лідерство могутніх компаній Азії в різних галузях економіки.

Тим не менш, науковець Бак Г.О. у своїй публікації «Лідерство транснаціональних корпорацій у світовому створенні інновацій» дослідила діяльність компаній Азії в інтенсивних процесах інноваційної діяльності та комерціалізації нововведень.

Мета статті є визначення впливу азійських ТНК на світове господарство для виявлення їх ролі в умовах інтенсифікації глобальних зв'язків.

Основні результати дослідження. На сьогодні розвиток глобального економічного простору безпосередньо пов'язаний з діяльністю та експансією транснаціональних корпорацій.

Згідно Кодексу поведінки ТНК, розробленого ООН, транснаціональна корпорація – це підприємство, що характеризується розташування дочірніх компаній у двох чи більше країнах світу незалежно від сфери діяльності та юридичної форми установи; використовує таку систему прийняття рішень, що забезпечує здійснення ефективних стратегій управління з декількох

центрів та сприяє узгодженій політиці всередині підрозділів компанії [1, с.2].

Основними рисами транснаціональної корпорації є [1, с.4]:

1. Інтернаціональний характер господарської діяльності.
2. Розміщення виробництва в тих країнах, де витрати виробництва нижчі, ніж в країні базування.
3. Високий рівень транснаціоналізації виробничого процесу.
4. Наявність потужного матеріального та фінансового потенціалу.
5. Висока незалежність власного капіталу.

Доцільно було б наголосити на провідних факторах, що сприяють трансформації компанії в міжнародну корпорацію.

Ефект масштабу є одним з найголовніших факторів, що сприяють виходу компаній, які нарощують виробництво, на глобальний ринок.

Другим фактором є вертикальна інтеграція, що зумовлена об'єднанням в єдиний технологічний процес усіх або основних ланок виробництва й обороту промислової та сільськогосподарської продукції.

Конкурентна боротьба в масштабах світового ринку є третім фактором, що сприяє перетворенню головної компанії в транснаціональну.

Ще однією умовою, що сприяє ефективній діяльності ТНК у світовому господарстві, є ланцюгова реакція. Таким чином, компанія прагне витягнути слідом за собою на міжнародний ринок пов'язані галузі виробництва, що здійснюють поставку необхідної продукції.

На шляху еволюційних змін і розвитку транснаціональні корпорації пройшли п'ять етапів від другої половини ХІХ ст. до початку ХХІ ст. На першому етапі виникли перші «сировинні» компанії, що функціонували у вигляді синдикатів. Другий етап характеризується утворенням трестів, що займались виробництвом військової техніки. На третьому етапі діяльність ТНК пережила злет у зв'язку з використанням досягнень науково-технічного прогресу. Четвертий етап пов'язаний із виходом перших азійських компаній на світові ринки. На п'ятому етапі починають формуватися ТНК у країнах, що розвиваються [2, с.133].

На сучасному етапі існують такі типи ТНК, як: інтернаціональні, мультинаціональні та глобальні компанії. За ступенем усупільнення капіталу ТНК функціонують у вигляді картелів, синдикатів, пулів, трестів, концернів, консорціумів, транснаціональних стратегічних альянсів, одногоалузевих та багатогоалузевих концернів. Організаційна структура складається із материнської компанії, філій, дочірніх компаній, асоційованих компаній і спільних підприємств [1, с.9].

На сьогодні азійські транснаціональні корпорації не лише активно розвиваються на внутрішньому ринку, а й глобально розширюються та переростають своїх західних «однолітків» у світовому господарстві. Багато дослідників визначають ТНК Азії новаторським духом, оскільки їм притаманна нестандартна історія зростання й успіху.

Варто зазначити те, що 40% азійських компаній входять до найбільших ТНК світу. Найбільша кількість компаній азійського регіону зосереджена в Японії (226 одиниць) та в Китаї (159 одиниць). Відносно менша частина розміщена в Південній Кореї (61), Гонконзі (57) та Індії (54). На сьогодні Японія славиться такими гігантами, як: «Toyota» і «Mitsubishi UF Financial». За даними досліджень «Forbes» за 2017 року найприбутковішими ТНК Азії є: «PetroChina», «Alibaba», «Tencent Holdings», «HDFC Bank», «Baidu», «SK Hynix», «Midea Group», «NetEase», «Cheung Kong Property Holdings», «SF Holding». Для визначення рейтингу аналітики досліджують близько 1700 компаній, що здійснюють зовнішньоекономічну діяльність на світовій арені. Між іншим, ринкова вартість компанії повинна складати щонайменше 1,8 млрд. доларів США [3].

Станом на 2017 рік, за даними досліджень американської компанії Business Wire, провідні ринки Азії вже є найбільшими у світі виробниками та експортерами електронних продуктів.

Проаналізувавши статистичні дані СОТ за 2015, можна стверджувати, що китайські ТНК домінують на світовому ринку електроніки, становлячи 34%. Згідно рейтингу компанії «IDC» з маркетингових досліджень, лідером на міжнародному ринку телевізорів є китайська компанія «Lenovo», а на ринку смартфонів і ПК-телевізорів – японська ТНК «Samsung». За рейтингом компанії «Deloitte

Touche Tohmatsu Limited» станом на 2017 рік найперспективнішими азієцькими компаніями в ІТ галузі є «Wuhan Douyu», «Guangzhou Fengei» та «Qingdao Yeelight». За останні два роки ІТ компанії Азії мають тенденцію до зростання доходів. Таким чином, топ-500 інформаційних компаній в середньому збільшили свій прибуток на 41,5%. Варто зазначити, що 139 найбільших ІТ компаній із 500 є китайськими, а загальне число швидко зростаючих компаній у Китаї станом на 2016 рік зросло до 100 [4].

На сьогодні на території України функціонує 13 ТНК Азії («Samsung», «Toyota», «LG», «Japan Tobacco», «Wilmar International», «Watson Group», «Hyundai Motor», «SOCAR», «Turkcell», «COFCO Agri», «CNBM», «Xinwei Group», «Beijing Skyrizon Aviation Industry»). Між іншим, згідно даних посольства Китаю в Україні, інвестиції китайських компаній в Україну за весь період взаємин склали близько 7 млрд доларів США в облігації [5].

Діяльність азієцьких ТНК у світовому господарстві може слугувати яскравим прикладом для вітчизняних компаній, що збираються виходити на зарубіжні ринки. Процвітання компаній Азії передували такі чинники, як: здійснення революційних нововведень, розуміння потреб споживачів, розширення й поглиблення інтеграційних торговельних блоків у регіоні [6, с.45].

За результатами соціологічного опитування «Нові азієцькі чемпіони», Азія на чолі з Китаєм до 2025 року стане найвпливовішим регіоном світового господарства. У найближчій перспективі очікується зростання ролі й зміцнення впливу ТНК з країн, що розвиваються, активізація процесу транснаціоналізації малих і середніх підприємств, домінування найбільших корпорацій Азії, взаємодія ТНК із національними державами. Можна сміливо стверджувати, що в найближчому майбутньому очікується економічний злет азієцьких ТНК [7].

Висновки та пропозиції. На сьогодні транснаціональні корпорації відіграють важливу роль у світовому господарстві, оскільки вони є монопольними носіями

Список використаних джерел.

1. Гринь О. В. Роль ТНК у сучасній світовій економіці / О. В. Гринь. – 2017. – С. 1–14.
2. Чернова В. Ю. Сущность и развитие ТНК через призму эволюционной экономической теории / В. Ю. Чернова. // экономические науки. – 2016. – №1. – С. 131–137.

прямих іноземних інвестицій та інноваційного потенціалу. Транснаціональна корпорація – це компанія, що характеризується розташування дочірніх компаній у двох чи більше країнах світу незалежно від сфери діяльності та юридичної форми установи. У процесі свого розвитку ТНК пройшли п'ять етапів, починаючи із створення перших картелів до сучасних транснаціональних стратегічних альянсів. На сучасному етапі більшість компаній функціонує, як глобальні корпорації, а за ступенем усупільнення капіталів – у вигляді концернів і транснаціональних стратегічних альянсів.

Станом на сьогодні 40% ТНК Азії входить до найбільших світових компаній. Найбільша кількість з них зосереджена в Японії (226 одиниць). Найприбутковішими компаніями за 2017 рік прийнято вважати наступні: «PetroChina», «Alibaba» та «Tencent Holdings». Варто наголосити на тому, що транснаціональні корпорації Азії є лідерами на світовому ринку електроніки. Яскравим прикладом може слугувати компанія «Samsung», що домінує на міжнародному ринку смартфонів та РК-телевізорів.

На сучасному етапі все більше кількість азієцьких компаній виходить на ринки України. В останні роки спостерігається тісна співпраця з китайськими корпораціями, такими як: «COFCO Agri», «CNBM» та «Xinwei Group».

Для подальшої експансії на міжнародні ринки транснаціональним корпораціям Азії було б доцільно акцентувати увагу на розвитку інновацій та проведенні успішної політики бренду. Таким чином їм варто перестати фокусуватися на встановленні низьких цін для того, щоб знищити «низькоякісний» образ продукції, виробленої в Азії. Крім цього, варто спрямовувати всі сили на розвиток конкурентної переваги, що відрізнятиме компанію від конкурентів. Яскравим прикладом слугує ТНК «Toyota», відома за своєю стратегією «Just-In-Time», яка ґрунтується на принципі, що варто виробляти «лише те, що потрібно, коли це потрібно, і в необхідній кількості».

3. Asia's 50 Best Big Public Companies 2017 [Електронний ресурс] // Forbes. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.forbes.com/fab50/list/>
4. Global electronic market [Електронний ресурс] // SemiWiki. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.semiwiki.com/forum/content/6548-china-moves-manufacturer-full-supplier.html>.
5. Інновації: східний досвід [Електронний ресурс] // Інтелектуальний проект Києво-могилянської бізнес-школи. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <http://open.kmbs.ua/ua/interview/finance/19871/innovaciji-shidnij-dosvid>.
6. Ping-Hong Kuo. Brand Growth Strategies for Asian Companies / Ping-Hong Kuo. // Tung-Hai University. – 2016. – №8. – С. 43–48.
7. Expanding Business in Asia [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.callbox.com.expanding-business-in-asia>

Гандзій А.Р.,

ВЛИЯНИЕ АЗИАТСКИХ ТРАНСНАЦИОНАЛЬНЫХ КОРПОРАЦИЙ НА МИРОВОЕ ХОЗЯЙСТВО

Статья посвящена исследованию влияния транснациональных корпораций Азии на мировое хозяйство. Объяснено сущность ТНК и выявлены их основные признаки. Идентифицированы факторы, способствующие трансформации компании в международную корпорацию. Выделены основные этапы формирования и развития ТНК. Осуществлен анализ классификации и структуры транснациональных корпораций. Исследованы крупнейшие транснациональные корпорации Азии на сегодня. Проанализированы перспективные азиатские компании на мировом рынке электроники и информационных технологий. Рассмотрена деятельность крупнейших ТНК Азии в Украине. Предложено использование стратегий успеха азиатских ТНК для отечественных предприятий, которые собираются выходить на зарубежные рынки. Выявлено перспективы развития азиатских ТНК в международных экономических отношениях.

Ключевые слова: транснациональные корпорации (ТНК), международные экономические отношения, мировое хозяйство, рынок электроники, стратегии успеха.

Handzii A.

THE INFLUENCE OF ASIAN TRANSNATIONAL CORPORATIONS ON THE WORLD ECONOMY

The article is devoted to the study of the influence of transnational corporations of Asia on the world economy. The essence of TNCs is explained and their main features are revealed. Factors, which contributing to the transformation of the company into an international corporation are identified. Main stages of the formation and development of TNCs are highlighted. The analysis of classification and structure of transnational corporations is carried out. Largest multinational corporations in Asia at nowadays are investigated. The most promising Asian companies in the world market of electronics and information technologies are analyzed. The activity of the largest TNCs of Asia in Ukraine is considered. The use of success strategies of Asian TNCs for domestic enterprises that are going to enter foreign markets is proposed. The prospects of development of Asian TNCs in international economic relations are revealed.

Key words: transnational corporations (TNCs), international economic relations, world economy, world market of electronics, strategies of success.

ОСНОВНІ ЗАСАДИ ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Розглядаються питання розвитку аграрного сектору в сучасних умовах, покращення стану якого неможливе без ефективного функціонування початкової ланки системи – сільськогосподарських підприємств. У статті висвітлено теоретичні засади ефективного розвитку аграрних підприємств, розглянуто основні фактори (економічні, соціальні, технологічні), що впливають на ефективність їх діяльності. Висвітлено питання фінансового аспекту функціонування сільськогосподарських підприємств безпосередньо через державне фінансування. Відзначено проблему недосконалої законодавчого регулювання діяльності аграрних підприємств, а також забезпечення прозорості і сприяєтливості державної політики. Наведено комплекс заходів щодо закріплення позитивної динаміки розвитку таких підприємств.

Ключові слова: аграрне підприємство, аграрний сектор, ефективність підприємств, засади економічного розвитку, економічна ефективність, соціальна ефективність, технологічна ефективність.

Постановка проблеми. З кожним роком аграрний сектор України набуває все більшого значення для економіки, адже відбувається зростання обсягів виробництва, що в свою чергу приводить до збільшення експорту. Разом з тим, через військовий конфлікт на Донбасі, на протязі останніх років відбувається спад промислового виробництва. В нашій країні різко зменшився експорт продуктів металургійної галузі, що потягло за собою значне підвищення значущості аграрного експорту.

Аграрний сектор є рушійним важелем у розвитку національної економіки, більше трьох мільйонів людей працюють на аграрній ниві, в аграрних формуваннях та підприємствах. Станом на 2017 рік, більше 40 % валютної виручки сьогодні потрапляє до державного бюджету в результаті діяльності аграрного сектору.

Подальший розвиток аграрного сектору неможливий без розвитку аграрних підприємств в Україні. Підприємства потребують створення цілого комплексу передумов, зокрема, оновлення і модернізації матеріально-технічної бази, запровадження новітніх технологій виробництва та організації діяльності, стандартизації та сертифікації продукції у відповідності до міжнародних норм, забезпечення якості продукції, диверсифікації продукції, діяльності та ринків та ін.

Важливим елементом розвитку сільськогосподарських підприємств є вирішення основних проблем, що пов'язані з їх виробничою, комерційною та інноваційною діяльністю, що в свою чергу вимагає залучення вітчизняних та іноземних інвестицій і виваженого регулювання інвестиційних процесів у галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Над питаннями розвитку сільськогосподарських підприємств, визначення найбільш економічно вигідних напрямів діяльності таких підприємств,

виокремлення факторів що впливають на ефективну діяльність таких підприємств працюють майже всі науковці, що займаються проблемами вивчення аграрного сектору країни, а саме: В. Россоха, П. Т. Саблук, В. Г. Андрійчук [1, 2], О. В. Березін, В. С. Дієперов [3], С. В. Майстро [6], В. К. Збарський та ін.

Мета статті. Метою є поглиблення теоретичних засад ефективного розвитку аграрних підприємств в Україні та обґрунтування комплексу заходів щодо закріплення позитивної динаміки розвитку підприємств для подальшого їх використання у розробленні підходу щодо збільшення стійкості аграрних підприємств в нестійкому економічному середовищі.

Основні результати дослідження. Агропромисловий комплекс належить до однієї з найважливіших сфер економіки кожної держави. Значення та роль аграрного сектору в економіці важко переоцінити, оскільки саме сільське господарство забезпечує населення продуктами харчування, а легку і харчову промисловість – сировиною. Тому питання розвитку галузей аграрної сфери мають першочергове соціально-економічне та політичне значення як у контексті окремих країн, так і глобалізації світового ринку в цілому [7, с. 12].

Сільське господарство – це одна з провідних галузей економіки України, яка має значні природні конкурентні переваги. Площа сільськогосподарських земель України найбільша в Європі - 41,5 млн га (70 % території країни), з них - 32,5 млн га використовуються для вирощування сільськогосподарських культур.

Розвитку аграрного сектору сприяють близькість основних ринків збуту, транспортна інфраструктура (залізниця, дороги, порти), постійне зростання світового попиту на

продовольчі продукти і альтернативну енергетику, а також наявність порівняно дешевих трудових ресурсів [4, с.3]

Враховуючи сучасне економічне становище в нашій країні, потрібно шукати шляхи підвищення ефективності функціонування як аграрних підприємств, так і всього аграрного сектору в цілому. Адже неможливо управляти цілою системою, коли всі механізми системи не будуть функціонувати в одному напрямку.

Ефективність в аграрному секторі економіки, за визначенням провідних вчених-економістів, – це результативність певного процесу, дії, що вимірюється співвідношенням між одержаним результатом і витратами (ресурсами), що його спричинили [1, с. 440].

На ефективність сільськогосподарського виробництва впливає велика кількість різних факторів.

Факторами ефективності – є вся сукупність рушійних сил і причин, які впливають на зміну її показників. Доцільним є такий поділ їх на групи:

- зміни технології та технічного рівня виробництва;
- управління, мотивація, організація виробництва та праці;
- обсяги та структура виробництва;
- інші фактори. У сільському господарстві суттєвими є регіональні особливості, які діють як постійний фактор ефективності. Ще особливі фактори – землезабезпеченість та інтенсивність виробництва [3, с. 82].

На думку М. Д. Янкова, на ефективність аграрного сектору, його функціонування впливають ряд факторів, які в економічній літературі поділяють на такі групи: природні, техніко – економічні і технологічні, загальноекономічні, соціальні [8].

Кожен з цих чинників по-своєму впливає на функціонування і розвиток сільськогосподарських підприємств. Розглянемо декілька основних чинників, що на нашу думку мають найбільший вплив на аграрне підприємство.

Ефективність аграрного виробництва визначається наявністю, станом всіх факторів виробництва: земельних та трудових ресурсів, основних виробничих і оборотних засобів. Збільшити виробництво сільськогосподарської продукції до повного задоволення потреби населення неможливо без всебічного прискорення розвитку сільського господарства, без зростання рівня економічної ефективності розвитку окремих його галузей [5, с. 33].

Економічна ефективність суб'єктів господарювання, незалежно від їх організаційно-право-

вої форми і галузі функціонування, залежить від рівня забезпеченості підприємств ресурсним потенціалом (матеріальними, трудовими, фінансовими ресурсами), їх раціональним співвідношенням та ефективним використанням у процесі господарської діяльності.

Якщо розглядати ефективність функціонування господарських підприємств з економічної точки зору, така ефективність передбачає досягнення максимального ефекту від фінансово-господарської діяльності підприємств за мінімальних витрат ресурсного потенціалу.

Будь-який виробничий процес передбачає витрати ресурсів й одержання певних результатів діяльності. Але потрібно зауважити, що за однієї й тієї самої кількості витрачених ресурсів сільськогосподарські підприємства одержують не однакові за розміром результати, а отже, виробничий процес здійснюється з різною ефективністю.

В таких випадках потрібно шукати «золоту середину», оптимальне співвідношення наявних виробничо-ресурсних потенціалів та обсягів виробництва та реалізацією окремих видів продукції сільськогосподарських підприємств різних організаційно-правових форм господарювання. Але не потрібно забувати, що ефективність сільського господарства включає не тільки співвідношення результатів і витрат виробництва, в ній відбивається також якість продукції і здатність її задовольнити певні потреби споживача. При цьому підвищення якості сільського господарської продукції вимагає додаткових затрат живої і уречевленої праці.

Соціальна ефективність характеризує відповідність результатів господарської діяльності основним соціальним потребам, умовам життя людей, пов'язана з їх достатком, безпекою. Вона формується і, відповідно, вивчається на різних рівнях – національному (загальнодержавному), регіональному (муніципальному), локальному або мікрорівні (підприємства). Саме на рівні окремих підприємств закладаються відносини, які в кінцевому підсумку визначають рівень життя основної маси населення [9].

При встановленні соціальної ефективності підприємства насамперед беруть до уваги рівень оплати праці його працівників. До індикаторів соціальної ефективності слід віднести й інші його видатки на соціальні потреби трудового колективу – на повну чи часткову оплату пільгових до лікувально-оздоровчих закладів, пільги членам сімей працівників, дотації

закладам харчування, утримання об'єктів соціальної інфраструктури, що знаходяться на балансі підприємства, тощо [2, с.27].

Соціальна ефективність аграрних підприємств підвищуватиметься, якщо необхідність збільшувати вкладання коштів у систему формування персоналу, поліпшення його якісних характеристик стане усвідомленою необхідністю. Позитивні зміни в цьому плані будуть можливі завдяки підвищенню інвестиційної привабливості аграрного бізнесу, унаслідок чого зросте попит на кваліфіковану робочу силу в галузі, та зниження рівня безробіття, яке відобразатиме відносне скорочення пропозиції цієї робочої сили.

Після вивчення літературних джерел, що стосуються ефективності аграрних підприємств, на нашу думку технологічна ефективність – це результат взаємодії всіх чинників виробництва, що характеризують продуктивність живих організмів, які використовуються у сільському господарстві або безпосередньо на підприємстві.

Крім природних, технологічних, соціальних та економічних факторів, на нашу думку варто виділити в окрему групу фінансові чинники.

Їх, звичайно, можна віднести в групу економічних факторів, але все таки доцільно виділити в окрему категорію чинників. Адже наразі питання фінансування аграрного сектору в сучасному економічному середовищі поставлено достатньо гостро.

У сільському господарстві фінанси мають особливі специфічні ознаки, які притаманні тільки їм:

- сезонність виробництва – кошти для ведення діяльності потрібні в значній мірі під час посівної кампанії, а прибуток отримують лише з реалізації товару;

- порівняно довга тривалість обігу капіталу в галузі, що спричинено подовженим циклом виробництва;

- відсутність застави для забезпечення довгострокових кредитів. Основні фонди фізично та морально застаріли, а банки вимагають заставу 150-200% від розміру кредиту;

- значна частина виробленої продукції залишається у підприємстві для власних потреб, що зменшує величину можливого прибутку.

Також, однією з ключових проблем ефективного розвитку аграрного виробництва в Україні є недостатнє його державне фінансування. У переважній більшості розвинених країн світу, а сьогодні вже й у країнах із перехідною економікою, процеси

державного регулювання економіки стосовно аграрного сектору тісно пов'язані з державною підтримкою сільськогосподарських товаровиробників усіх форм власності.

Державна фінансова підтримка, як правило, спрямовується на заходи, що мають важливе значення для розвитку сільського господарства і не можуть бути профінансовані власними коштами аграрними підприємствами або за рахунок кредитів комерційних банків. Державна підтримка сільського господарства України охоплює бюджетне фінансування програм і заходів, які спрямовуються на розвиток галузі, пільговий режим оподаткування, часткову компенсацію процентних ставок за користування кредитами комерційних банків, списання безнадійної заборгованості перед бюджетом [6].

Проте, не тільки державне фінансування забезпечить ефективний розвиток аграрних підприємств, необхідною умовою їх функціонування є покращення умов аграрного бізнесу в цілому. Забезпечення прозорості та сприятливості регуляторної політики держави. Зокрема, скорочення кількості дозвільних процедур, кількості та видів ліцензованої діяльності, технічного регулювання, заборони втручання у ведення підприємницької діяльності та максимальний захист бізнесу від незаконних дій інших осіб.

В нашій країні не вистачає чіткої процедури виведення бізнесу з «тіні». Це також є наболілим питанням, яке стосується не тільки аграрного бізнесу, а інших галузей також. Доки одні будуть сплачувати податкові платежі і слідувати «букві закону», а інші будуть проводити різні незаконні фінансові операції завдяки тіншовим схемам – неможливий дійсно ефективний розвиток ні аграрних підприємств, ні аграрної сфери, ні економіки яка б відповідала європейським стандартам.

Висновки та пропозиції. Таким чином, в процесі дослідження встановлено, що для ефективного розвитку сільськогосподарського виробництва в Україні та підвищення його конкурентноздатності перш за все необхідно впорядкувати процес державного фінансування сільського господарства, забезпечити його значне зростання та ефективність використання, що відповідає як принципам ринкової економіки, так і підходам до державного стимулювання сільськогосподарського виробництва в інших країнах. Впорядкування потребує механізм

прямої державної підтримки сільського господарства. Бюджетні дотації і компенсації потрібно виплачувати насамперед ефективно господарюючим товаровиробникам, а основну масу коштів потрібно спрямовувати на фінансування програм, здатних забезпечити сталій і ефективний розвиток сільського господарства.

Розглянувши ряд чинників, що мають безпосередній вплив на ефективний розвиток сільськогосподарських підприємств, ми хотіли

вказати, що неможливо регулювати тільки один чи декілька із них. До розвитку сільськогосподарських підприємств потрібно підходити комплексно, і з боку законодавчої бази, і з боку самого управління підприємством. Тому що тільки комплекс дій приведе до успіху і зможе забезпечити ефективне функціонування, що в свою чергу задовольнить потреби не тільки власників підприємств та влади, а і споживача, що не менше за решту перелічених потребує цього.

Список використаних джерел:

1. Андрійчук В. Г. Економіка підприємств агропромислового комплексу : Підручник / В. Г. Андрійчук. – К. : КНЕУ, 2013. – 779 с.,
2. Андрійчук В. Г. Ефективність діяльності аграрних підприємств: теорія, методика, аналіз : монографія / В. Г. Андрійчук. – К. : КНЕУ, 2005. – 292 с.
3. Дієсперов В. С. Ефективність виробництва у сільськогосподарському підприємстві : [монографія] / В. С. Дієсперов. – К. : ННЦ «ІАЕ», 2008. – 340 с.
4. Єрмолаєв А. Аграрний сектор України: тенденції, суб'єкти, перспективи реформування : [монографія] / А. Єрмолаєв, І. Клименко, В. Ємець, С. Таран. – Київ : Інститут стратегічних досліджень, 2015. – 28 с.
5. Концеба С. М. Економічна ефективність виробництва продукції олійних культур у сільськогосподарських підприємствах / С. М. Концеба, О. Д. Підлубна // Економіка АПК. 2012. – № 2. – С. 33-37.
6. Майстро С. В. Напрями державної підтримки аграрного сектора та її вплив на конкурентоспроможність продукції на світовому ринку [Електронний ресурс]: / С. В. Майстро. – Режим доступу: <http://academy.gov.ua/ej/ej2/txts/galuz/05msvpsr.pdf>.
7. Розвиток аграрного виробництва як передумова забезпечення продовольчої безпеки України: аналіз. доп. / за заг. ред. Я. А. Жаліла. – К. : НІСД, 2011. – 39 с.
8. Янків М. Д. Організаційно-економічні механізми розвитку і функціонування АПК України / М. Д. Янків // Львів. : Коопосвіта. – 2000. – 448с.
9. Яців І. Б. Соціальна ефективність сільськогосподарських підприємств / І. Б. Яців. // Ефективна економіка. – 2015. – № 1. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2015_1_9.

Даценко В.В.,

ОСНОВНЫЕ ПРИНЦИПЫ ЭФФЕКТИВНОГО РАЗВИТИЯ АГРАРНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Рассматриваются вопросы развития аграрного сектора в современных условиях, улучшение состояния которого невозможно без эффективного функционирования начального звена системы - сельскохозяйственных предприятий. В статье представлены теоретические основы эффективного развития аграрных предприятий, рассмотрены основные факторы (экономические, социальные, технологические), влияющие на эффективность их деятельности. Освещены вопросы финансового аспекта функционирования сельскохозяйственных предприятий непосредственно через государственное финансирование. Отмечено проблему несовершенства законодательного регулирования деятельности аграрных предприятий, а также обеспечения прозрачности и благоприятности государственной политики. Приведен комплекс мер по закреплению положительной динамики развития таких предприятий.

Ключевые слова: аграрное предприятие, аграрный сектор, эффективность предприятий, принципы экономического развития, экономическая эффективность, социальная эффективность, технологическая эффективность.

Datsenko V.,

BASIC PRINCIPLES OF EFFECTIVE DEVELOPMENT OF AGRARIAN ENTERPRISES

The questions of development of the agrarian sector in modern conditions in our country are considered in this article. Development of the agrarian sector without the agrarian enterprises is impossible. Therefore we began our research with bases theoretical development of agricultural enterprises, considered major factors (economic, social, technological). The questions of financial aspect of functioning of agricultural enterprises are lighted up directly through the state financing. In this article was noted the problem of imperfection of the legislative regulation of agrarian enterprises, as well as ensuring transparency and favorable public policy.

Keywords: agrarian entity, agrarian sector, efficiency of the entities, principles of economic development, cost efficiency, social efficiency, technological efficiency.

*Джафарова О.М.,
магістрант,*

Харківський національний університет міського господарства ім.О.М. Бекетова

ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ НА РІЗНИХ РІВНЯХ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ

В статті узагальнено наукові підходи до визначення економічної системи. Сформовано уявлення про зв'язок економічної системи та економічної безпеки держави. Розкрито зміст поняття фінансової складової економічної безпеки на різних рівнях економічної системи держави. Визначено ключові ознаки фінансово-економічної безпеки на рівні держави, регіону, підприємства, домогосподарства.

Ключові слова: *економічна система, безпека, фінансова безпека, економічна безпека, фінансово-економічна безпека, макрорівень, мікрорівень, підприємство, держава, регіон, домогосподарство*

Постановка проблеми. В умовах глобалізації роль фінансів у світових економічних і політичних відносинах все більше посилюється, фінанси стають самостійним сегментом економіки, який володіє значним потенціалом, що і обумовлює виникнення такої наукової категорії з власним методологічним апаратом як «фінансова безпека». Це поняття увійшло у науковий лексикон порівняно недавно, але все більше використовується у теоретичних розробках та практичних заходах. Категорія фінансової безпеки присутня на різних ієрархічних рівнях економічної системи держави, тому потребує підвищеної уваги та подальших розробок у методологічному напрямку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останніми роками у наукових джерелах відбувся значний сплеск уваги до проблем економічної безпеки та її складових на різних рівнях. Так, питання економічної та фінансової безпеки висвітлені в наукових працях вітчизняних і зарубіжних вчених, а саме: Л. Абалкіна, О. Барановського, І. Бінька, І.Бабець, О. Власюка, В. Гейця, М. Єрмошенка, Т. Кузенко, О. Литовченко, В. Мунтіяна, Т. Момот, Г. Пастернака-Таранушенка, А. Сухорукова та інших. Проте, незважаючи на значну кількість публікацій як вітчизняних, так і зарубіжних вчених, присвячених цій тематиці, сучасна наука характеризується відсутністю єдиної системи загальнотеоретичних підходів до фундаментального розкриття глибинної сутності фінансової складової економічної безпеки на різних рівнях економічної системи.

Мета статті. Враховуючи вищезазначену проблематику, метою статті є узагальнення

існуючих наукових підходів до визначення сутності фінансової складової економічної безпеки на різних рівнях економічної системи держави та встановлення взаємозв'язку між ними.

Основні результати дослідження. Економіка будь-якої країни функціонує як багатовимірна система, що складається з великої кількості різних взаємопов'язаних та взаємозалежних компонентів, які розвиваються відповідно до спільних для всієї системи законів. Економічна система - це сукупність взаємопов'язаних і відповідним чином упорядкованих елементів економіки, що утворюють певну цілісність, економічну структуру суспільства, яка має загальну мету [1, с. 111].

Економічна система включає різні сфери функціонування та є сукупністю складною субординованою системою кількох рівнів, що взаємодіють. До суб'єктів макроекономічного рівня відносять: суспільно-державні економічні інституції; територіально-регіональні галузеві об'єднання; вільні економічні зони; територіально-виробничі комплекси. Суб'єктами мікроекономічного рівня виступають підприємства, фірми, організації, установи; сім'ї, домашні господарства.

Ефективне функціонування будь-якої економічної системи можливо лише за умови комплексу заходів щодо недопущення її руйнації з зовнішнього оточення. Слід погодитися з А.Б. Качинським, який вважає, що безпека – стан захищеності життєво важливих інтересів особистості, суспільства, держави, а також довкілля в різних сферах життєдіяльності від внутрішніх та зовнішніх загроз [2., с. 26].

Як зазначає у своїй праці О.І. Барановський, загальноприйнятого визначення категорії

«фінансова безпека» не існує, а «існуючі формулювання відображають лише окремі аспекти цієї всеосяжної категорії і не можуть претендувати на її однозначне трактування» [3, с. 6].

М.М. Єрмошенко констатує: «... фінансова безпека є ґрунтовною складовою економічної безпеки держави. На фінансах базується будь-яка економіка, фінанси – кров економічної системи держави» [4, с. 68].

О. Василик вважає, що фінансова безпека – це надійна захищеність фінансової системи від внутрішніх та зовнішніх загроз [5, с. 245].

Фінансову безпеку можна розглядати на мікро- та макрорівнях. На макрорівні розглядається фінансова безпека держави. На

мікрорівні фінансова безпека включає фінансову безпеку домогосподарств (особистості) та фінансову безпеку підприємств (установ, організацій).

Більшість дослідників проблем економічної та фінансової безпеки, констатують той факт, що фінансова безпека є найважливішою складовою економічної безпеки країни, оскільки на фінансах базується будь-яка економіка. Обґрунтовується необхідність забезпечення і підтримки фінансової безпеки держави, тому що вона стосується не лише держави в цілому, а й усіх галузей національного господарства, приватних підприємств, усього суспільства (таблиця 1).

Автор	Зміст категорії
О. Барановський [3]	Фінансова безпека розглядається як ступень захищеності фінансових інтересів; рівень забезпеченості суб'єктів усіх рівнів управління фінансовими ресурсами; стан складових фінансового ринку; якості фінансових інструментів і послуг; стан фінансових потоків в економіці, що дозволяє вважати її одним з найважливіших системоутворюючих елементів економічної безпеки держави
Мунтян В. І. [6]	Фінансова безпека держави – це такий стан фінансової, грошово-кредитної, валютної, банківської, бюджетної, податкової систем, який характеризується збалансованістю, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних впливів, здатністю забезпечити ефективне функціонування національної економічної системи та економічне зростання
О. Власюк [7]	Фінансова безпека стає основним економічним гарантом стабільності, забезпечуючи виробничий базис інфраструктурними інститутами розподілу фінансових та інвестиційних ресурсів
В. Геєць [8]	Фінансова безпека – це стабільний розвиток фінансової системи країни та її стійкість до потенційно негативного впливу зовнішніх і внутрішніх шоків
А. Сухоруков [9]	Фінансова безпека – це захищеність інтересів держави у фінансовій сфері, або такий стан бюджетної, податкової та грошово-кредитної систем, що гарантує спроможність держави ефективно формувати, зберігати від надмірного знецінення та раціонально використовувати фінансові ресурси країни для забезпечення її соціально-економічного розвитку і обслуговування фінансових зобов'язань.
В. Шлемко, І. Білько [10]	Фінансова безпека – такий стан фінансової, грошово-кредитної, валютної, банківської, бюджетної, податкової систем, який характеризується збалансованістю, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних впливів, здатністю забезпечити ефективне функціонування національної економічної системи та економічне зростання

Табл. 1. Визначення поняття «фінансова безпека держави»

Отже, більшість авторів під фінансовою безпекою країни розуміє такий стан фінансової, грошово-кредитної, валютної, банківської, бюджетної, податкової систем, який характеризується збалансованістю, стійкістю до

внутрішніх і зовнішніх негативних впливів, здатністю забезпечити ефективне функціонування національної економічної системи та економічне зростання.

Стан фінансової безпеки України у значній мірі залежить від стійкого розвитку всіх її регіонів. Фінансову незалежність регіону можна розуміти і як незалежність від загальнодержавних органів влади у прийнятті рішень відносно місцевих проблем і, насамперед, як забезпечення їх вирішення за допомогою грошових коштів [11].

Слід погодитися з М.О. Кужелевим, що фінансова безпека регіону – це такий стан його

фінансів, який забезпечує гармонійне поєднання інтересів держави, регіону та населення, а також характеризується фінансовою незалежністю місцевого самоврядування [12].

Можна відзначити ряд публікацій західних і вітчизняних фахівців, в яких розглянуті підходи до визначення поняття фінансової складової економічної безпеки на регіональному рівні (таблиця 2).

Автор	Зміст категорії
Абалкин Л.И. [13]	Сукупність умов і факторів, що забезпечують незалежність регіону, його стабільність і стійкість, здатність до постійного відновлення і самовдосконалення
Бабець І. Г [14]	Стан економіки, що дає змогу забезпечити сталий соціально-економічний розвиток і базується на таких засадах: економічна незалежність, стійкість і стабільність розвитку, здатність до саморозвитку і прогресу
Кисла Т.М. [15]	Управління відтворювальними процесами у регіоні спрямоване на підтримку встановленого за науково-обґрунтованими критеріями безпечного режиму роботи об'єктів управління та функціонування його окремих елементів
Олійник В.М. [16]	Здатність регіональній економіці функціонувати в режимі розширеного відтворення, тобто стійкого економічного зростання, максимально забезпечувати прийнятні умови життя та розвитку особистості для більшості населення

Табл. 2. Визначення поняття «фінансова безпека регіону»

Слід зазначити, що на фінансовій безпеці держави позначається також значне розширення арсеналу фінансових інструментів, які використовують вітчизняні суб'єкти господарювання. Фінансово-економічна безпека підприємства є складною системою, яка включає певний набір внутрішніх характеристик, спрямованих на забезпечення ефективності використання корпоративних ресурсів за кожним напрямом діяльності [17].

Під фінансово-економічною безпекою підприємства необхідно розуміти захищеність потенціалу підприємства у різних сферах діяльності від негативної дії зовнішніх і внутрішніх чинників, прямих або непрямих загроз, а також здатність суб'єкта до відтворення [18, с.5].

Отже, поняття фінансово-економічної безпеки підприємства, на нашу думку, слід розуміти як такий його фінансово-економічний стан, який забезпечує захищеність його фінансово-економічних інтересів від внутрішніх і зовнішніх загроз та створює необхідні фінансово-економічні

передумови для стійкого розвитку в поточному та довгостроковому періодах.

Щодо фінансової безпеки домогосподарств, то М.С. Зварич дає власне тлумачення цього поняття наступним чином: фінансова безпека домогосподарств – це система фінансово-економічних відносин, що забезпечує стан захищеності фінансів домашніх господарств від зовнішніх та внутрішніх загроз і небезпек у процесі їх життєдіяльності, зокрема формуванні та використанні фінансових ресурсів задля розвитку та достойного існування всіх членів домогосподарства [19].

Отже, фінансова складова економічної безпеки являє собою надзвичайно складну багаторівневу систему, яка функціонує на різних рівнях економічної системи держави та характеризується ознаками надійності, самобереження, поступового розвитку, ефективного господарювання в короткостроковій та довгостроковій перспективі.

Висновки. Підбиваючи підсумки, необхідно наголосити, що система як загальнонаукове поняття - це сукупність взаємопов'язаних і

розміщених у належному порядку елементів певного цілісного утворення. Кожній системі притаманні такі властивості: цілісність, упорядкованість, стійкість, саморозвиток та загальна мета. Таких властивостей система набуває тільки завдяки злагодженому механізму фінансово-економічної безпеки на всьх її ієрархічних рівнях.

Список використаних джерел

1. Економічна теорія. Політекономія : підручник / за ред. В. Д. Базилевича. - Київ : Знання, 2007. - 719 с.
2. Качинський А.Б. Безпека, загрози та ризики: наукові концепції та математичні методи. / А. Б. Качинський. – Київ : Ін-т проблем нац. безпеки, 2004. – 470 с.
3. Барановський О.І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення): монографія. – К.: Вид. Київ-го нац-го торг.-екон. ун-ту, 2004. – 759 с.
4. Єрмошенко М. М. Фінансова безпека / М. М. Єрмошенко // Віче–1998. -№11. –С. 61 –73.
5. Василик О. Фінансова безпека // Економічна енциклопедія: У 3 т. – Т.3 / О. Василик, С. Мочерний. – К.: Вид.центр «Академія», 2002 – 952 с.
6. Мунтіян В.І. Економічна безпека України / В.І. Мунтіян. – К: КВЦ, 1999., - 463 с.
7. Власюк О.С. Теорія і практика економічної безпеки в системі науки про економіку / О.С. Власюк ; Нац. ін-т пробл. міжнар. безпеки при Раді нац. безпеки і оборони України. – К., 2008. – 48 с.
8. Геєць В. Концепція економічної безпеки України // Ін-т екон. прогнозування; кер. проекту В.М.Геєць. – К.: Логос, 1999. – 56 с.
9. Сухоруков А.І. Проблеми фінансової безпеки України: [монографія] / А.І. Сухоруков. – К.: НППІБ, 2005. – 140 с.
10. Шлемко В.Т. Економічна безпека України: сутність і напрямки забезпечення / В.Т. Шлемко, І.Ф. Бінько [Текст]: монографія. – К.: НІСД, 1997. – 144 с.
11. Кужелев М. А. Экономическое содержание финансовой безопасности предприятия / М. А. Кужелев, Е. Ю. Купырева // Фінансовий і банківський менеджмент : досвід та проблеми ; матер. XI між нар. наук. конф. – Д. : ТОВ «Юго-Восток», 2009. – С. 71–73.
12. Кужелев М. О. Основні загрози фінансовій безпеці корпорацій та держави / М. О. Кужелев // зб. матер. Міжнар. наук.-практ. конф. «Фінансова безпека та економічне зростання : домогосподарство, підприємство, регіон, держава». – Полтава : Інтерграфіка, 2011. – С. 222–225.
13. Абалкин Л.И. Экономическая безопасность России: угрозы и их отражение /Л.И. Абалкин // Вопросы ^кономики. - 1995. - №1. - С.127-134.
14. Бабець І. Г. Основи формування економічної безпеки України: монографія / І. Г. Бабець, М. І. Флейчук та ін. - Львів : СПОЛОМ , 2011. - 208 с.
15. Кисла Т.М. Сучасний стан організаційно-економічного механізму забезпечення економічної безпеки регіону / Т.М. Кисла [Електронний ресурс]. - Режим доступу: [kntu.kr.ua/doc/zb_22\(2\)_ekon/stat_20_1/20.pdf](http://kntu.kr.ua/doc/zb_22(2)_ekon/stat_20_1/20.pdf)
16. Олійник В.М. Адміністративно-правове забезпечення економічної безпеки регіону як складовий елемент громадської безпеки України. Актуальні питання фінансової безпеки держави: Збірник наукових праць Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції «Актуальні питання безпеки фінансової системи держави», Харків, 21 лютого 2014 року [Електронний ресурс]. - Режим доступу: univd.edu.ua/general/publishing/konf/finbezpeka/04_oliynik.pdf
17. Бондаренко О.О. Фінансово-економічна безпека підприємства: теоретичний та практичний аспекти/О.О. Бондаренко, В.А. Сухецький //Ефективна економіка. –2014. – №10. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3580>
18. Подольчак Н.Ю. Організація та управління системою фінансово-економічної безпеки: навч. посібник / Н.Ю. Подольчак, В.Я. Карковська. -Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014. - 268с.
19. Зварич М.С. Теоретичні підходи до визначення сутності фінансової безпеки домогосподарств / М.С. Зварич // Науковий вісник Херсонського державного університету. - 2015. - № 15-1. - С. 130-133.

ОПРЕДЕЛЕНИЕ СУЩНОСТИ ФИНАНСОВО-ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ НА РАЗНЫХ УРОВНЯХ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ СИСТЕМЫ

В статье обобщены научные подходы к определению экономической системы. Сформировано представление о связи экономической системы и экономической безопасности государства. Раскрыто содержание понятия финансовой экономической безопасности на разных уровнях экономической системы государства. Определены ключевые признаки финансово-экономической безопасности на уровне государства, региона, предприятия, домохозяйства.

Ключевые слова: *экономическая система, безопасность, финансовая безопасность, экономическая безопасность, финансово-экономическая безопасность, макроуровень, микроуровень, предприятие, государство, регион, домохозяйство*

DETERMINATION OF THE ESSENCE OF FINANCIAL AND ECONOMIC SECURITY AT DIFFERENT LEVELS OF THE ECONOMIC SYSTEM

The article summarizes scientific approaches to the definition of economic system. The idea of the relationship between the economic system and the economic security of the state is formed. The content of the concept of financial component of economic security at various levels of the state economic system is revealed. The key features of financial and economic security at the level of the state, region, enterprises, households are determined.

Key words: *economic system, security, financial security, economic safety, financial and economic security, macro level, micro level, enterprise, state, region, household*

Науковий керівник – Литовченко О.Ю., к.е.н., доцент

Жмай А.В.,
преподаватель кафедры экономики и управления
Сербул Е.С.,
студентка IV курса специальности «Менеджмент ВЭД»
Одесского национального университета имени И. И. Мечникова

УПРАВЛЕНЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ КАК НЕОТЪЕМЛЕМАЯ ЧАСТЬ СОВРЕМЕННОГО ПРОЦЕССА УПРАВЛЕНИЯ

Для современного управления исследование – важная характеристика профессионализма. Современный менеджер должен приобретать и осваивать навыки исследовательской деятельности. При этом человеческие ресурсы являются центральным звеном современной экономики, и именно поэтому сильной экономика может быть только при наличии достаточного количества высокопрофессиональных специалистов, способных более эффективно использовать существующие ресурсы для проведения исследований. Традиционно считается, что объектом исследования является организация или система управления, а проблемы, возникающие в этой системе, являются предметом исследования.

В статье рассмотрена проблематика взаимодействия науки и практики менеджмента. Изучены управленческие исследования как один из базовых методов взаимодействия науки и практики менеджмента, а также принципы и методы, по которым можно определить эффективность управленческого исследования.

Ключевые слова: управленческий процесс, управленческие исследования, научный менеджмент, принципы управленческого исследования, методы управленческого исследования, менеджмент.

Постановка проблемы. На данном этапе развития менеджмента в Украине стоит заметить, что управленческим исследованиям не уделяют должного внимания. Данная проблематика присутствует в любой из подсистем менеджмента в целом. Однако для повышения качества менеджмента в Украине как такового, нужно отдавать немалую долю ресурсов, как материальных, так и нематериальных, на управленческие исследования. В данной статье авторы обосновывают, почему эффективнее инвестировать в эти исследования свои ресурсы, нежели избегать их.

Анализ последних исследований. Среди учёных, которые исследовали данную проблематику можно выделить следующих: Кузнецов Э. А., Петренко Н. А., Кустрич Л. А., Базарова Т. Ю., Борщ В. И., Хорольцева Е. Б., Федорова А. В., Богатырева К. А., Широкова Г. В., Клемина Т. Н., Козырева Т. П.

Постановка задания. Целью исследования является процесс внедрения и применения управленческих исследований в практике менеджмента для достижения эффекта положительной синергии на предприятии.

Основной материал исследований. Управление как наука прошло достаточно длинный этап становления и развития. Парадигма управления как такового сменялась за все годы развития уже неоднократно. Учитывая стремительное развитие

сопутствующих наук и столь турбулентную окружающую среду, в которой мы существуем, неудивительно, что в управлении происходят трансформации и сегодня. Конечно, стоит учитывать тот факт, что в различных странах как социум, так и рынок, наука и технологии – все это находится на абсолютно разных стадиях жизненного цикла, или же просто своего развития. Это неравномерное развитие является одной из причин столь различного видения и позиционирования науки об управлении.

Отдельного внимания стоит тот момент, что управление может рассматриваться с разных позиций, в том числе с научной и практической сторон. В идеале подразумевается их параллельное сосуществование – дополнение, отсутствие серьезных противоречий, разъяснение.

Научная и практическая стороны управления, на наш взгляд, должны существовать в неразрывной связи друг от друга, и только в этом случае будет достигнут максимально возможный положительный эффект.

Это напрямую связано с тем, что источником получения данных для совершения управления при самом положительном раскладе является не только интуиция, коллективный разум и не поддающееся оспариванию мнение главного управленца, но и фактические научные исследования по данной теме.

Однако, не так просто совместить результаты научных исследований и практическую управленческую деятельность, это требует серьезных затрат времени, интеллектуального капитала, опыта и компетенций.

Тем не менее, это ни в коем случае не значит, что стоит просто оставить все попытки научного обоснования и подкрепления своей деятельности. В данном случае одним из путей решения этой проблемы выступает использование на практике управленческих исследований.

Управление, главным содержанием которого является принятие решений, трудно представить без исследовательской деятельности. По мере развития управления роль и доля исследований возрастает.

Исследование помогает глубже понять ситуацию, определить проблему и, следовательно, найти наиболее эффективное ее решение.

Для современного управления исследование – важная характеристика профессионализма. Современный менеджер должен приобретать и осваивать навыки исследовательской деятельности [1].

Бизнес-консультант крупных организаций Роберт Танненбаум говорит, что ответственные менеджеры, которые проработали на своей должности по тридцать лет, не обязательно имеют тридцатилетний опыт. Скорее, это однолетний опыт, повторенный тридцать раз [2].

Учиться на собственном опыте означает, что мы должны обрабатывать его каким-то образом, чтобы он становился доступен дальнейшему использованию. Мы должны анализировать его. И большинство из нас, по тем или иным причинам, не делают этого. Мы не хотим тратить на это время и силы, мы не хотим знать неприятные аспекты этого опыта, мы не хотим взглянуть более глубоко на собственные неудачи. Опыт может быть лучшим учителем, но он редко таковым является [2].

Эти умозаключения, в том числе, наталкивают нас на мысль о том, что существует необходимость во всестороннем развитии управленческого потенциала, включая навыки исследовательской деятельности.

Тем не менее, при желании и возможности допустимо привлечение сторонних групп людей или организаций для проведения каких-либо исследований – ведь не случайно

аутсорсинг получил такое развитие в последние годы.

Об эффективности (или её отсутствии) передачи исследовательской деятельности на аутсорсинг можно судить по многим факторам, в том числе: в какой сфере проводятся исследования, с какой целью, на какой основе (постоянной, временной), насколько целесообразны и соизмеримы затраты и другие сопутствующие факторы.

При этом, в нашем понимании наиболее эффективные управленческие исследования отвечают следующим требованиям:

1. Регулярность.
2. Актуальность.
3. Относимость и допустимость результатов.
4. Научная обоснованность.
5. Применимость.
6. Вовлеченность персонала.
7. Целостность.

В соответствии с приведенным списком мы понимаем управленческие исследования как систематически проводимые комплексные мероприятия, направленные на установление причинно-следственных связей, а также разрешение существующих проблем, возникающих в процессе осуществления управленческой деятельности, направленные на повышения ее эффективности.

Менеджер не обязан быть научным работником, так же не должен он возлагать всю управленческую исследовательскую деятельность на третьи лица – оптимальным вариантом является ситуация, когда управленец владеет основными приемами исследовательской деятельности и умеет организовать ее таким образом, чтобы найти новые факторы повышения эффективности управления как такового.

В современном управленческом процессе всё больше времени и усилий менеджера должны занимать именно исследования, это связано с постоянной необходимостью мониторинга своих успехов и неудач, возможностью отслеживания тенденций и взаимосвязей, и поиском способов закрепления успеха с использованием научного подхода.

Управленческие исследования по своей природе напоминают исследования в любой другой сфере, и по этой причине имеют некоторые общие моменты с научными

исследованиями как таковыми. Это особенно прослеживается в принципиальном и методологическом аппарате.

Своеобразным фундаментом, на базе которого формируется система взглядов на изучаемое явление, а впоследствии и на организационно-методические основы любого исследования, выступают исходные положения конкретной науки или ее направления – принципы [3].

Что касается системы принципов управленческого исследования, то тут без сомнения стоит упомянуть следующие принципы:

1. Полнота.
2. Независимость.
3. Достоверность.
4. Своевременность.
5. Объективность результатов, полученных на основе проведенных исследований.
6. Научную обоснованность этих результатов.
7. Системность.
8. Комплексность аналитических мероприятий.
9. Оптимальность для принятия рациональных управленческих решений.
10. Принцип выделения ведущего звена (при отборе наиболее приемлемых вариантов управленческих решений).
11. Оперативность получения выходных аналитических данных.
12. Количественная либо качественная определенность.
13. Ясность.
14. Сопоставимость результатов анализа.
15. Принцип учета специфики предприятия (отраслевой и региональный).

С методами ситуация обстоит ещё интереснее, т.к. помимо методов общенаучных нашлось место и таким группам методов, как формально-логические и специфические.

Наиболее оптимальным и рекомендуемым является использование методов из различных групп в зависимости от потребности.

Мы должны четко понимать, что, несмотря на ранее обозначенный факт того, что наука и практика являются неделимыми по отношению друг к другу, именно практические трудности и возникающие дилеммы устанавливают проблематику научной деятельности.

Без обоснованной практической потребности все научные исследования являются абсолютно

неэффективными, т.к. не несут в себе никакой цели, не решают никакой конкретной проблемы.

Исходя из этого, можно начинать исследовательскую управленческую деятельность с базового вопроса, определяющего проблематику и выделяющего поле предстоящих действий. Ответив на этот вопрос мы, по сути, можем установить цель нашего управленческого исследования, и впоследствии разбить ее на задачи.

Из базового курса целеполагания мы знаем, что цель должна быть четко сформулирована, измерима, достижима и вписываться в определенные сроки. Все эти характеристики также относятся и к целям управленческого исследования [4].

Более того, можно порекомендовать назначить ответственных за выполнение каждого из этапов, и назначить единого куратора по всему исследованию, отвечающего за выполнение конечной цели.

В зависимости от глубины и широты исследования возможно использование как базовых методов, так и специализированных. Рекомендуются, однако, не останавливаться только на использовании общенаучных методов по той простой причине, что этого может быть недостаточно, т.к., будучи методами общими, и результаты, которые эти методы предоставляют, вполне могут оказаться чересчур обобщенными [5].

Проведение управленческих исследований тем и отличается, например, от управленческого анализа, что является собой процесс намного более глубокий, обширный и продвинутый. Несомненно, это делает его и более энерго-, капиталозатратным, но возможность получить необходимый результат зачастую стоит того – и рентабельность такого рода вложений также можно просчитать.

Выводы и предложения. Во всём мире управленческие исследования уже признаны как неотъемлемая часть современного процесса управления. Однако стоит отметить, что в Украине этот метод взаимодействия науки и практики менеджмента не пользуется популярностью. На данном этапе развития менеджмента в Украине необходимо обратить внимание на управленческие исследования, так как они могли бы значительно облегчить процесс управления.

Список использованной литературы

1. Гимельштейн И. В. Особенности организации исследования проблем управления // Вестник ИрГТУ. 2013. №11 (82). [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/osobennosti-organizatsii-issledovaniya-problem-upravleniya>. – Название с экрана.
2. Фарсон Ричард Менеджмент абсурда: аспекты лидерства, которые часто остаются незамеченными / Перев. с англ. - М.: ООО Издательский дом "София", 2006. – 192 с.
3. Особенности, принципы и этапы управленческого анализа – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://studme.org/1056112710021/ekonomika/osobennosti_printsipy_etapy_upravlencheskogo_analiza. – Название с экрана.
4. Кузнецов Э. А. Введение в специальность менеджмент: учебно-методическое пособие / Э. А. Кузнецов. – Херсон: Гринь Д. С., 2012. – 80 с.
5. Кузнецов Е. А. та ін. Актуальні проблеми економіки і менеджменту: теорія, інновації та сучасна практика: монографія, книга четверта / [За ред. д. е. н., проф. Кузнецова Е.А.]. – Херсон: Гринь Д.С. – 660 с.

Жмай О.В., Сербул К.С.,

УПРАВЛІНСЬКІ ДОСЛІДЖЕННЯ ЯК НЕВІД'ЄМНА ЧАСТИНА СУЧАСНОГО ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ

Для сучасного управління дослідження – важлива характеристика професіоналізму. Сучасний менеджер повинен здобувати та освоювати навички дослідницької діяльності. При цьому людські ресурси є центральною ланкою сучасної економіки, і саме тому економіка може бути сильною тільки за наявності достатньої кількості високопрофесійних спеціалістів, які здатні найбільш ефективно використовувати існуючі ресурси для проведення досліджень. Традиційно вважається, що об'єктом досліджень є організація або система управління, а проблеми, що виникають в цій системі, виступають предметом дослідження.

В статті розглянуто проблематику взаємозв'язку науки та практики менеджменту. Вивчені управлінські дослідження як один з базових методів взаємозв'язку науки та практики менеджменту, а також принципи та методи, завдяки яким можливо визначити ефективність управлінського дослідження.

Ключові слова: *управлінський процес, управлінські дослідження, науковий менеджмент, принципи управлінського дослідження, методи управлінського дослідження, менеджмент.*

Zhmai A., Serbul K.

MANAGERIAL STUDIES AS AN INTEGRAL PART OF THE CONTEMPORARY MANAGERIAL PROCESS

Studies is one of the key-characteristics of the contemporary management process. Up-to-date manager should get acknowledged with the research activity skills. It should be noted about human resources being an essential link of the current economics, and so economics could only be stable while there are enough highly qualified specialists, who can use the resources needed for the managerial studies most effectively, accordingly. It is traditionally thought, that the organization itself or its systems could be the object of the studies, and the problems that appear within this system are the subject, respectively.

The article analyzes problematics of interaction between science and practice of management. The author examines managerial studies as one of the basic methods of the management science and practice interaction. Principles and methods aimed at defining the effectiveness of the managerial studies are also noted.

Key words: *managerial process, managerial studies, scientific management, principles of managerial studies, methods of managerial studies, management.*

Кузьмик Л.В.
магістрант

Вінницького національного аграрного університету

ТРАНСАКЦІЙНІ ВИТРАТИ: СУТНІСТЬ ТА ЇХ ФОРМУВАННЯ В ПРОЦЕСІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

У статті автором розглянуто та проаналізовано сутність, особливості та види трансакційних витрат діяльності, існуючі погляди вітчизняних та зарубіжних науковців щодо їх поняття, починаючи від засновників неоінституціоналізму та завершуючи сучасними вченими. Виділено особливості формування даних витрат. Обґрунтовано доцільність використання трансакційних витрат як для оцінки ефективності інституційного середовища, так і для вкладення в окремі фінансові активи. Сутність трансакційних витрат запропоновано розглядати на рівні підприємства як частини витрат обігу та втрачених вигод для просування товарів (робіт, послуг) на ринок.

Ключові слова: трансакційні витрати, трансакційні видатки, трансакції, фінансовий ринок, підприємництво

У сучасній економічній літературі викладено багато неоднакових поглядів на сутність категорії трансакційних витрат, які суттєво різняться між собою як за сферою їх існування, так і за складом. Водночас питома вага таких витрат у структурі витрат підприємства невпинно зростає внаслідок недосконалості ринкових механізмів. Таким чином, виникає необхідність у з'ясуванні сутності трансакційних витрат на мікрорівні в сучасних умовах діяльності підприємств, що в подальшому дозволить розробити шляхи їх оптимізації [5, с. 36].

Виробничі витрати завжди перебувають у центрі уваги при розгляді сутності фірми в неокласичній теорії, адже тут домінує технологічна орієнтованість. Проте на практиці низка проблем, що вивчається в економічній теорії, є багатоманітною. Насамперед це пов'язано зі швидкістю процесів, що відбуваються в сучасній економіці, та неможливістю своєчасно виявити зміни, що виникають при розширенні кола досліджуваних проблем. Неоокласична теорія передбачає миттєву й безвитратну процедуру здійснення обмінних операцій та подальше строге дотримання умов раніше укладених контрактів. Проте практика діяльності фірм доводить, що це не відповідає дійсності. Своєрідним містком між сучасними умовами та економічною теорією стала неоінституціональна теорія фірми, яка значною мірою допомогла пояснити існуючі розбіжності між теорією та практикою. Сутність фірми розглядається тут у світлі концепції трансакційних витрат, тоді як неокласична теорія такі витрати прирівнює до нуля [5, с. 37].

В зарубіжній економічній літературі розроблення проблеми трансакційних витрат підпорядковане вузькопрагматичним міркуванням, хоча і пов'язане з необхідністю пояснення процесів обміну, що відбуваються в ринковій економіці. Введення Р.Коузом у 1937 р. у широкий вжиток поняття «трансакційні витрати» було потім використане і конкретизоване представниками різних напрямів економічної науки. Особливої наукової значимості набули дослідження А. Алчіана, Дж. Б'юкенена, О. Вільямсона, Г. Демсеца, Дж. Джоунса, К. Ерроу, Дж. Коммонса, Р. Коуза, Д. Норта, М. Олсона та інших. Дослідження методологічних і практичних основ трансакційних витрат можна знайти у наукових розробках російських та вітчизняних вчених: В. Вольчіка, Р. Капелюшнікова, Р. Нуреєва, А. Олейніка, В. Радаєва, В. Тамбовцева, А. Шастітко, М. Юджевича, С. Архієреєва, І. Булеєва, А. Гриценка, В. Дементьєва, І. Коропецького, В. Новицького, Ж. Поплавської, А. Ткача та ін. [3, с. 79]. Для вітчизняної наукової літератури поняття трансакційних витрат є достатньо новим і в роботах науковців здебільшого розкрито питання сутності, класифікації, ролі трансакційних витрат у процесах ринкової трансформації економіки України, формування її інституційної організації [3, с. 80].

Метою статті є розкриття сутності трансакційних витрат, дослідження еволюції теорії трансакційних витрат та їх вплив на діяльність підприємницьких структур.

У сучасних дослідженнях можна простежити виникнення цілого ряду трактувань трансакційних витрат. Проте для

розуміння передумов їх формування насамперед прослідкуємо еволюцію виникнення й розвитку даного поняття. Виникнення терміну «трансакційні витрати» та впровадження його в економічну науку було обумовлено потребою керівників підприємств та інших суб'єктів, що приймають управлінські рішення, в інформації про витрати стосовно дослідження економічного й ринкового середовища об'єкта управління. Необхідність виділяти окремо трансакційні витрати у складі всіх витрат ґрунтується на потребі визначити економічну ефективність функціонування інститутів, зокрема ефективність організаційної структури, доцільності підтримки вже існуючих та започаткування нових бізнес-зв'язків тощо [5, с. 37].

В економічну теорію поняття «трансакції» ввів Дж. Коммонс. На його думку, трансакція – це не просто обмін товарами, в її основі лежить конфлікт інтересів, а метою є вирішення даного конфлікту через обмін, відчуження і привласнення прав власності і свобод, створених суспільством. Дж. Коммонс виділив три види трансакцій [6, с. 649]:

1) *трансакція угоди* служать для здійснення фактичного відчуження і присвоєння прав власності і свобод; для її здійснення необхідна згода обох сторін, адже вона заснована на економічному інтересі кожної з них; у трансакції угоди дотримується умова симетричності взаємних дій, зокрема відносин, між суб'єктами;

2) *трансакція управління*, в якій ключовим є те, що право приймати рішення належить

тільки одній стороні; асиметричність поведінки в цих взаємодіях є наслідком асиметричності становища сторін і, відповідно, асиметричності правових відносин;

3) *трансакція раціонування*, під час якої зберігається асиметричність правового становища сторін, але місце керуючої сторони займає колективний орган, що виконує функцію специфікації прав [4, с. 750].

Відзначимо, що перший тип трансакцій є найбільш характерним для фінансового ринку, другий відповідає відносинам найму, а третій є характерним для державного управління та саморегулювання. При цьому саморегулювальна організація фінансового ринку як колективний орган має більш сильну позицію на ринку як щодо суб'єктів, що входять до неї, так і по відношенню до інших [4, с. 750].

Досліджуючи теорію трансакційних витрат, можна погодитись з підходом Архієреєва С., який пропонує трансакційні витрати поділити на трансакційні втрати і видатки, які необхідні для попередження та/або усунення цих втрат [1]. За Архієреєвим С., трансакційні видатки – це витрати підприємства на заходи, які сприяють його ринковій адаптації, конкурентоспроможності та забезпечують перспективи зростання. Трансакційні втрати виникають внаслідок прогалин нормативно-правового й інформаційного забезпечення діяльності суб'єктів і низького рівня ділової культури партнерів [2, с. 6]. Види трансакційних видатків і втрат наведено в табл. 1.

<i>Видатки</i>	<i>Втрати</i>
Дослідження ринку	Втрати через невиконання умов контракту
Оцінка потенційних постачальників	Втрати через невиконання неоформлених домовленостей
Проведення переговорів	Втрати внаслідок непередбачених дій конкурентів, які проявляються у вигляді нереалізованої і зіпсованої продукції, або реалізованої за нижчими цінами
Укладання угод	
Юридичне оформлення угод	

Табл. 1. Види трансакційних видатків і втрат*

*Джерело : [2]

Отже, введення «трансакційних витрат» в економічну науку поняття є значним теоретичним досягненням, адже завдяки цьому визнано затрати, пов'язані із взаємодією суб'єктів господарювання на ринку. Водночас розвиток теорії триває й сьогодні.

Виходячи з огляду існуючих в економічній

літературі точок зору на категорію «трансакційні витрати», вважаємо за доцільне надалі в дослідженнях трактувати трансакційні витрати як частину витрат обігу та втрачених вигод, що пов'язані з використанням ринкового механізму для просування товарів (робіт, послуг).

Список використаних джерел:

1. Архиреев С.И. Трансакционные издержки и неравенство в условиях рыночной трансформации/ С.И. Архиреев–Х.: Бизнес Информ, 2000. – 288 с
2. Калетнік Г.М., Прутська Т.Ю. Трансакційні витрати підприємницької діяльності в агробізнесі / Г.М. Калетнік, Т.Ю. Прутська // Збірник наукових праць ВНАУ. Серія: Економічні науки. – 2014. - № 2. – С. 3-11.
3. Коваленко Ю. Трансакційні витрати у фінансовому секторі економіки / Ю. Коваленко // Ринок цінних паперів України. – № 3-4. – 2011. – С. 79-85.
4. Кондрацька Н.М. Теоретико-методологічні основи формування трансакційних витрат на фінансовому ринку / Н.М. Кондрацька // Економіка і суспільство. – 2016. – № 7. – С. 749-753.
5. Коцкулич Т. Трансакційні витрати: основні аспекти теорії трансакційних витрат як фактора оптимізації діяльності підприємств / Т. Коцкулич // Економіст. – № 7. – 2014. – С.36–39.
6. Commons J.R. Institutional Economics / J.R. Commons // American Economic Review. – 1931. – Vol. 21. – P. 648–657.

Кузьмик Л.В.,

ТРАНСАКЦИОННЫЕ ИЗДЕРЖКИ: СУЩНОСТЬ И ИХ ФОРМИРОВАНИЕ В ПРОЦЕССЕ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

В статье автором рассмотрены и проанализированы сущность, особенности и виды трансакционных издержек деятельности, существующие взгляды отечественных и зарубежных ученых на их понятия, начиная от учредителей неoinституционализма и заканчивая современными учеными. Выделены особенности формирования данных расходов. Обоснована целесообразность использования трансакционных издержек как для оценки эффективности институциональной среды, так и для вложения в отдельные финансовые активы. Сущность трансакционных издержек предложено рассматривать на уровне предприятия как части издержек обращения и упущенных выгод для продвижения товаров (работ, услуг) на рынок.

Ключевые слова: трансакционные издержки, трансакционные расходы, трансакции, финансовый рынок, предпринимательство.

Kuzmík L,

TRANSACTION COSTS: THE NATURE AND FORMATION IN THE PROCESS OF ENTERPRISE ACTIVITY

In the article the author reviews and analyzes the essence, features and types of transaction costs of the activity, the existing views of domestic and foreign scientists on their concept, from the founders of neo-institutionalism and completing modern scholars. The peculiarities of the formation of these costs are highlighted. The expediency of using transaction costs both for assessing the effectiveness of the institutional environment and for investing in separate financial assets is substantiated. The essence of transaction costs proposed to be considered at the enterprise level as part of the costs of the transaction and the lost benefits for the promotion of goods (works, services) on the market.

Key words: transaction costs, transaction costs, transactions, financial market, entrepreneurship.

ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ ЕКОНОМІЧНИХ КРИЗ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

У статті розглянуто розвиток кризових явищ у глобальній економічній системі. Показано, сутність та еволюцію прояву економічних криз у світі. Сформульовано визначення державного регулювання економіки з позицій теорії управління. Виявлено причини виникнення кризових явищ у світовій економіці. Досліджено основні тенденції антикризового регулювання національної економіки. Розглянуто та надано аналіз причин виникнення економічних криз в Україні та визначені основні проблеми національної економіки. Проаналізовано вплив світової економічної кризи на макроекономічну ситуацію країн Європи. Розроблено пропозиції щодо удосконалення стратегії і методів державного регулювання економіки в умовах глобалізації і кризи.

Ключові слова: економіка, економічна криза, глобалізація, національна конкурентоспроможність, дефолт, інфляція, методи антикризового регулювання.

Постановка проблеми. Сьогодні, в умовах нестабільності економічних процесів та регулярності їх повторень під дією різних чинників, виникає необхідність розгляду питання нестабільності світових національних економік та аналізу основних причини, що призводять до негативних тенденцій у їх розвитку.

На сучасному етапі світове господарство перетворюється у складний моноорганізм, що являє собою інтегровану систему національних економік. Беззаперечно, це є результатом глобалізаційних процесів, що ліквідують торговельні бар'єри, сприяють інтеграції різних економік світу, посилюють взаємозв'язки між ними та породжують деформацію економічних криз. Це найбільш яскраво виражається в тому, що домінуючим елементом економічного циклу стають фінансові кризи з ефектом негативного поширення на національну і світову економіку.

Глобалізаційні процеси, циклічність економіки та її наслідки стануть проблемами не тільки світового рівня, але й національного масштабу зі всіма негативними проявами. До них належать падіння обсягів ВВП та курсу національної валюти, явища соціальної нестабільності, зміни облікової ставки у банках, страйки та інші прояви незадоволення населення. Вивчення причин та передумов, що спричиняють порушення макроекономічної рівноваги, викликаючи кризи у світовій економіці є темою даної роботи, актуальність якої є незаперечною.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Науковий інтерес до даної проблеми зростає у

зв'язку з тим, що умови глобалізації створюють сприятливий ґрунт для фінансових криз. На сьогодні вже 49 країн світу мають доступ на міжнародні фінансові ринки. З огляду на те, що в доступному для огляду майбутньому число зазначених країн буде рости, можна зробити висновок, що умови глобалізації посилюють ймовірність руйнівного характеру фінансових криз, поширюючись на багато країн світу.

В літературних джерелах економічна криза визначена як деструктурне явище, що супроводжується порушенням рівноваги між попитом та пропозицією на ринку товарів і послуг. Даною проблематикою займалися такі видатні економісти як Д.Рікардо, який визначив головною причиною кризи – нерівномірність та несправедливість у розподілі багатства. Д.Кейс пояснював причини прояву криз законами психології людини, згідно з яким всі люди мають схильність до збільшення споживання по мірі зростання їх доходів, але не такою мірою, якою зростає дохід.

Відомі світові вчені П. Кругман та А. Анікін брали за основу для дослідження варіанти прояву кризових явищ в конкретних країнах, при цьому вони зазначали, що основними причинами криз виступають саме взаємозалежність країн та велика кількість зовнішніх чинників.

Емпіричну базу дослідження склали матеріали Міжнародного валютного фонду (МВФ), Світового банку реконструкції і розвитку (МБРР), Відділу офіційних

публікацій Європейських співтовариств, а також експертні оцінки дослідників і практичних діячів.

Дослідження та аналіз передумов виникнення економічних криз, механізму порушення макроекономічної рівноваги, їх впливу на економіку країн та пошук методів запобігання негативних тенденцій прояву – це головні питання, які виносяться на розгляд у даній статті. Саме розгляд передумов та наслідків криз в країнах світу та окремо в Україні є метою даної статті.

Основні результати дослідження.

1. Природою економічної кризи виступають протиріччя між рівноважним і не рівноважним станом макроекономіки.

Перебування макроекономіки в стані рівноваги передбачає збалансованість суспільного виробництва і суспільного споживання, тим самим забезпечується економічне зростання - випуск продукції збільшується пропорційно росту виробничих факторів.

Стан нерівноваги характеризується незбалансованістю виробництва і споживання в суспільному масштабі, що призводить до порушення нормальних зв'язків і пропорцій в національній економіці і виникнення її кризового стану.

Трансформація цих станів може відбуватися як еволюційно, так і революційно, що визначає циклічність розвитку макроекономіки.

Світовою спільнотою визнано теорію циклічності економіки та світового господарства в цілому, а основою економічного циклу виступають періодично виникаючі економічні кризи. Загально визнано, що в складі економічних криз є чотири фази: криза (спад) → депресія (стагнація) → поживлення (відновлення) → підйом (бум), основною фазою виступає криза [2].

2. Державне регулювання економіки потрібно розглядати з позиції теорії управління.

У XX ст. фінансові та економічні кризи стали звичним і навіть, буденним явищем: в 1975-1997 рр. МВФ зареєстрував більше 150 валютних і 54 боргових банківських криз в більш ніж 50 країнах. У 1970-2000 рр. в десятках країн кризи призвели до втрати 10-30% національних фінансових активів. Для підтримки фінансової стабільності в період

кризи 2007-2008 рр. країни світу витратили близько 10-15% сукупного ВВП - понад 10 трлн. дол. США [7]. Все більш наполегливими й упевненими стають прогнози того, що повномасштабна криза в світовій економіці відбудеться в найближчому майбутньому [4; 41].

Багато сучасних економістів і політиків, пропонуючи свій підхід до антикризового регулювання економіки, виходять із припущення Х. Мінського [3], що всі ризики зосереджені в фінансовому секторі, в реальному ж секторі економіки постійно підтримується рівновага. Ніби то, саме тому в другій половині XX ст. було зафіксовано безліч фінансових і валютних криз, і куди менше економічних криз, коли криза набувала такого масштабу, що впливала на розвиток реального сектора. Такий підхід до розуміння причин кризи в економіці пояснюється, перш за все тим, що в останні десятиліття склалися певні тенденції розвитку економічної науки: прірва між мікроекономікою і макроекономікою, а також між тим, що вважається власне економічної наукою і наукою про фінанси, стали практично непереборними [1].

На думку авторів розробленої в кінці XX ст. теорії глобальної фінансової кризи О. Григор'єва, А. Коб'якова, М. Хазіна, до недавнього часу підвищення ступеня поділу праці мало своїм наслідком зростання системного ризику реального сектора, який компенсувався зростанням ефективності виробництва, продукція якого реалізовувалася на постійно зростаючих ринках. Але в останні два десятиліття ефективність, зростаюча внаслідок поглиблення процесів розподілу праці, стало неможливо реалізувати через обмеженість ринків. В результаті глобалізації був досягнутий граничний рівень насичення ринків. Зріст системного ризику реального сектора сьогодні більш нічим не компенсується, за винятком спроб за допомогою фінансової системи цей ризик якимось чином перерозподілити в часі і економічному просторі.

Єдино прийнятним методом антикризового регулювання стало вливання все нових і нових фінансових ресурсів, що означає «лікування симптомів», але не самої «хвороби» - глобальних структурних диспропорцій в економіці. Придумуються все нові і нові

«блезаспокійливі засоби» в вигляді «інноваційних фінансових інструментів і інститутів» [5]. Їх неодмінною умовою є «демонтаж міждержавних бар'єрів на шляхах руху міжнародного капіталу, який підживлюється безмежною емісією доларів і євро під нарощуванням американських і європейських боргових зобов'язань» [1]. Причому ці боргові зобов'язання вже не підкріплені ніякими реальними цінностями.

Отже, пошук оптимального співвідношення методів лібералізації національної економіки і державного регулювання в ХХ ст. показав, що універсального, придатного в будь-яких умовах підходу немає і не може бути.

3. Відповідно до теорії криз причинами економічної кризи можуть виступати:

1. Перевиробництво товарного капіталу, що виражається в зростанні нереалізованої продукції;

2. Надлишкових обсягів продуктивного капіталу, що характеризується збільшенням недовантаження виробничих потужностей;

3. Надлишкових обсягів грошового капіталу, що викликає збільшення маси грошей, не вкладених у виробництво [7].

Як наслідок, зростають витрати виробництва, знижуються ціни і прибуток, тобто формується живильне середовище для виникнення в подальшому економічної кризи, що породжується циклічністю макроекономічного розвитку.

Крім зазначених, кризи можуть викликатися і іншими причинами. В теорії розроблена певна їх систематизація.

Перш за все, виділяють об'єктивні і суб'єктивні фактори. Об'єктивні чинники включають природні зміни і катаклізми, які не залежать від діяльності системи відповідного рівня, а суб'єктивні акумулюють недосконалість і прорахунки управлінської діяльності, глибокі протиріччя інтересів працівників, недоліки в мотивації трудової діяльності та ін.

Список використаних джерел.

1. Перспективи економіки України в умовах глобальної макроекономічної нестабільності / Я. А. Жаліло, Д. С. Покришка, Я. В. Белінська, А. П. Павлюк [та ін.]. – К. : НІСД, 2013. – 120 с.

2. Орловська О.В. Світові економічні кризи: причини виникнення, наслідки та шляхи подолання. / Науковий вісник національного лісотехнічного університету України: збірник наук.-техн. праць. - Львів: РВВ НЛТУ України. -2015.-Вип. 25.2. – 197- 202с.

3. Носова, О. Про фундаментальні причини фінансових криз та життєздатність фінансових ринків у сучасній формі / О. Носова // Економіка України. – 2011. – № 4. – С. 45–55.

Висновки та пропозиції.

Антикризове регулювання національних економік в більшості країн призвело до того, що сталося лавиноподібне наростання державної і приватної заборгованостей. Нагромаджені борги фінансового сектору вже настільки великі в порівнянні з обсягами виробництва, що не зможуть бути повернуті в доступному для огляду майбутньому (тобто не будуть повернуті ніколи).

Приватний попит продовжує падати, частка фінансового сектору в прибутку корпорацій займає більше 50%, уряди намагаються методами антикризового регулювання відстрочити дефолт національних економік і неминучої економічної кризи, яка буде означати дуже різке падіння рівня життя і зростання безробіття - частка бідного населення може збільшуватися до 70%. А це спричинить за собою поляризацію соціальної структури суспільства, повне зникнення «середнього класу», тобто соціально-політичну кризу. Підтримання економіки України у кризовій ситуації викликає значне збільшення витрат господарського комплексу, на підтримку соціальних програм, що вимагає залучення додаткових коштів-позик, які значно збільшують державний борг. Такий механізм «порятунку» обумовлений нестачею коштів резервного фонду країни, які були витрачені не за призначенням

У найближчому майбутньому державним органам буде необхідно здійснити значні структурні зміни в українській економіці щодо ліквідації негативних наслідків від екологічної кризи. У перспективі розвитку варто використовувати альтернативні джерела енергозбереження, застосовувати ресурсозберігаючі та екологічно чисті технології, а також розвивати екологічно-сприятливий бізнес.

Дана тематика є важливою та багатофакторною, що обумовлює подальші дослідження та вивчення явища економічних криз та їх впливу на економіку.

4. Куриляк В.С. Вплив глобалізації на економічний розвиток України / В. С. Куриляк, Є. В. Савельєв. // Економіка України. – 2012. – №9. – С. 57–69.
5. Жаліло Я. А. Системна криза в Україні : передумови, ризики, шляхи подолання : аналіт. доп. / Я. А. Жаліло, К. А. Кононенко, В. М. Яблонський та ін. ; за заг. ред. Я. А. Жаліла. – К. : Вид-во НІСД, 2014. – 132 с.
6. Ukraine's economy 'to shrink 15%' [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/business/8154321.stm>
7. 21. Гелбрейт Д. Экономические теории и цели общества. – М.: Ди-рект Медиа Паблшинг, 2007. – 347 с.

Огородник О.И.

ПРИЧИНЫ И ПОСЛЕДСТВИЯ ЭКОНОМИЧЕСКИХ КРИЗИСОВ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

В статье рассмотрено развитие кризисных явлений в глобальной экономической системе. Показано, сущность и эволюцию проявления экономических кризисов в мире. Сформулировано определение государственного регулирования экономики с позиций теории управления. Выявлены причины возникновения кризисных явлений в мировой экономике. Исследованы основные тенденции антикризисного регулирования национальной экономики. Рассмотрены и проанализированы причины возникновения экономических кризисов в Украине и определены основные проблемы национальной экономики. Проанализировано влияние мирового экономического кризиса на макроэкономическую ситуацию стран Европы. Разработаны предложения по совершенствованию стратегии и методов государственного регулирования экономики в условиях глобализации и кризиса.

Ключевые слова: экономика, экономический кризис, глобализация, национальная конкурентоспособность, дефолт, инфляция, методы антикризисного регулирования.

Ohorodnik O.

CAUSES AND CONSEQUENCES OF ECONOMIC CRISES UNDER THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION

The article considers the development of crisis phenomena in the global economic system. The essence and evolution of the manifestation of economic crises in the world is shown. The definition of state regulation of economy is presented from the viewpoint of the theory of management. The causes of the emergence of crisis phenomena in the world economy are revealed. The main trends in the bailout regulation of the national economy are investigated. The reasons for the emergence of economic crises in Ukraine and the main problems of the national economy are analyzed. The impact of the global economic crisis on the macroeconomic situation in Europe is analyzed. The proposals for improving the strategy and methods of state regulation of the economy in the context of globalization and crisis have been developed.

Keywords: economy, economic crisis, globalization, national competitiveness, default, inflation, methods of bailout regulation.

*Петрищенко Н.А., доцент,
Серьогіна Н.В., старший викладач,
Унтілов А.О., студент,
Одеська державна академія будівництва та архітектури*

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

В статті розглянуто значення ефективності діяльності будівельних підприємств. Стабільний розвиток будівельного комплексу є важливим для економіки країни. Визначено, що результатом діяльності підприємств будівельної сфери є створення, оновлення чи реконструкція основних засобів підприємств інших галузей. Проведено дослідження основних економічних показників підприємств будівельної галузі за даними Державного комітету статистики. Наведено графіки, що ілюструють динаміку показників. Виявлено позитивні та негативні фактори впливу. Визначено основні напрями подальшого розвитку будівельної галузі. Встановлено, що основними векторами побудови стратегії подальшого розвитку для будівельних підприємств має стати енергозберігання, використання новітніх технологій та матеріалів, ефективне використання ресурсів.

Ключові слова: ефективність, будівельне підприємство, будівельна галузь, стратегія розвитку, енергозберігання

Постановка проблеми. Проблема ефективності будь-якої сфери господарства завжди є актуальною. Дослідження факторів, що впливають на ефективність діяльності, завжди посідають важливе місце серед актуальних питань економічної науки. Зацікавленість в підвищенні ефективності виникає на різних рівнях управління економікою - від фізичних осіб-підприємців до керівників держави.

Сучасний етап розвитку ринкових відносин в Україні вимагає від вітчизняних підприємств активних дій щодо підвищення ефективності їх функціонування. Євроінтеграція та глобалізація є активними чинниками, що мають вплив на ефективність діяльності будь якого економічного суб'єкта.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Оцінка ефективності виробничої діяльності, управлінських рішень, витрат економічних ресурсів, а також конкретні технології і засоби забезпечення ефективного функціонування підприємств становлять особливий інтерес як для вчених, так і для економістів-практиків. Так, ефективність діяльності будівельних підприємств розглядалася в працях Амосова О.Ю. [1], Сайковської Ю.Ю., Кавтиш О.П., Трохименко М.Ю. та інших науковців. Теоретичні та практичні аспекти підвищення прибутку підприємств розглянуті в працях таких вчених як: Підлісна О.А. [2], Беленкова О.М., Бутинець Ф.Ф., Квасівський Є.Р. Удосконалення виробничо-господарської діяльності будівельних підприємств висвітлено в працях Ширяєвої Н.Ю. [3], Рудницької О.М., Петльованої О.О. [4].

Мета статті. Метою статті є дослідження напрямів щодо підвищення ефективності

діяльності будівельних підприємств за допомогою виявлення основних сучасних тенденцій в будівельній галузі України.

Основні результати дослідження. Ефективність діяльності будівельних підприємств є важливою не тільки в рамках функціонування галузі, а й для економіки країни взагалі. Результатом діяльності підприємств будівельної сфери є створення, оновлення чи реконструкція основних засобів підприємств інших галузей. Для виявлення напрямів підвищення ефективності діяльності підприємств вказаної сфери необхідно провести аналіз економічних показників будівельної галузі взагалі. На рис. 1 наведено динаміку показників діяльності підприємств будівельної галузі.

Представлений на рис.1. графік демонструє, що з 2011 по 2014 рік будівельна галузь перебувала у занепаді. Про це свідчить низький індекс виконання будівельних робіт та скорочення обсягів виконаних будівельних робіт. В 2015 році індекс виконання будівельних робіт збільшився на 8,1%, а з 2016 року по 2017 – на 8,9%. Тенденцію збільшення виконання обсягів будівельних робіт слід оцінювати позитивно. Найбільше зростання за останні роки спостерігається в будівництві інженерних споруд. Однак, слід відзначити як окремі негативні фактори збільшення вартості будівництва, по-перше, інфляцію, яка збільшує собівартість робіт, по-друге, значну енергомісткість будівельної продукції.

На рис.2 представлена структура виконання будівельних робіт за аналізований період

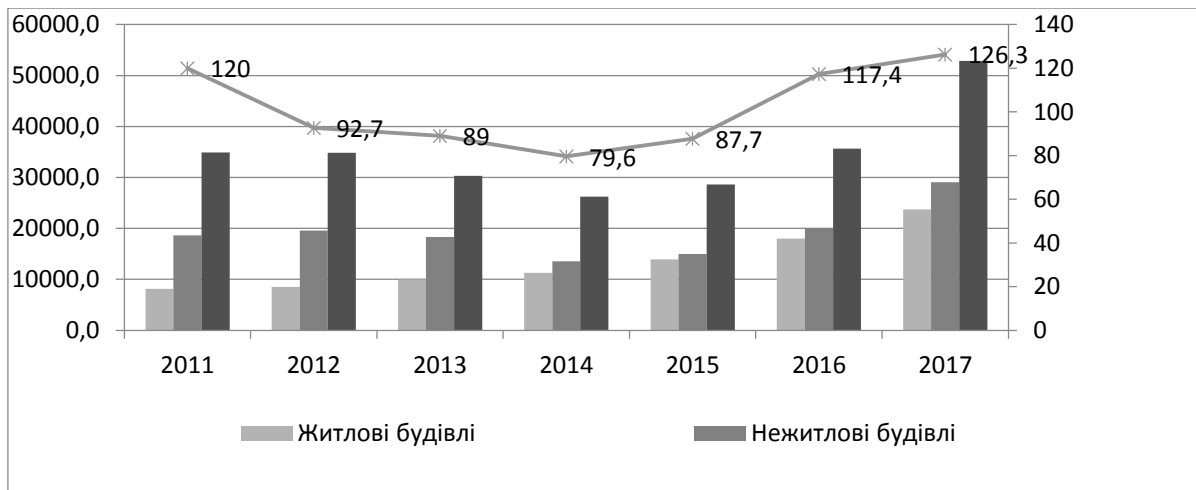

Рис.1. Обсяг виконаних будівельних робіт за видами будівельної продукції в млн.грн. та індекс будівельної продукції, % (складено за даними Державної служби статистики України [5])

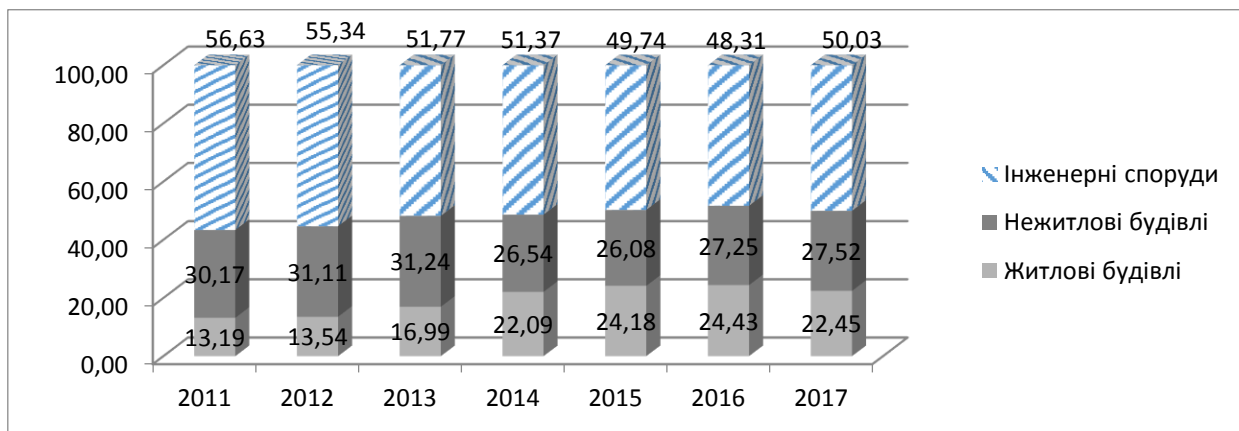

Рис.2. Структура виконаних будівельних робіт за видами будівельної продукції в % (складено за даними Державної служби статистики України [5])

Найбільша питома вага в виконаних будівельних роботах протягом звітнього періоду приходить на інженерні споруди. Так, їх питома вага має найменше значення в 2015 році – 49,74% та в 2016 році – 48,31%. Інші роки це значення вище, ніж 50 відсотків. Нежитлове будівництво в обсязі виконаних будівельних робіт має розбіг від 26,08% в 2015 році до 31,24% в 2013 році. В 2017 році цей показник склав 27,52%. Найменша частка в обсязі виконаних будівельних робіт приходить на житлове будівництво 13,19% в 2011 році та 22,45% в 2017 році.

Таким чином, можна зробити висновки, що поступово за останні три роки будівельна галузь виходить із кризового стану.

Подальше розширення перспектив розвитку будівельної галузі нерозривно пов'язане з вирішенням наступних питань [6]:

- ініціативного залучення різних форм власності;

- використання новітніх будівельних технологій;

- підвищення технічного рівня підприємств;

- зростання будівельної галузі та підвищення її конкурентоспроможності;

- швидкого збільшення сировинної бази будівельного комплексу за рахунок використання відходів промислового виробництва;

- більш ефективного районного планування відповідних територій і розміщення продуктивних сил.

Ринковими чинниками розвитку будівництва слід визначити енергозберігаючі технології, що мають сприяти скороченню собівартості будівельної продукції; використання новітніх технологій та матеріалів; раціональне використання ресурсів.

Висновки та пропозиції. В умовах жорсткої конкуренції на ринку будівельних робіт і послуг тільки оперативне прийняття

виробничо-управлінських рішень, гнучкість і швидка адаптація до зовнішніх і внутрішніх змін дозволяють будівельній організації підтримувати ефективність діяльності. Основними векторами побудови стратегії подальшого розвитку для будівельних

підприємств має стати енергозберігання, використання новітніх технологій та матеріалів, ефективне використання ресурсів; орієнтація на європейську якість та сучасні європейські цінності.

Список використаних джерел

1. Амосов О.Ю. Формирование модели управления эффективности деятельности предприятия / О. Ю. Амосов, В. А. Головки // Проблемы экономики. – 2012. – № 4.
2. Підлісна О.А. Фінансовий потенціал будівельних підприємств: формування та управління [Електронний ресурс] / О.А. Підлісна, О.О. Подлісна // Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка». – 2014. – №5. – Режим доступу до видання: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2983>
3. Ширяєва Н.Ю. Управління розвитком виробничо-господарської діяльності будівельної організації / Н.Ю. Ширяєва // Технологічний аудит і резерви виробництва : зб. наук. праць. – 2012. – № 4/2(6). – С. 123-128.
4. Рудницька О.М. Удосконалення виробничо-господарської діяльності будівельних підприємств / О.М. Рудницька, О.О. Петльована // Науковий вісник НЛТУ України. – 2014. – Вип.24.5. – С. 290-296.
5. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
6. Коновалова О.О. Шляхи підвищення ефективності діяльності будівельного підприємства / О.О. Коновалова, В.А. Лук'янова // «Молодий вчений». – № 3 (43). – 2017. – С.684-687

Петрищенко Н.А., Серегина Н.В., Унтилов А.А.

ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ СТРОИТЕЛЬНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

В статье рассмотрено значение эффективности деятельности строительных предприятий. Стабильное развитие строительного комплекса является важным для экономики страны. Определено, что результатом деятельности предприятий строительной сферы является создание, обновление или реконструкция основных средств предприятий других отраслей. Проведено исследование основных экономических показателей предприятий строительной отрасли по данным Государственного комитета статистики. Приведены графики, иллюстрирующие динамику показателей. Выявлены положительные и отрицательные факторы влияния. Определены основные направления дальнейшего развития строительной отрасли. Установлено, что основными векторами построения стратегии дальнейшего развития для строительных предприятий должно стать энергосбережение, использования новейших технологий и материалов, эффективное использование ресурсов.

Ключевые слова: *эффективность, строительное предприятие, строительная отрасль, стратегия развития, энергосбережение*

Petryshchenko N., Serohina N., Untilov A.

TRENDS OF DEVELOPMENT OF BUILDING ENTERPRISES

The article considers the importance of the efficiency of construction companies. Stable development of the construction complex is important for the country's economy. It is determined that the result of the activity of construction enterprises is the creation, renovation or reconstruction of fixed assets of enterprises of other industries. The study of the main economic indicators of the construction industry enterprises was carried out according to the State Statistics Committee. The graphs illustrating the dynamics of the indicators are given. Positive and negative factors of influence were revealed. The main directions of the further development of the construction industry are determined. It was established that the main vectors for building a strategy for further development for construction companies should be energy saving, the use of new technologies and materials, and the efficient use of resources.

Keywords: *efficiency, construction company, construction industry, development strategy, energy saving*

Покиньюборода А.О.,
студент Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету

ФІСКАЛЬНА РОЛЬ ПОДАТКУ НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ

У статті проведено аналіз фіскальної ролі податку на доходи фізичних осіб на макроекономічному рівні через показники доходів зведеного та державного бюджету, структуру податкових доходів державного бюджету, частки доходів від податку на доходи фізичних осіб у структурі доходів державного бюджету України та аналіз планових та фактичних його надходжень. Досліджено рівень виконання надходження податку на доходи фізичних осіб до державного бюджету. Розглянуто питання щодо подальшого вдосконалення адміністрування податку на доходи фізичних осіб в Україні та визначено перспективні шляхи вдосконалення.

Ключові слова: податок на доходи фізичних осіб, фіскальна роль, Зведений бюджет, державний бюджет, місцевий бюджет.

Постановка проблеми. Із розвитком ринкових відносин в Україні податкові надходження набувають особливого значення у формуванні доходної частини Зведеного бюджету.

Податок на доходи фізичних осіб належить до групи основних бюджетоутворюючих податків та за фіскальною значимістю займає першу позицію в системі прямого оподаткування в Україні, що свідчить про значну роль даного податку у формуванні доходної частини Зведеного бюджету [1, с. 27].

Однак реформа міжбюджетних відносин в Україні зробила певні зміни щодо зарахування даного податку. Так, ПДФО є загальнодержавним податком і, як показує практика, основним елементом фінансової бази органів місцевого самоврядування, а також виступає регулюючим інструментом трансфертної політики в Україні. З огляду на актуальність фіскальної децентралізації

місцевих бюджетів, в умовах реформи виникають питання щодо доцільності застосування механізму розщеплення ПДФО між рівнями бюджетної системи [2, с. 21].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням фіскальної ефективності податку на доходи фізичних осіб займалися такі вчені, як К.І. Швабій, І.Г. Мартинець, П.Л. Кулик, Л.С. Стригуль та ін.

Метою статті є проведення аналізу фіскальної ролі ПДФО у структурі доходів державного бюджету та місцевих бюджетів України та розгляд питання щодо подальшого вдосконалення адміністрування ПДФО в Україні.

Основні результати дослідження. Позитивні зміни в економіці за останні роки сприяли росту надходжень податків і зборів до бюджетів всіх рівнів. Виконання доходної частини державного та зведеного бюджету за 2015 – 2017 рр. систематизовано в табл. 1.

Показник	Роки			Абсолютне відхилення		Темп приросту, %	
	2015	2016	2017	2017/ 2015	2017/ 2016	2017/ 2015	2017/ 2016
Зведений бюджет	652,0	782,7	1016,8	364,8	234,1	56,0	35,7
Державний бюджет	531,6	612,1	787,3	255,7	175,2	48,1	28,6

Табл. 1. Доходи зведеного та державного бюджету, 2015 – 2017 рр., млрд. грн. [4,5,6]
Наочніше можна розглянути динаміку доходів на рис. 2.1.

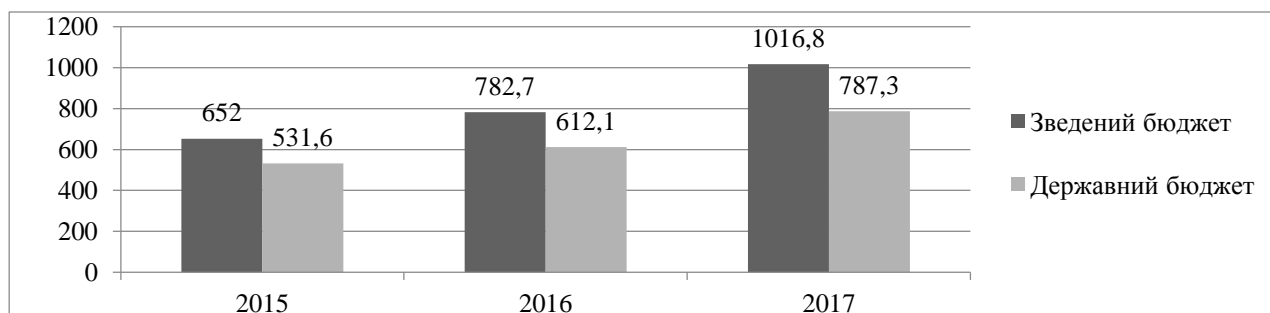

Рис. 1. Динаміка надходжень державного і зведеного бюджетів, 2015 – 2017 рр., млрд. грн.

Як показано на рис. 1, надходження до державного бюджету протягом аналізованих років мали тенденцію до зростання. Великий стрибок надходжень до державного бюджету спостерігається у 2017 році, коли почало відбуватися поступове врегулювання рівня інфляції. Це було пов'язано із зменшенням впливу інфляції на ціни, та зростанням мінімальних заробітної плати та прожиткового мінімуму. У 2015 році цей показник був найменшим. Можливо це було пов'язано з подіями, що відбувалися в країні протягом

жовтня 2013 – 2014 рр. та початком АТО на Сході.

Теж саме можна стверджувати і про надходження до зведеного бюджету. У 2017 році відбулося зростання відносно 2015 року на 364,8 млрд. грн., що складає 56 % та відносно 2016 року на 234,1 млрд. грн., що у відсотковому співвідношенні – 35,7 %. Розглянемо питому вагу надходжень до державного бюджету за 2015 – 2017 рр., яка систематизована в табл. 2.

Показник	2015		2016		2017	
	Сума, млн. грн.	Питома вага. %	Сума, млн. грн.	Питома вага. %	Сума, млн. грн.	Питома вага. %
Податкові надходження	409418	76,57	503879	81,76	627154	79,04
Неподаткові надходження	120006	22,44	103635	16,82	128402	16,21
Інші надходження	2127	0,40	4589	0,74	31741	4,00
Міжбюджетні трансферти	3144	0,59	4172	0,68	5967,7	0,75
Всього	534695	100	616275	100	787297	100

Табл. 2. Доходи зведеного та державного бюджету, 2015 – 2017 рр., млн. грн. [4,5,6]

Найбільшу питому вагу протягом аналізованого періоду за 2015 – 2017 роки займали податкові надходження, які склали у 2015 – 409418 млн. грн., у 2016 та 2017 відповідно ці показники склали – 503879 млн. грн. та 627154 млн. грн. Найменшу частку займали міжбюджетні трансферти. Вони в свою чергу мали такі показники за період 2015 – 2017 років відповідно – 3144 млн. грн., 4172 млн. грн. та 5968 млн. грн.

У структурі доходів також дуже незначну частину займають інші надходження до

бюджету. Вони склали за проаналізований період відповідно – 2127 млн. грн., 4589 млн. грн. та 31741 млн. грн. Іншу частку склали неподаткові надходження, за 2015 рік – 120006 млн. грн., за 2016 рік – 103635 млн. грн., за 2017 рік – 128579 млн. грн.

Систематизуємо в табл. 3, яку частку займав кожен податок у структурі податкових надходжень до державного бюджету протягом 2015 – 2017 рр.

Назва податку	2015		2016		2017	
	Сума, млн. грн.	Питома вага. %	Сума, млн. грн.	Питома вага. %	Сума, млн. грн.	Питома вага. %
ПДВ	178453	43,59	235506	46,74	313980	50,12
ПДФО	45062	11,01	59810	11,87	75033	11,98
Акцизний податок	63111	15,41	90122	17,89	108293	17,29
Податок на прибуток підприємств	34776	8,49	54344	10,79	66912	10,68
Плата за користування надрами	36990	9,03	39699	7,88	43876	7,00
Ввізне мито	39881	9,74	20001	3,97	23898	3,81
Інше	11146	2,72	4396	0,87	-5535	-0,88
Всього	409419	100,00	503878	100,00	626457	100,00

Табл.3. Структура податкових надходжень в державному бюджеті, 2015 – 2017 рр., млн. грн. [4,5,6]

Як зображено в табл. 3, найбільшу питому вагу по податковим надходженням займає податок на додану вартість, протягом 2014 – 2017 років, цей податок був більше 40%. Це пов'язано з тим, що протягом цього періоду в Україні зростали рівень мінімальної заробітної плати, мінімального прожиткового мінімуму та збільшувалися ціни на товари які обкладаються непрямим податком – податком на додану вартість. На другому місці за показником питомої ваги розміщено податок на прибуток підприємств.

Найменша частка надходжень припадає на плату за користування надрами. У 2015 році

частка склала – 9 %, у 2016 та 2017 рр. надходження зменшилися і склали – 7-8 % і ввізне мито стало займати найменшу частку серед надходжень: у 2016 – 2017 рр. близько 4 %. Податок на доходи фізичних осіб на 3-й сходинці, і протягом 2015 – 2017 рр. складав 11-12 % у податкових надходженнях до державного бюджету.

Розглянемо динаміку фактичних та планових надходжень ПДФО до державного бюджету за 2015-2017рр. на рис. 2.

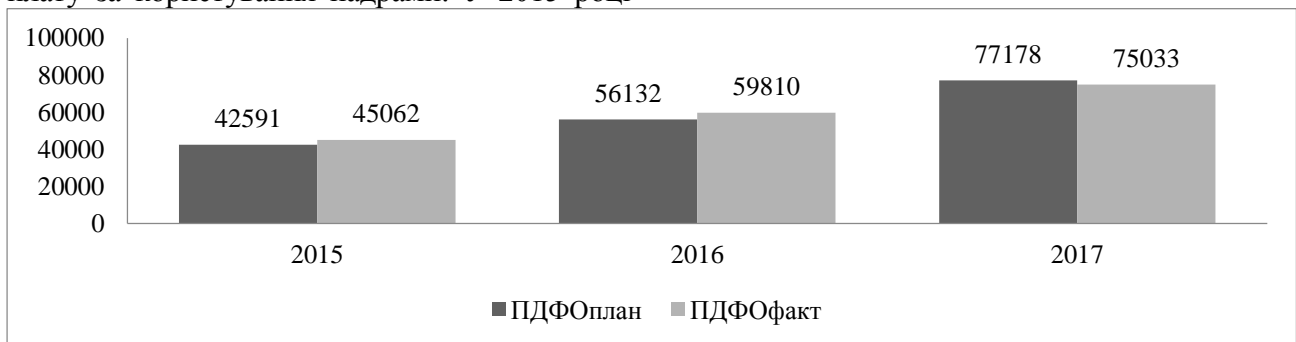

Рис. 2. Динаміка фактичних та планових надходжень ПДФО до державного бюджету за 2015 – 2017 рр., млн. грн. [4,5,6]

Як бачимо, протягом 2015 – 2017 рр. податок на доходи фізичних осіб хоч і сплачувався, але планові показники не виконалися у повному обсязі у 2017 році. Так

у 2017 році план недовиконаний на 3 %. Розглянемо рівень виконання фактичних надходжень ПДФО до планових за 2015 – 2017 рр. детальніше.

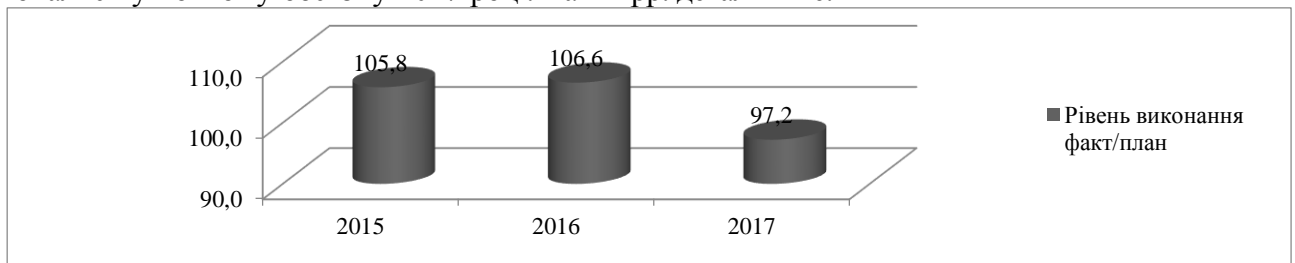

Рис. 3. Рівень виконання фактичних показників до планових, % [4,5,6]

На підставі рис. 2 та рис. 3 бачимо, що незважаючи на те, що фактичні надходження податку на доходи фізичних осіб протягом 2015 – 2017 рр. зростали, але рівень виконання найнижчий у 2017 році і становить 97 %, а

недовиконання відповідно 3 %. У 2015 та 2016 рр. план перевиконаний на 6-7 % відповідно.

Податок на доходи фізичних осіб є головним джерелом наповнення доходів місцевих бюджетів та у структурі надходжень займає найбільшу питому вагу (рис. 4):

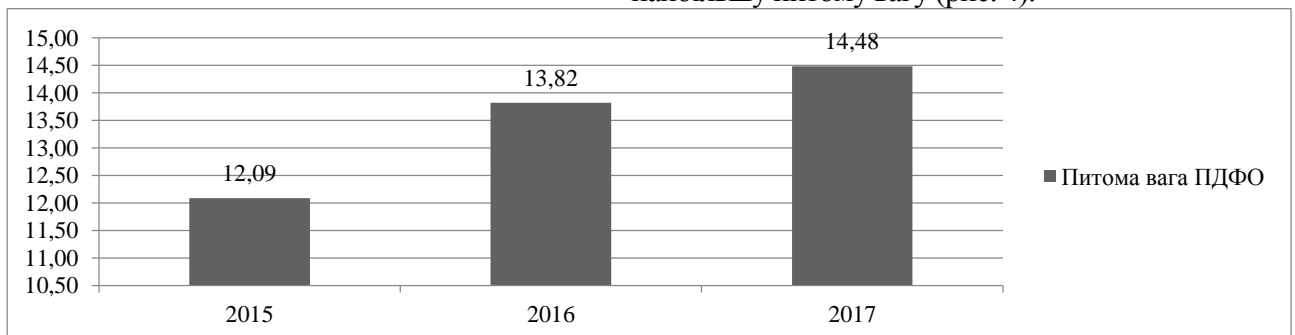

Рис. 4. Питома вага ПДФО у загальних надходженнях до місцевого бюджету, % [4,5,6]

Як бачимо частка ПДФО у загальних надходженнях збільшується та він і надалі залишається основним бюджетоутворюючим податком для місцевого бюджету.

Такого рівня надходжень досягнуто за рахунок заходів щодо виявлення платників податків, що здійснюють виплату заробітної плати в «конвертах», упередження та руйнування схем ухилень від оподаткування платниками, у тому числі ліквідації джерел походження «тіньових» коштів для виплати заробітної плати та інших доходів громадянам без сплати податку на доходи фізичних осіб та єдиного внеску [3].

Висновки. Отже, трансформаційні перетворення на шляху до соціально орієнтованої ринкової економіки України вимагають становлення такої системи оподаткування доходів фізичних осіб, елементи якої б відповідали сучасним принципам оподаткування, визначеним цілям економічної політики, світовим тенденціям та

будувалися з урахуванням існуючих соціально-економічних умов.

Перспективним є визначення таких шляхів вдосконалення адміністрування ПДФО в Україні:

– визначення більш справедливої бази оподаткування за допомогою оптимізації звільнень від оподаткування, удосконаленні механізму податкового кредиту;

– збільшення купівельної спроможності малозабезпечених шляхом удосконалення податкової соціальної пільги;

– оптимізація податкових ставок з метою справедливого перерозподілу;

– покращення податкової дисципліни через реформу податкового адміністрування та створення зручних умов сплати податків.

Із ростом добробуту платників податків – фізичних осіб, розширенням бази оподаткування буде відбуватись збільшення надходжень до бюджету, що дасть змогу проводити активну соціальну політику.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Безверхий К. Адміністрування ПДФО у 2016 році: новації законодавства / К. Безверхий // Бухгалтерський облік і аудит. – 2015. – № 12. – С. 26-35.
2. Бюджетний кодекс України Верховна Рада України; Кодекс України, Закон, Кодекс від 08.07.2010 № 2456-VI <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
3. Городецька Т. Е. Податок на доходи фізичних осіб у системі податків з населення / Т.Е. Корнівська В.О. Городецька, Ю. В. Ємець // Економіка, фінанси, право. – 2017. – № 3. – С. 20-23.
4. Податкова система України [Електронний ресурс]: опорний конспект лекцій. Ч. 1 / А. О. Нікітішин, А. Є. Громова. — Електронні дані. – Вінниця : Видавничо-редакційний відділ ВТЕІ КНТЕУ, 2017. – Систем. вимоги: Acrobat Reader. – Режим доступу: [http://10.0.2.150/docs/2017/113_2017/Podatкова systema Ukrainy Ch.1.pdf](http://10.0.2.150/docs/2017/113_2017/Podatкова%20systema%20Ukrainy%20Ch.1.pdf).
5. Податковий кодекс України Кодекс від 02.12.2010 № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/paran210#n210>
6. Річний звіт про виконання Державного бюджету України за 2015 рік. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=311513>
7. Річний звіт про виконання Державного бюджету України за 2016 рік. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=359194>
8. Річний звіт про виконання Державного бюджету України за 2017 рік Державна казначейська служба. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=400657>

Покинъборода А.А.

ФИСКАЛЬНАЯ РОЛЬ НАЛОГА НА ДОХОДЫ ФИЗИЧЕСКИХ ЛИЦ

В статье проведен анализ фискальной роли налога на доходы физических лиц на макроэкономическом уровне через показатели доходов сводного и государственного бюджета, структуру налоговых доходов государственного бюджета, доли доходов от налога на доходы физических лиц в структуре доходов государственного бюджета Украины и анализ плановых и фактических его поступлений. Исследован уровень выполнения поступления налога на доходы физических лиц в государственный бюджет. Рассмотрены вопросы дальнейшего совершенствования администрирования налога на доходы физических лиц в Украине и определены перспективные пути совершенствования.

Ключевые слова: налог на доходы физических лиц, фискальная роль, Сводный бюджет, государственный бюджет, местный бюджет.

Рокінборода А.А.

FISCALROLE OF TAX ON INCOME OF PHYSICAL PERSONS

The article analyzes the fiscal role of the tax on personal income at the macroeconomic level through the indicators of consolidated and state budget revenues, the structure of tax revenues of the state budget, the share of income from personal income tax in the structure of revenues of the state budget of Ukraine, and the analysis of planned and actual revenues. The level of execution of the income tax on individuals' incomes to the state budget is researched. The issue of further improvement of the administration of the personal income tax in Ukraine is considered, and perspective ways of improvement are identified.

Keywords: personal income tax, fiscal role, consolidated budget, state budget, local budget.

Науковий керівник: Нікітішин А.О., к.е.н., доцент

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ ОРГАНІЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ НА ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Мета статті полягає в дослідженні проблем сучасного стану фінансового обліку витрат підприємств роздрібною та оптовою торгівлі. Результати. На сучасному етапі економічного розвитку відбуваються суттєві зміни в механізмі функціонування підприємств торгівлі, що обумовлено євроекономічними реформами, що проводяться в країні. У статті досліджено особливості організації процесу бухгалтерського обліку на торговельних підприємствах України. Визначено сутність торговельної діяльності і операцій з продажу товарів. З'ясовано завдання організації обліку реалізації товарів. Розглянуто поняття ліцензії на проведення торговельної діяльності та їх характерні ознаки. Проведено огляд законодавчих і нормативних джерел у сфері бухгалтерського обліку на підприємствах торгівлі. Дано рекомендації щодо удосконалення бухгалтерського обліку на підприємствах торгівлі.

Ключові слова: товари, роздрібна торгівля, оптова торгівля, торговельне підприємство, бухгалтерський облік, рахунок.

Постановка проблеми. В ринковій економіці торгівля є найбільш розповсюдженою сферою підприємницької діяльності та сферою використання найманої праці.

Актуальність даної теми визначається тим, що зростає рівень конкуренції на ринку та поступово змінюються правила бухгалтерського обліку та звітності на підприємствах, що спричинене інтеграцією України у сучасну світогосподарську систему.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням даної теми займалися такі економісти, як, М.М. Агафонова, К. Артем'єв, В. М. Власова, Ю.М. Дьякова, Т. Єршова, А. О. Єфремова, Л. І. Кравченко, Е.І. Крилов, С.М. Лебедева, Є.Д. Мильруд, Г.А. Миколаєва та ін.

Мета статті. Метою статті є дослідження особливостей організації бухгалтерського обліку на торговельних підприємствах України.

Основні результати дослідження. Торговельна діяльність – це ініціативна, самостійна діяльність юридичних осіб і громадян щодо здійснення та продажу споживчих товарів із метою отримання прибутку [7].

Торговельна діяльність може здійснюється суб'єктами підприємницької діяльності всіх форм власності за наявності ліцензії на право здійснення такої діяльності.

Ліцензія (спеціальний дозвіл) – це державне свідоцтво, що засвідчує дозвіл на право здійснення суб'єктом підприємницької діяльності окремих видів діяльності, яке видається органами державного управління [4].

Ліцензують такі види торговельної діяльності:

- оптову реалізацію спирту етилового, коньячного і плодового;
- оптову реалізацію алкогольних напоїв та тютюнових виробів;
- роздрібну реалізацію алкогольних та тютюнових виробів;
- оптову реалізацію лікарських засобів;
- роздрібну реалізацію лікарських засобів;
- реалізацію особливо небезпечних хімічних речовин, перелік яких визначає Кабінет Міністрів України;
- реалізацію виробів із дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння;
- здійснення операцій із металобрухтом;
- виробництво, ремонт і реалізацію спортивної, мисливської вогнепальної зброї та боєприпасів до неї, а також холодної зброї, пневматичної зброї калібру понад 4,5 мм і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів за секунду;
- виготовлення та реалізацію спеціальних засобів, заряджених речовинами сльозоточивою і дратівливою дії, індивідуального захисту, активної оборони й засобів для виконання спеціальних операцій та операцій оперативно-розшукових заходів [7].

За формою організації торгівля може бути як оптовою так і роздрібною.

Оптова торгівля – це торговельна діяльність із придбання і реалізації товарів великими партіями підприємствам роздрібною торгівлі, іншим суб'єктам підприємницької діяльності. Оптові підприємства, виконуючи функції поєднуваної ланки між виробництвом і роздрібною торгівлею, покликані забезпечувати найраціональніше просування товарів від виробників до споживачів. Завдання оптових

підприємств полягає в забезпеченні відвантаження покупцям товарів оптимальними партиями, що сприяє: якнайкращому використанню транспортних засобів; зниженню витрат на перевезення та обіг; своєчасному постачанню необхідними товарами [8].

Роздрібна торгівля – це діяльність із продажу товарів кінцевим споживачам для їх власного використання незалежно від форми. Роздрібна торгівля – це діяльність із продажу товарів кінцевим споживачам для їх власного використання незалежно від форми розрахунків. Роздрібні торгові підприємства реалізують товари як безпосередньо населенню, так і окремим установам [8].

Бухгалтерський облік і звітність в торгівлі здійснюються з дотриманням Конституції України прийнятій 28 червня 1996 р. № 254 к/96, Кримінального кодексу України від 05.04.2001 № 2341-III, Кримінально процесуального кодексу України від 13.04.2012 № 4651-VI. принципів, визначених Законом України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 № 996-XIV, прийнятих Положень (стандартів) бухгалтерського обліку, Національного Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій № 291 від 30.11.1999 р., законодавчих і нормативних актів з урахуванням специфіки діяльності торговельних підприємств.

Бухгалтерський облік торговельної діяльності підприємства повинен забезпечувати:

- правильність оформлення первинних документів на придбання, продаж та переміщення всередині підприємства товарів, грошових та інших документів;
- правильність відображення первинних документів у реєстрах синтетичного та аналітичного обліку;
- контроль за виконанням договорів поставок та інших зобов'язань, правильністю розрахунків з постачальниками і замовниками;
- контроль за правильним використанням і зберіганням товарно-матеріальних цінностей і фінансових ресурсів;
- формування повної та достовірної інформації про господарські процеси і результати діяльності підприємства, необхідні для оперативного керівництва та управління, а

також для її використання зацікавленими особами [4].

Товари в підприємствах оптової та роздрібною торгівлі надходять від постачальників на основі договорів поставки й купівлі-продажу. Договір поставки (купівлі-продажу) є основним правовим, документом, що визначає права та обов'язки постачальників і покупців, Основними його реквізитами є найменування сторін, найменування та кількість товарів, сума, строки поставки, умови приймання, порядок розрахунку, відповідальність сторож; за порушення договірних зобов'язань [11].

В торгівлі найчастіше застосовують наступні види договорів:

- 1) купівлі-продажу;
- 2) постачання;
- 3) товарообмінні угоди;
- 4) договір комісії;
- 5) договір консигнації [9].

У торгівлі, як і в будь-якій сфері є свої особливості бухгалтерського обліку, а саме:

- на відмінну від виробництва, в торгівлі нічого не виробляють, надана послуга не має кількісних характеристик;
- у торгівлі відсутній процес визначення виробничої фінансової собівартості результату, а отже, прямих і непрямих (накладних) витрат, обліку готової продукції та інших облікових робіт, характерних для виробництва;
- з огляду на велику номенклатуру товарів бухгалтерський облік роздрібною товарообороту здійснюють лише у вартісному вираженні за цінами продажу. Кількісно-вартісний облік ведуть за товарами, що потребують особливого контролю;
- в оптовій торгівлі здійснюють груповий облік товарів на підставі розрахункового методу згідно з бухгалтерськими документами та оперативними даними;
- у балансі торгового підприємства залишок товарів відображають за собівартістю придбання (без суми торгової націнки) з урахуванням транспортно-заготівельних витрат, тому сальдо рахунка 28 «Товари» показують згорнутим;
- у роздрібній торгівлі окремо облікують різницю між купівельною і продажною вартістю придбаних товарів для обчислення доходу і результатів діяльності;

- торговельна націнка у роздрібній торгівлі включає суму податку на додану вартість, сплачену постачальнику, власну торговельну націнку підприємства торгівлі та ПДВ на суму цієї торговельної націнки. Облік торговельних націнок ведеться на окремому регулюючому субрахунку 285 «Торгова націнка»;

- витрати торговельних підприємств становлять витрати обігу, що не включають до вартості товарів, належать до витрат звітного періоду, обліковуються на відповідних статтях адміністративних витрат, витрат на збут і фінансових витрат, а також списують на фінансовий результат звітного періоду

- транспортно-заготівельні витрати (ТЗВ) включають до собівартості придбаних товарів, тому їх обліковують на рахунку 28 «Товари» або безпосередньо у вартості придбаного товару, або на окремому субрахунку 289 аналогічної назви;

- товар, прийнятий на комісію, залишається власністю комітента до його реалізації, тому облік такого товару ведуть окремо і його залишок на кінець звітного періоду у балансі торгового підприємства не відображають [9, 3].

Надходження товарів оформлюється такими первинними документами:

від постачальника надходять документи:

- рахунок-фактура;
- накладна, товарно-транспортна накладна;
- податкова накладна (з податку на додану вартість);
- платіжна вимога-доручення;
- сертифікат якості, гарантійний талон за необхідності;

на підприємстві при отриманні запасів заповнюються документи:

- прибутковий ордер (форма № М-4);
- довіреність (форма № М-2, М-26, бланк суворої звітності) – видається працівнику для отримання запасів у постачальника;
- товарно-транспортна накладна (при доставці автомобільним транспортом);
- акт про нестачі;
- комерційний акт (в разі нестачі на залізниці);
- платіжна вимога-доручення або платіжне доручення (для оплати вартості отриманих товарів) [6].

Облік наявності і руху товарів відповідно до Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій

підприємств і організацій № 291 від 30.11.1999 р. у торгових підприємствах ведеться на рахунку 28 «Товари» за субрахунками:

- 281 «Товари на складі»;
- 282 «Товари в торгівлі»;
- 283 «Товари на комісії»;
- 284 «Тара під товарами»;
- 285 «Торгова націнка»;
- 289 «Транспортно-заготівельні витрати» [1].

На субрахунку 281 "Товари на складі" ведеться облік руху та наявності товарних запасів, що знаходяться на оптових та розподільчих базах, складах, овочесховищах, морозильниках тощо.

На субрахунку 282 "Товари в торгівлі" ведеться облік руху та наявності товарів, що знаходяться на підприємствах роздрібної торгівлі.

На субрахунку 283 "Товари на комісії" ведеться облік товарів, переданих на комісію за договорами комісії та іншими цивільно-правовими договорами, які не передбачають перехід права власності на цей товар до їх продажу.

На субрахунку 284 "Тара під товарами" ведеться облік наявності й руху тари під товарами й порожньої тари.

На субрахунку 285 "Торгова націнка" підприємства роздрібної торгівлі при веденні обліку товарів за продажними цінами відображають торгові націнки на товари, тобто різницю між покупною та продажною (роздрібною) вартістю товарів. За кредитом субрахунку 285 відображається збільшення суми торгових націнок, за дебетом - зменшення (списання). Списання за розрахунками суми торгової націнки на реалізовані товари відображається за дебетом субрахунку 285 і кредитом субрахунку 282 або способом сторно зворотною кореспонденцією цих рахунків. У звітність включається згорнуте за всіма субрахунками сальдо рахунку 28 [2].

Для обліку витрат операційної діяльності підприємства торгівлі використовують наступні рахунки:

- 902 "Собівартість реалізованих товарів";
- 92 "Адміністративні витрати";
- 93 "Витрати на збут";
- 94 "Інші витрати операційної діяльності".

Для відображення доходу від реалізації товарів Інструкцією про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів,

капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій від 30.11.1999 № 291 передбачено однойменний субрахунок 702. За кредитом цього субрахунку відображають нарахування доходу, а за дебетом – належну суму непрямих податків (ПДВ, акцизного податку та інших непрямих податків і зборів, передбачених законодавством), а також списання суми доходу у порядку закриття на субрахунок 791 [2].

Для наочності розглянемо ситуації на прикладах.

Приклад 1.1. Підприємство оптової торгівлі реалізує партію товарів загальною вартістю 30000 грн. (у тому числі ПДВ – 5000 грн.). Оплата товару здійснюється на умовах:

1) наступної оплати. Первісна вартість реалізованого товару – 25500 грн.;

Порядок відображення реалізації товарів в обліку показано в табл. 1.1

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
		Дт	Кт	
Варіант 1. Перша подія – відвантаження товарів				
1	Відвантажено товари покупцю, відображено дохід від реалізації	361	702	30000
2	Нараховано податкові зобов'язання з ПДВ виходячи з договірної вартості	702	641/ПДВ	5000
3	Нараховано податкові зобов'язання на суму перевищення ціни придбання над договірною вартістю	949	641/ПДВ	100
4	Списано собівартість реалізованих товарів	902	281	25500
5	Віднесено на фінансовий результат:			
	– дохід від реалізації товарів	702	791	25000
	– собівартість реалізованих товарів	791	902	25500
	– суму нарахованого ПДВ від суми перевищення мінбази над договірною вартістю	791	949	100
6	Отримано грошові кошти в оплату відвантажених товарів	311	361	30000

Табл.1.1 Облік реалізації товарів підприємством оптової торгівлі [5].

Приклад 1.2. Підприємство роздрібною торгівлі веде облік за цінами продажу. Протягом місяця було реалізовано товар вартістю 168000 грн. (у тому числі первісна

вартість – 120000 грн., торгова націнка – 48000 грн.).

Реалізацію товарів в обліку підприємство роздрібною торгівлі відображає таким чином (див. табл. 1.2):

з/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
		Дт	Кт	
1	Реалізовано товар, відображено дохід від реалізації	301/ «Операц. каса»	702	168000
2	Нараховано податкові зобов'язання з ПДВ	702	641/ПДВ	28000*
* Оскільки договірна вартість товарів (140000,00 грн.) перевищує їх первісну вартість (120000,00 грн.), базою обкладення ПДВ є договірна вартість.				
3	Списано суму торгової націнки, що припадає на реалізовані товари	285	282	48000
4	Списано собівартість реалізованих товарів	902	282	120000
5	Віднесено на фінансовий результат:			
	– дохід від реалізації товарів	702	791	140000
	– собівартість реалізованих товарів	791	902	120000
6	Здано виручку в касу підприємства	301	301/ «Опер. каса»	168000

Табл.1.2 Облік реалізації товарів підприємством роздрібною торгівлі [5].

Для забезпечення раціональної організації обліку товарів необхідно:

- встановити чітку систему документообігу і суворий порядок оформлення операцій з руху матеріальних цінностей;
- проводити в установленому порядку інвентаризації та вибіркові перевірки

наявності товарів і вчасно відображати в бухгалтерському обліку результати цих інвентаризацій та перевірок;

- дотримуватись норм та правил організації зберігання товарно-матеріальних цінностей;

– застосовувати засоби механізації та автоматизації обліково-обчислювальних робіт з використанням програм складського обліку [10].

Оскільки метою ведення бухгалтерського обліку операцій з продажу товарів є надання користувачам інформації про результати діяльності торговельного підприємства для прийняття рішень деталізацію рахунків варто здійснювати максимально відображаючи інформаційну систему управління продажами товарів.

Для вирішення проблем в обліку оптово-роздрібних підприємств доцільно використовувати відповідні програмні продукти, що дадуть можливість бухгалтерії підприємства максимально автоматизувати процес обліку товарів [8].

Висновки та пропозиції. Торгівля є необхідною стадією відтворення, на якій

встановлюється зв'язок між виробниками та споживачами. Для бухгалтерського обліку торговельних операцій, розкриття та відображення інформації про доходи та витрати доцільно використовувати субрахунки четвертого порядку у розрізі філій, видів товару чи джерел їх виникнення.

Доцільно створювати службу внутрішнього контролю на підприємствах, що забезпечить достовірність ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності, а також покращить контроль за окремими підрозділами та дасть можливість пошуку резервів діяльності та розвитку.

Зазначені рекомендації допоможуть удосконалити ведення бухгалтерського обліку на підприємствах торгівлі.

Список використаних джерел.

1. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій № 291 від 30.11.1999 р.
2. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій від 30.11.1999 № 291.
3. Атамас П. Й. Бухгалтерський облік у галузях економіки. 2-ге вид. Навч. посіб./П.Й. Атамас – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 392 с.
4. Бухгалтерський облік у галузях економіки: Підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. Б. Захожай, М. Ф. Базась, М. М. Матюха, В. М. Базась; За ред. В. Б. Захожая, М. Ф. Базася. – К.: МАУП, 2005. – 968 с.
5. Вороная Н. Облік реалізації товарів / Наталія Вороная. // Податки та бухгалтерський облік. – 2016. – №76. – С. 1–11.
6. Гура І.О. Облік видів економічної діяльності: Навч. посіб. / І.О. Гура – К.: Знання, 2004. – 541 с
7. Ковальчук Є. К. Облік в галузях економіки: консп. лекц. / уклад. Є. К. Ковальчук. – Тернопіль: ТНЕУ, 2009. – 127 с.
8. Колодій А. Г. Особливості обліку в торгівлі / А. Г. Колодій // 69-та студентська науково-технічна конференція: секція "Економіка і менеджмент" : збірник тез доповідей / Національний університет "Львівська політехніка". – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2011. – С. 435–436
9. Лобода Н.О. Бухгалтерський облік в галузях економіки: Опорний конспект лекцій / Н.О. Лобода – Львів, 2016. – 41 с.
10. Маринченко В. М. Особливості процесу організації обліку товарів на підприємствах України / В.М. Маринченко, // Міжнародний науковий журнал «Інтернаука» // № 12 (22), 2 т., – 2016– с. 96-100
11. Янчева Л.М. Бухгалтерський облік: навчальний посібник / Л. М. Янчева, Н. С. Акімова, О. В. Топоркова, Т. А. Наумова, Л. О. Кирильєва, Герасимова Н.С., М.О. Ільченко. – Х.: ХДУХТ, 2015. – 448 с.

Романчук Л.А.,

ОСОБЕННОСТИ ПРОЦЕССА ОРГАНИЗАЦИИ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА НА ТОРГОВЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ

Цель статьи заключается в исследовании проблем современного состояния финансового учета расходов предприятий розничной и оптовой торговли. Результаты На современном этапе экономического развития происходят существенные изменения в механизме функционирования предприятий торговли, что обусловлено евроэкономическими реформами, проводимыми в стране. В статье исследованы особенности организации процесса бухгалтерского учета на торговых предприятиях Украины. Определена сущность торговой деятельности и операций по продаже товаров. Выяснены задачи организации учета реализации товаров. Рассмотрены понятия лицензии на проведение торговой деятельности и их характерные признаки. Проведен обзор законодательных и

нормативных источников в сфере бухгалтерского учета на предприятиях торговли. Даны рекомендации по совершенствованию бухгалтерского учета на предприятиях торговли.

Ключевые слова: товары, розничная торговля, оптовая торговля, торговое предприятие, бухгалтерский учет, счет

Romanchuk L.,

FEATURES OF THE PROCESS OF ACCOUNTING ORGANIZATION IN TRADING ENTERPRISES

The purpose of the article is to study the problems of the current state of financial accounting costs retailers and wholesalers.

Findings. At the present stage of economic development significant changes in the mechanism of trade enterprises are happening due to the euro and economic reforms undertaken in the country. In the article the features of organization of process of account of commodities are investigational on the trade enterprises of Ukraine. The essence of trading activities and the sale of goods transactions. Defined organization of accounting problems sale of goods at retail. The concepts of licenses for conducting trading activities and their characteristics are studied. The performed overview of legislative and regulatory sources allowed in the field of accounting at trade enterprises. Recommendations for the improvement of accounting in trade enterprises.

Key words: commodities, retail, wholesale, commercial establishment, accounting, account.

Науковий керівник: Лобода Н.О., к.е.н., доцент кафедри обліку і аудиту

СТРУКТУРА ТА ПРОЦЕС ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ ОРГАНІЗАЦІЇ

Сприятливий корпоративний імідж сьогодні стає необхідною умовою досягнення фірмою стійкого і тривалого ділового успіху, а також є головним фактором конкурентоспроможності на внутрішньому і зовнішньому ринках. У сучасному світі про імідж в тій чи іншій мірі говорять всі. Це свідчить про те, що тема управління іміджем стала дуже популярною в діловому світі. Однак усвідомлення керівництвом і власниками компанії того, що імідж і репутація складаються десятиліттями і вимагають особливих заходів підтримки, не означає автоматичного переходу цих компаній до конкретних і усвідомлених дій в даній області.

У статті розкривається поняття «імідж організації». Пріоритетно увагу видам корпоративного іміджу. Аналізуються структурні елементи і засоби формування іміджу організації, розглядається процес побудови і розвитку корпоративного іміджу. Викладено підходи до структури іміджу сучасної організації відповідно до нових ринковими чинниками господарювання.

Ключові слова: імідж організації, елементи іміджу, внутрішній імідж, зовнішній імідж, менеджмент, реклама, PR.

Постановка проблеми. Активний розвиток ринкових відносин в Україні вимагає від організацій системної і плідної роботи по закріпленню своїх позицій на конкурентному ринку. Як показує практика і досвід роботи компаній, на ефективність їх діяльності впливає безліч факторів. Значиму роль при цьому відіграє образ компанії, який вона формує на ринку. Проблема формування і розвитку іміджу актуальна і своєчасна. Необхідно, щоб організації розуміли важливість формування і розвитку іміджу і приділяли йому особливу роль.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження питань, пов'язаних з іміджем організації, можна знайти в наукових працях таких вітчизняних та зарубіжних вчених, як Даніленко Л. В., Смірнова Ю. А., Браун Л., Джи Б., Панасюк А. Ю., Рід С., Жмай О. В., Антонова Н. В., Володін К. А.

Мета статті. Вивчення сутності корпоративного іміджу, його складових елементів, а також процесу формування іміджу організації і основних засобів, за допомогою яких це можна зробити.

Основні результати дослідження. В умовах конкурентного ринку все більшого значення для залучення і утримання споживачів набуває іміджу організації як один із чинників забезпечення конкурентоспроможності. При цьому істотне значення має стратегічна орієнтація організації. Сьогодні зрозуміло, що орієнтація на товар може привести до відриву від реальних потреб; орієнтація на ринок зосереджує виробника тільки на збуті; орієнтація на клієнта дає

можливість задовольнити його сьогоденні потреби, відволікаючи від перспективних. Таким чином, найбільш вірним стратегічним орієнтиром стає потреба як така, і чим краще виробник зможе задовольнити потреби, тим вище його конкурентоспроможність.

Незалежно від того, в якій сфері бізнесу працює організація, її діяльність формує певний рівень іміджу (позитивний або негативний, сильний чи слабкий). Ринкові відносини активно впливають на даний процес, так як в даний час формуються нові зв'язки між суб'єктами ринкових відносин, які характеризуються такими факторами:

- посиленням конкуренції;
- зростанням ролі інформації, яка доступна населенню;
- активною зміною соціальних, політичних і економічних умов господарювання [1].

Слово «імідж» походить від латинського *imago*, пов'язаного з латинським словом *imitari*, що означає «імітувати» [2, с. 296]. Це поняття може трактуватися як у вузькому, так і в широкому сенсі. У широкому розумінні «імідж» - це сукупність природних і спеціально сконструйованих властивостей об'єкта. У більш вузькому сенсі – це свідомо сформований образ об'єкта, що наділяє останнього додатковими цінностями і дає можливість продукувати ті враження про об'єкт, ставлення до нього і його оцінки, які необхідні його творцеві [3, с. 292].

Таким чином, імідж компанії – це комплексне поняття взаємозв'язку між враженням, яке компанії хоче справити на

стейкхолдерів, та враженням о компанії, яке реально існує у потенційних стейкхолдерів [4].

Поняття «імідж» є об'єктом дослідження декількох наук: соціології, психології, менеджменту, економіки, політології. З точки зору соціології імідж розглядається як уявлення про конкретний об'єкт. В економіці імідж компанії більше представлений як образ організації і його продукту (послуги). Політологія вивчає імідж з позицій влади і авторитету, могутності політичних лідерів [5].

Імідж фірми має якісні та кількісні характеристики. Якісні характеристики визначаються економічними, екологічними, фінансовими потребами суспільства в діяльності фірм, а кількісні – вартістю її

"доброго імені" (good will), яка прямо включається в оцінку її бізнесу. Зміст ділового іміджу фірми визначається набором цілей, завдань, методів і заходів їх виконання, що визначаються стратегією розвитку організації. До методів і заходів можна віднести грамотну фінансову, виробничу, маркетингову (комунікації та брендинг), управлінську діяльність, засновану на використанні соціально-корпоративних технологій.

Процес формування і розвитку корпоративного іміджу – це складний процес, який вимагає великих зусиль і уваги. Важливо, щоб керівництво і персонал організації чітко розуміли важливість корпоративного іміджу і докладали максимум зусиль для його розвитку (рис. 1).

Рис. 1. Процес формування та розвитку корпоративного іміджу [6]

На вході розташовується первинний імідж; на виході сформований (покращений) імідж. Після оцінки початкового іміджу ми отримуємо конкретні результати існуючого іміджу (початкового іміджу). Потім починається етап розробки конкретного плану, в ході цього етапу формуються певні етапи і дії. Потім настає етап реалізації плану, після якого з'являється сформований (покращений) імідж, який необхідно оцінити.

До основних засобів формування іміджу відносяться:

1. продукт діяльності організації – якість товарів і послуг в сприйнятті потенційних споживачів;

2. фірмовий стиль – способи візуальної комунікації з потенційними споживачами;

3. організаційна культура – традиції, стиль поведінки співробітників і побудови взаємовідносин з клієнтами;

4. реклама – для формування сприятливого іміджу вона повинна бути правдивою, ненав'язливою, що забезпечує впізнаваність і відмінності від конкурентів;

5. зв'язку з громадськістю – повинні формувати позитивну думку суспільства в цілому про організацію і її товари за рахунок відображення використання прогресивних

технологій, дотримання екологічних вимог, спонсорства заходів, участі у виставках і т.п.

З теорії корпоративної іміджології відомо, що структура іміджу будь-якої компанії формується за чотирма основними елементами:

- Відчутний імідж компанії – це те, що покупець може побачити, понюхати, почути, помацати і спробувати, тобто, по суті справи, товар або продукція компанії.

- Невідчутний імідж компанії – це відповідна реакція покупця на відчутне, на обслуговування і ставлення до нього співробітників компанії, сервіс.

- Внутрішній імідж компанії – це атмосфера всередині компанії, позитивне і негативне ставлення співробітників до керівників і політики компанії, яка виражається, перш за все, в ступені відданості співробітників своїй фірмі.

- Зовнішній імідж компанії – виражається у впливі перших трьох факторів плюс громадській думці про фірму, що формується рекламною кампанією, якістю продукції, зв'язками із засобами масової інформації та громадською роботою.

Як можна помітити, імідж в традиційному розумінні – це тільки одна четверта його частина, яка називається зовнішнім іміджем.

Якщо розглядати імідж організацій з себе ряд складових, що утворюють його позицій системного підходу, то він включає в структуру (табл. 1).

Елемент	Характеристика
Імідж товару	Функціональність, цінність, ергономічність, додаткові властивості і т.п.
Імідж споживача	Соціальний статус, стать, національність, професійна діяльність, звички споживача і т.д.
Внутрішній імідж	Психологічний клімат, рівень конфліктності, наявність цінностей і норм поведінки.
Імідж засновника	Рівень освіти, соціальна приналежність, захоплення, досвід, професійна діяльність, соціально-психологічний рівень, манера поведінки.
Імідж персоналу	Професійні вміння і навички, соціальний статус, рівень освіти і культури.
Соціальний імідж	Рівень участі компанії в соціальних проектах, роль організації в місцевому співтоваристві.
Бізнес-імідж	Фінансова стабільність, ділова активність.

Табл. 1. Елементи корпоративного іміджу

Джерело: адаптовано [7].

Для формування і розвитку іміджу необхідно, щоб організації використовували різні методи і інструменти. Серед інструментів і методів формування і розвитку іміджу найбільш відомі такі, як SWOT-аналіз, SNW-аналіз, матриця нестабільності зовнішнього середовища, PR та ін. Важливо відзначити, що немає методу або інструменту, який відразу охопив усі аспекти іміджу, тому організації повинні використовувати відповідні методи і інструменти системно.

Висновки та пропозиції. Формування позитивного іміджу організації є однією з найважливіших умов забезпечення лояльності споживачів, а отже, підвищення конкурентоспроможності та стабільності.

Формування іміджу – це завдання не тільки відділу маркетингу, але і всіх інших підрозділів організації, і вирішити цю задачу можна тільки шляхом організації системної і злагодженої роботи всіх підрозділів.

Процес розвитку іміджу повинен бути безперервним. Необхідно, щоб організації чітко розуміли його важливість, постійно відстежували і оцінювали імідж. Організації повинні використовувати безліч методів та інструментів в процесі побудови і розвитку іміджу. Важливість іміджу очевидна, оскільки він допомагає організації досягати бажаних результатів. Тому і керівництво, і персонал організації повинні бути прямо зацікавлені в побудові і розвитку її ефективного іміджу.

Список використаних джерел:

- 1) Титова С. В., Вассерберг Е. М. Структурный подход к имиджу организации / С. В. Титова, Е. М. Вассерберг // Проблемы экономики и менеджмента. – 2016. - №3 (55). – с. 76-78.
- 2) Королько В. Основы публичных рилейшнз. – М.: «Рефл-бук» «Ваклер», 2001. – 528 с.
- 3) Даниленко Л.В. Все об имидже: от подходов до рекомендаций // Маркетинг и маркетинговые исследования. – 2007. – № 4(70). – С. 148–157.
- 4) Жмай А. В. Влияние корпоративной социальной ответственности на имидж предприятия / А. В. Жмай // Ринкова економіка : сучасна теорія і практика управління. Т. 16, Вип. 2 (36) : збірка наукових праць. – Одеса : Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2017. – с. 199-213.
- 5) Самойлова, Е.С. Теоретические подходы к определению структурных элементов имиджа организации (управленческий аспект) / Е.С. Самойлова // Научные исследования: от теории к практике. – 2015. – № 1. – С. 339–340.
- 6) Горчакова Р. Р. Особенности формирования корпоративного имиджа / Р. Р. Горчакова // Известия высших учебных заведений. Поволжский регион. Общественные науки. – 2012. – № 2 (22). – С. 185–192.
- 7) Володин, К.А. Структура имиджа организации / К.А. Володин // Менеджмент в России и за рубежом. – 2014. – № 2. – С. 2–8.

Силкина Д.А.,

СТРУКТУРА И ПРОЦЕСС ФОРМИРОВАНИЯ ИМИДЖА ОРГАНИЗАЦИИ

Благоприятный корпоративный имидж сегодня становится необходимым условием достижения фирмой устойчивого и продолжительного делового успеха, а также является главным фактором конкурентоспособности на внутреннем и внешнем рынках. В современном мире об имидже в той или иной мере говорят все. Это свидетельствует о том, что тема управления имиджем стала очень популярной в деловом мире. Однако осознание руководством и собственниками компаний того, что имидж и репутация складываются десятилетиями и требуют особых мер поддержки, не означает автоматического перехода этих компаний к конкретным и осознанным действиям в данной области.

В статье раскрывается понятие «имидж организации». Уделено внимание видам корпоративного имиджа. Анализируются структурные элементы и средства формирования имиджа организации, рассматривается процесс построения и развития корпоративного имиджа. Изложены подходы к структуре имиджа современной организации в соответствии с новыми рыночными факторами хозяйствования.

Ключевые слова: *имидж организации, элементы имиджа, внутренний имидж, внешний имидж, менеджмент, реклама, PR.*

Silkina D.

STRUCTURE AND PROCESS OF FORMING THE ORGANIZATION'S IMAGE

A favorable corporate image is becoming a prerequisite for the firm to achieve sustainable and lasting business success, and it's also a major factor of competitiveness in the national and foreign markets. In the modern world, everyone speaks about the image in one way or another. This shows that the theme of image management has become very popular in the business world. However, the management's and the owners' awareness that the image and reputation are decades-old and require special support measures does not mean the automatic transition of these companies to concrete and conscious actions in this area.

The article reveals the notion of "image of the organization". Attention is paid to the types of corporate image. Structural elements and means of forming an organization's image are analyzed, and the process of building and developing a corporate image is considered. The approaches to the structure of the image of a modern organization are described in accordance with the new market factors of management.

Key words: *image of the organization, image elements, internal image, external image, management, advertising, PR.*

THE FEATURES OF TEACHING AND LEARNING IN FINLAND

The article analyzes the main criteria determining the success of the Finnish system of higher education. The main ones are characterised by significant attention to the professional training of teachers, as well as their prestige and decent pay; the division of higher education into university and polytechnics, which in turn gives the opportunity to focus on research in the fundamental and human sciences or master applied sciences and acquire practical skills; a close tie between education and the labor market; free education for all students and autonomy of higher education institutions.

Key words: Finland's educational model, polytechnics, applied sciences, autonomy, joint recruitment services, decentralised model of administration

Finland is a Nordic welfare state where equality is the fundamental ideology behind education. Thanks to the brilliance of Finnish education, the country has managed to advance into a world-class knowledge society. [2] Finland is an innovative country when it comes to education, and its innovation yields results.

It's consistently one of the highest performing developed countries on the Program for International Student Assessment (PISA), an important tool for measuring education systems worldwide. [4]

The theme of implementation of the Bologna process in Ukraine was considered from various aspects by such scholars as S. Hryniuk, K. Kotun, S. Kalashnikova.

The aim of this study is to describe the characteristics of Finnish higher education and define how Finland experience would contribute to Ukrainian higher education.

Finnish higher education system comprises universities and universities of applied sciences.

The mission of universities is to conduct scientific research and provide education based on it. Universities of applied sciences (UAS) provide more practical education that aims to respond to the needs of the labour market.

Universities, offering higher scientific and artistic education, award Bachelor's and Master's degrees as well as postgraduate degrees, i.e. licentiate and doctoral degrees. Universities of applied sciences award UAS Bachelor's degrees and UAS Master's degrees.

The target completion time for a Bachelor's degree at a university is three years and for a Master's degree two years on top of that. The completion of a UAS degree takes usually between 3.5 and 4.5 years. The requirement for

Master's studies at a university of applied sciences is a UAS Bachelors' degree or another suitable degree and at least three years of work experience after the completion of the previous degree.

Finnish higher education consists of two complementary sectors: universities promoting research and academic education, and universities of applied sciences (=UAS) offering professional higher education with close ties to the working life. [4]

Finnish students only take one standardized test during their entire primary and secondary schooling.

By contrast, in Ukraine, requires students in third through eighth grade to take annual standardized tests to track their performance. Critics claim constant testing doesn't make students any smarter but instead creates a "teaching to the test" environment in schools. [1]

The Finnish test, called the National Matriculation Examination, is taken at the end of high school and graded by teachers, not computers, as Pasi Sahlberg a professor and former director general at the Finland Ministry of Education, explained to the Washington Post in 2014. The test also doesn't shy away from controversial or complex topics.

Finnish universities and polytechnics have autonomy regarding student admission. However, the cooperation between higher education institutions in this respect has increased in the 2000s. The cooperation concerns joint entrance tests and application systems. A national on-line joint application system developed for the student selection of universities, where the main selections of all universities are included, was organised for the first time in spring 2009. The aim is that the on-line system will become the

prevalent means of application. A similar on-line application system has been in use in the polytechnic student selections since 2003. These two higher education on-line application systems are being merged.

Polytechnics and universities design their own instruction according to national statutes and their own degree regulations. Thus teachers and lecturers have full autonomy regarding their teaching, as well as the materials and methods used. Results of evaluation projects are frequently used to develop of the instruction. Alongside the traditional forms of teaching – lectures, demonstrations and examinations based on lectures and literature – instruction makes increasing use of other methods, such as essays, projects, seminar and group work. The use of new information technologies in instruction has also increased.

In recent years, polytechnics have strongly developed their instruction. The aim has been to increase students' independent and self-motivated study. There are various forms of project and teamwork and studies have also increasingly been transferred outside the institution. The role of the teacher has clearly become more instructor-oriented. Compulsory practical on-the-job learning, of a minimum of 30 ECTS credits, enables many students to combine their final project included in the degree programme with hands-on work experience and to apply their theoretical knowledge in real situations. Topics for final projects come primarily from real cases or problems in working life and are often commissioned by enterprises. [5]

Students in higher education institutions are generally responsible for acquiring learning materials and textbooks. Students have the right to use the institutions' libraries freely with a library card. Also municipal library services are open to all, and the basic services are normally free of charge. In Ukraine there is a fast-growing approach towards students' engagement in various projects and teamwork, though it may not be adopted by every teacher.

University students progress in their studies by completing individual courses and study modules. The freedom of choice concerning the order of studies varies between different subjects: in some fields, students are free to plan the sequence of their studies, while the order of courses is defined in more detail in other fields. The system of

personal study plans facilitates the planning of studies and the monitoring of progress in studies and supports student guidance and counselling. The target time for a university Bachelor's degree is 3 years. The universities are urged to organise the studies so that a full-time student can take the degrees within the target times. The students can exceed the target times with two years. Acceptable reasons such as parental leave or military service are not included in the two years. After the two years the students can be granted the right to complete their studies after the acceptance of a feasible plan for the completion of the degree. In Ukraine it's impossible to reduce the target time for a university Bachelor's degree, though it's possible to extend it by taking an academic leave.

Polytechnic students progress in their studies by completing courses. Each degree programme consists of core studies and professional studies, optional studies, practical training to promote professional skills and a final project which also includes a maturity test. Studies are compulsory, optional or free-choice. After completion of a polytechnic or another appropriate higher education degree and at least three years of work experience in their field, students may apply for the right to complete a polytechnic Master's degree. Each polytechnic student has a personal study plan, which facilitates student guidance and the monitoring of progress in studies.

Higher education institutions have been encouraged to cooperate with the labour market and the enterprises. One objective of this cooperation is to ensure that studies and degrees are relevant to the labour market. Many degree programmes further include compulsory practice in enterprises in their study programmes.

In addition, higher education institutions have recruitment services. There are joint recruitment services for both universities and polytechnics. Both of these have portals where users can find information on degrees and qualifications, career planning and writing applications. These services are meant for students who seek placements for training periods during their studies or vacancies after they have graduated. The services are also used by employers for their recruitment purposes.

Conclusion Though Finland has been successful in developing a high performance education system over the past four decades, the Finnish model cannot be copied wholesale, for it

is integration of a deep set of cultural and social values, a particular kind of social and economic state. [6, 2] The main reason for the effectiveness of the Finnish education system, which may be successfully adopted by Ukraine is an emphasis in Policy development on long term vision and realistic target setting. The features really worth copied are the following: a requirement for completing Master's degree - having at least three years of work experience after the completion of the previous degree. That would produce a new generation of committed teachers. The next feature worth attention is really close ties to the working life and correspondingly choosing topics for final projects coming primarily from real cases or problems in working life and commissioned by enterprises. Finally, the increase and constant use of methods, such as essays, projects, seminar, group work and new information technologies that requires appropriate equipment and autonomy .

As for the advantages of the Finnish higher education system, we would like to admit two parallel sectors: polytechnics and universities.

Universities are characterized by scientific research and higher education based on it. Polytechnics are working life oriented and operate on the basis of higher expertise requirements set by working life. Higher education is popular, and the number of applicants is constantly a multiple of the intake, meaning that all fields of study must restrict the admission of applicants. Teachers are highly valued experts with a relatively high degree of autonomy and at all levels of education are well trained and strongly committed to their work. Finland has moved from a highly centralised to a highly decentralised model of administration during the last four decades. [6, 10]

Teachers working at all levels of education are well-trained and strongly committed to their work. All teachers are required to hold a Master's degree and initial teacher training includes teaching practice. The teaching profession is highly respected and popular in Finland, which makes it possible to select the best young students. Teachers have an independent position in their work. [6, 16]

References:

1. Business Insider Nordic, Retrieved from <http://nordic.businessinsider.com/finland-has-one-of-the-best-education-systems-in-the-world-here-are-4-things-it-does-better-than-the-us-2016-11/> (access 29.05.2018).
2. European higher education fairs, Retrieved from <http://www.ehef.asia/finland> (access 29.05.2018).
3. Study in Finland, Retrieved from ehf.id/country/finland (accessed 30 May 2018)
4. Programme for International Student Assessment, Retrieved from https://en.wikipedia.org/wiki/Programme_for_International_Student_Assessment (access 30.05.2018).
5. The European Education Directory, Retrieved from <http://www.euroeducation.net/prof/finco.htm> (access 28.05.2018).
6. Tim Moore Research Paper 46/08, Northern Ireland Assembly- 9th April 2008, - 27 p.

Корнієнко А.О.,

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ І ВИКЛАДАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ ФІНЛЯНДІЇ

У статті проаналізовані основні критерії, що визначають успішність фінської системи вищої освіти. Серед основних можна виділити значну увагу до професійної підготовки викладачів, а також їх престиж і гідну оплату праці; розподіл вищої освіти на університетську і технічну, що в свою чергу, дає можливість вибрати спрямованість на дослідження в галузі фундаментальних і гуманітарних наук або ж опанування прикладних наук і отримання навичок практичної роботи; тісний зв'язок навчання і ринку праці; безкоштовне навчання для всіх студентів та автономія навчальних закладів вищої освіти.

Ключові слова: освітня модель Фінляндії, прикладні науки, автономія, спільні служби найму, децентралізована модель управління

Корниенко А.А.

ОСОБЕННОСТИ ОБУЧЕНИЯ И ПРЕПОДАВАНИЯ В ВИСШЕЙ ШКОЛЕ ФИНЛЯНДИИ

В статье проанализированы основные критерии, определяющие успешность финской системы высшего образования. Среди основных можно выделить значительное внимание к профессиональной подготовке преподавателей, а также их престиж и достойную оплату труда; распределение высшего образования на университетское и техническое, что в свою очередь, дает возможность ориентироваться на исследования в области фундаментальных и гуманитарных наук или на прикладные науки и получение навыков практической работы; тесная связь обучения и рынка труда; бесплатное обучение для всех студентов и автономия учебных заведений.

Ключевые слова: образовательная модель Финляндии, прикладные науки, автономия, совместные услуги по набору персонала, децентрализованная модель управления

Миколайко В.

аспірант кафедри фізики і астрономії та методики їх викладання
Уманського державного педагогічного університету імені Павла ТичиниІГРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В ПРОДУКТИВНІЙ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНІЙ
ДІЯЛЬНОСТІ З ФІЗИКИ

У статті висвітлено питання виникнення та розвитку гри як однієї з провідних видів діяльності, здійснено порівняльний аналіз гри та ігрової технології. Проаналізовано роль і місце та доцільність використання ігрових технологій у загальній системі формування продуктивної навчально-пізнавальної діяльності учнів. Розглянуто основні етапи проведення ігрової діяльності з фізики. Доведено, що ігрова діяльність, як педагогічний чинник, спрямована на розширення та поглиблення знань з фізики, розвиток стійкого інтересу до вивчення фізики, формування в учнів умінь самостійно та творчо працювати. Крім основної дидактичної мети, ігрова технологія покликана реалізовувати ще й комплекс інших цілей: надання дитині можливості самовизначення; розвиток творчої уяви; набування досвіду співробітництва в соціальному аспекті; надання можливості висловлювати свою думку, набуття досвіду колективної діяльності та взаємоповаги.

Ключові слова: продуктивне навчання, фізика, гра, ігрова технологія, пізнавальна активність

Постановка проблеми. Одним з найважливіших показників ефективності продуктивної навчально-пізнавальної діяльності є вміння активізувати учнів, розвивати їх здібності, самостійність, допитливість, креативність, комунікабельність, творче мислення тощо.

Фізика, як навчальний предмет відіграє важливу роль у змісті загальної освіти. Вивчення точних наук дається дітям важче, ніж гуманітарних. Тому вчителям фізики потрібно докладати багато зусиль, застосовувати різноманітні активні форми і методи навчання. Розвиток інтересу учнів на уроках фізики – актуальна проблема, тож зацікавити учнів стає дедалі складніше.

Одним із ефективних шляхів активізації в учнів пізнавального інтересу до вивчення фізики є дидактична гра [2, 5]. Гра притаманна самій природі дитини. У процесі навчальної гри чудовий світ дитинства поєднується з прекрасним світом науки, в який вступають учні. Граючись, учень «занурюється» в ситуації, які відображають епізоди реального життя. В іграх різні знання і відомості учень отримує вільно. Тому часто те, що на уроці здавалося складним, під час гри легко засвоюється. В.О. Сухомлинський вважав, що гра – це шлях дитини до пізнання світу, в якому вона живе, це іскра, яка запалює вогник до допитливості. По суті, гра – це тренажер, на якому виробляються вміння і навички, розкривається творчий потенціал дитини, створюються умови для активного обміну знаннями [4, 7].

Поняття «гра» різні вчені тлумачать по-різному: як засіб виховання (М. Болдирев, Г. Щукіна), як форму організації суспільно корисної діяльності (Л. Іванова, З. Леонтьєва), як форму спілкування (Л. Варзацька, Н. Скрипченко), як форму контекстного навчання (А.А. Вербицький), як методи навчання (Л.С. Шубіна, Л.І. Крюкова), як засіб навчання (У.П. Бедерканова, Н.Н. Богомолова). Вчені стверджують, що ігри дозволяють людині експериментувати з різними життєвими ситуаціями, відчувати свій творчий хист і вміння, розвивати почуття оволодіння різними предметами в ситуаціях спілкування з іншими людьми. Рефлексивний, пошуковий, розумовий і організаційний компоненти ігрової діяльності формують у суб'єкта дослідне і творче ставлення до навчальної діяльності. Засвоєння людиною змістовно узагальнених способів діяльності веде до появи якісних змін в її психіці, до формування відповідних новоутворень.

Гра, як одне з найдивовижніших явищ людського життя привертала до себе увагу філософів та дослідників різних епох (Платон, Аристотель, Гегель, Шиллер, Спенсер). Цікаво подивитися на корені слова «гра» у стародавніх мовах. Стародавні індуїсти сприймали життя як божественну гру («тіла»), як ілюзію («майя»), вважаючи, що ілюзія і є гра, і більше того, навіть слово «ілюзія» означало в них «перебування в грі», in lidum (латин. Lidum – гра). У греків грою називали дії, що притаманні дітям (тобто те, що називається «поринати в дитинство») [1].

Поняття «гра» та «ігрова технологія» дуже близькі, але водночас вони суттєво відрізняються. Щоб з'ясувати поняття «ігрова технологія», слід звернути увагу на її складники: гру й технологію. Більшість дослідників (С. Гончаренко, М. Кларін, І. Лернер, П. Сікорський та ін.) розглядає технологію як набір процедур, що оновлюють діяльність вчителя і учня і гарантують кінцевий результат. Виходячи із цього, ми розуміємо ігрову технологію як спеціально вибудовану систему чітких ефективних дій (ігор), спрямованих на формування, розвиток, розширення, узагальнення знань у процесі навчання [3, 6].

Багатогранність ігрової технології, яка розвиває, виховує, соціалізує та концентрується на конкретній меті, полягає у збагаченні особи знаннями, вміннями, досвідом (що є сутністю поняття «навчання») та є процесом опанування знань, досвіду з урахуванням досягнень і недоліків минулого, набуття навичок, умінь виконувати певні дії, виховувати та виробляти в собі певні якості, риси, вміння (що відображає сенс поняття «навчатися»). Таким чином, гра є симбіозом ігрової та навчальної задачі. Ігрова – це задача, яку розв'язує той, хто грає у ході гри, тобто виконання певної діяльності. Навчальна – це задача, яку ставить вчитель (розробник гри), тобто оволодіння знаннями та вміннями.

Повноцінну продуктивну діяльність можна ефективно сформулювати на основі ігрової навчально-пізнавальної діяльності, бо в такому разі навчання направлено, на оволодіння такими абстракціями і узагальненнями, які передбачають наявність у учня уяви і символічної функції, що формуються в грі.

Аналіз актуальних досліджень. Ігрову діяльність як проблему розробляли Д. Ушинський, П.П. Блонський, С.Л. Рубінштейн. Найглибше технологія гри як форми організації і вдосконалення учбового процесу розглянута С.Ф. Занько, Ю.С. Тюнниковим і С.М. Тюнникової. Про ефективність застосування уроків-ігор у навчанні займалися І.Я. Ланіна, М.М. Балашов, С.О. Протасова, М.Ф. Горбань та ін. Про використання в навчальному процесі дидактичних ігор для актуалізації пізнавального інтересу учнів відомі роботи Ю.К. Бабанського, Є.Е. Селецької, О.А. Церенової, А.С. Співаковської, П.І. Підкасистих, Н.К. Ахметова, Ж.С. Хайдарова та ін. Теоретичні

аспекти проблем дидактичної гри досліджували Н.К. Ахметов, А.Й. Капська, О.В. Сергеев, І.М. Носаченко, П.І. Підкасистий, В.Г. Семенов, Ж.С. Хайдаров та інші.

Проте і нині ще недостатньо теоретично обґрунтовані ігрові методи і форми навчання фізики, відсутня їх повна, єдина класифікація, не розроблена структура ігрового навчання фізики, технологія застосування та оцінювання ефективності використання тих чи інших ігрових методів і форм навчання фізики, зокрема в основній школі.

Метою статті є дослідження продуктивної навчально-пізнавальної діяльності учнів основної школи з фізики в процесі застосування ігрових технологій.

Основні результати досліджень. У сучасній школі, що робить наголос на активізацію та інтенсифікацію навчального процесу, ігрова технологія використовується в наступних випадках: в якості самостійної технології для засвоєння поняття, теми і навіть розділу навчального предмету; як елемент (іноді досить істотний) більш великої технології; в якості уроку (заняття) або його частини (введення, пояснення, закріплення, вправи, контролю); як технологія позакласної роботи.

Навчальні ігри необхідно використовувати на всіх етапах продуктивного навчання. На етапі підготовки до сприйняття теми доцільно проводити ігри, які активізують життєвий досвід учнів, сприяють зацікавленню матеріалом чи особистістю вченого. Ігри, проведені на початку вивчення теми, стимулюють мотивацію подальшої діяльності учнів, а висунуті в них проблеми передбачають подальше розв'язання на наступних уроках. На етапах сприйняття та аналізу теми потрібно застосовувати ігри, які будуть сприяти розширенню й поглибленню знань із фізики, спонукати учнів до вдумливого, уважного читання, готуватимуть до використання елементів аналізу матеріалу тощо. Особливо цікавлять учнів навчальні ігри, побудовані на матеріалі міжпредметного характеру, матеріалі, що містить відомості з історії науки і техніки.

Ігрова діяльність створюється на уроках фізики за допомогою ігрових прийомів і ситуацій, які виступають як засіб спонукання, стимулювання учнів до продуктивної навчально-пізнавальної діяльності. Ігрова

ситуація – це іскра, яка здатна запалити процес пізнання. Вона підвищує пізнавальний інтерес учнів і служить попередньою зарядкою, що настроює на уважне сприйняття і осмислення матеріалу. Захоплені живою, емоційною грою, учні швидше набувають спеціально-предметних знань і навичок з фізики.

Реалізація ігрових прийомів і ситуацій відбувається за такими основними напрямками: дидактична мета ставиться перед учнями у формі ігрової задачі; навчальна діяльність підкоряється правилам гри; навчальний матеріал використовується в якості її засобу. У навчальну діяльність вводиться елемент змагання, який переводить дидактичну задачу в ігру; успішне виконання дидактичного завдання зв'язується з ігровим результатом.

Основними структурними компонентами навчальної гри з фізики є ігровий задум, правила гри, ігрові дії, пізнавальний зміст, або дидактичні завдання, обладнання та результат гри. Сам ігровий задум насамперед надає пізнавального характеру, що вимагає певних знань від учасників дійства. Дидактичні цілі визначають певний план дій всіх учасників. Мотивація ігрової діяльності забезпечується її добровільністю, можливостями вибору і елементами змагальності, задоволення потреби в самоствердженні, самореалізації.

У проведенні навчальної ігрової діяльності з фізики можна виділити наступні основні етапи:

Етап *«організаційно-мотивувальний»*. На даному етапі учасники знайомляться з пропонованою ситуацією, правилами гри, ролями і їх функціональними обов'язками. З'ясовуються всі питання, що забезпечують розуміння учасниками пропонованої ситуації і ігрової задачі. Відбувається поділ на мікрогрупи – команди.

Етап *«проведення гри»* – етап вироблення всередині команди стратегії щодо вирішення запропонованої проблеми і її рішення. На цьому етапі відбувається а) уточнення поставленого завдання; б) планування діяльності по її рішенням; в) внутрішньо груповий розподіл ролей; г) прийняття та виконання рольових обов'язків; д) прийняття консолідованого рішення; е) обговорення позиції, яка буде представлена на груповій дискусії; ж) визначаються аргументи і контраргументи на захист подається позиції; з)

визначається доповідач від команди. Позиція вчителя на даному етапі є особливою. Він повністю дає учасникам свободу дій, дозволяє робити помилки і виправляти або виправляти їх, вибирати найдовший або короткий шлях вирішення ігрової задачі. Учитель на цьому етапі виступає лише в ролі спостерігача, і тільки в разі виникнення «нерозв'язною» конфліктної ситуації може втрутитися в хід гри.

Етап *«аналізу»* (кульмінація гри) – етап міжгрупової взаємодії. Тут кожна команда представляє спільно знайдене рішення ігрових завдань. В ході дискусії, ведучим якої виступає вчитель, виробляється кінцевий, оптимальний на думку учасників, варіант рішення запропонованої проблеми.

«Оцінно-рефлексивний» – етап оцінки діяльності та її результату кожної команди, можливо окремих її членів, а також відбувається рефлексія ходу гри і її результатів.

Таким чином, організація продуктивної навчально-пізнавальної діяльності в процесі ігрової навчальної технології має ряд переваг перед традиційною системою навчання фізики. При систематичному використанні на уроках фізики ігрових технологій спостерігаються наступні результати: формуються такі якості особистості як терпіння, наполегливість, відповідальність, цікавість, увага, запам'ятовування, інтерес, сприйняття і мислення; виробляється вміння самостійно добувати знання та застосовувати їх на практиці; створюється позитивний морально-психологічний клімат в класі для розвитку особистостей учнів; підвищується рівень розвитку комунікативних навичок учнів; розвивається спостережливість, вміння бачити незвичайне в знайомих речах; набагато активніше і швидше відбувається збудження пізнавального інтересу, бо у грі, мотивів значно більше, ніж у звичайній навчальній діяльності; у грі активізуються психічні процеси учасників ігрової діяльності; залучення кожного в активну роботу, ця форма уроку протистоїть пасивному слуханню або читанню; здатність навіть «найсухішу» інформацію пожвавити, зробити яскравою і такою, що запам'ятовується.

Висновки та пропозиції. Розглядаючи ігрову технологію як засіб продуктивного

навчання, можна зробити висновок: ігрова діяльність – це багатокомпонентна цілісна система; спосіб досягнення цілей і розвиток особистості школярів відбувається завдяки особистісно-мотиваційній діяльності; продуктивна пізнавальна діяльність, що розгортається на основі гри, має свій предмет і спрямована на конкретні цілі й результати;

результат ігрового навчання досягається в процесі поетапного вирішення системи проблемних завдань; завдяки ігровій діяльності формуються комунікативні дії учнів між собою та вчителем, підвищується рівень естетико-етичної сторони навчання; зростає інтерес до вивчення фізики.

Список використаних джерел

1. Вульфєрт В.Я. Имитационные методы активного обучения / В.Я. Вульфєрт. Новосибирск, 2011. – 96 с.
2. Коробова І. В. Дидактична гра як засіб активізації учнів у процесі навчання фізики / О.А. Язан, І. В. Коробова // мат. Всеукр. студ. наук.-практ. конф.: Технології компетентісно-орієнтованого навчання природничо-математичних дисциплін, (Херсон, 23–24 квітня 2015 р.). – Херсон : ХДУ, 2015. – С. 76–77.
3. Ланина И. Я. 100 игр по физике / И. Я. Ланина. – М. : Просвещение, 1995. – 224 с.
4. Олійник Р.В. Ігрові технології на уроках фізики / Р.В. Олійник, М.О. Горошенко // Пошуки і знахідки. СЕРІЯ: фізико-математичні науки. Матеріали наукової конференції СДПУ-2010. – Слов'янськ, 2010. – С. 178–182.
5. Протасова С.О. Роль дидактичних ігор у процесі навчання / С.О. Протасова / Фізика та астрономія в школі. – 1999. – №4. – С.10–12.
6. Селевко Г. К. Игровые технологии на уроках физики / Г.К. Селевко // Школьные технологии. – 2006. – № 4. – С. 23–42.
7. Шукуров Т.А. Творческие игры на уроках и во внеклассной работе на первой ступени обучения физике в средней школе: Теорет. основы: Учебное пособие для учителей / Т. А. Шукуров, Е. В. Коршак. – Куляб: Мин. Нар. Обр. Тадж. ССР ХЗИУУ, 1989. – 64 с.

Миколайко В.

ИГРОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В ПРОДУКТИВНОЙ УЧЕБНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПО ФИЗИКЕ.

В статье освещены вопросы возникновения и развития игры как одной из ведущих видов деятельности, осуществлен сравнительный анализ игры и игровой технологии. Обоснована целесообразность использования игровых технологий. Проанализирована роль и место игровых технологий в общей системе формирования продуктивной учебно-познавательной деятельности учащихся. Рассмотрены основные этапы проведения игровой деятельности по физике. Доказано, что игровая деятельность, как педагогический фактор, направленная на расширение и углубление знаний по физике, развитие устойчивого интереса к изучению физики, формирование у учащихся умений самостоятельно и творчески работать. Кроме основной дидактической цели, игровая технология призвана реализовывать еще и комплекс других целей: предоставление ребенку возможности самоопределения; развития творческого воображения; приобретение опыта сотрудничества в социальном аспекте; предоставление возможности высказывать свое мнение, приобретения опыта коллективной деятельности и взаимоуважения.

Ключевые слова: продуктивное обучение, физика, игра, игровая технология, познавательная активность

Mykolayko V.

GAME TECHNOLOGIES IN PRODUCTIVE EDUCATIONAL AND INFORMATIVE ACTIVITY IN PHYSICS.

The article covers the emergence and development of the game as one of the types of activities, comparative analysis of the game and game technology was performed. The expediency of using gaming technologies is substantiated. The role and place of gaming technologies in the general system of formation of productive educational and cognitive activity of students is analyzed. The basic stages of conducting gaming activity in physics are considered. It is proved that game activity, as a pedagogical factor, is aimed at broadening and deepening of knowledge in physics, developing a steady interest in the study of physics, forming pupils abilities to work independently and creatively. In addition to the main didactic purpose, game technology is designed to realize a set of another goals: the child's ability to self-determination; inspiration and help in the development of creative imagination; obtaining the experience of cooperation in the social aspect; giving them the opportunity to express their opinions, gain experience in collective activities and respect each other.

Key words: productive learning, physics, game, game technology, cognitive activity

СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ

Ченька М.

студентка IV курсу напрямку «Міжнародна інформація»
Національного університету «Львівська політехніка»

CAMBRIDGE ANALYTICA ТА ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА У СОЦІАЛЬНИХ МЕДІА

У статті проведено аналіз впливу Cambridge Analytica на інформаційну безпеку у соціальних мережах. Проведено дослідження, яке демонструє можливість викрадення персональних даних з метою використання у власних цілях, зокрема для маніпуляції цільовою аудиторією за допомогою таргетованої реклами. Cambridge Analytica використовувала персональні дані користувачів для того, щоб проводити рекламні кампанії, зокрема компанія була долучена до президентської кампанії Дональда Трампа. У статті описано принцип роботи API додатка, який збирав дані користувачів. Дана тема гостро піднімається ЗМІ, які проводять журналістські розслідування з метою викрити незаконну діяльність компанії. Окрім того, визначено, як саме персональні дані використовуються компаніями для створення цільової реклами.

Ключові слова: інформаційна безпека, соціальні мережі, соціальні медіа, Facebook, Cambridge Analytica, персональні дані, інформаційні технології.

Мета: дослідити діяльність компанії Cambridge Analytica та її вплив на інформаційну безпеку персональних даних у соціальних мережах.

Результати досліджень: визначено особливості діяльності компанії Cambridge Analytica і особливості технології збору персональних даних.

Нещодавно соціальні медіа, ЗМІ та інтернет-мережа повнилися гучними заголовками, пов'язаними із компанією Cambridge Analytica та Facebook. Історія пов'язана з дослідженнями, які ґрунтуються на психометричних даних. Cambridge Analytica досягла вагомого впливу на президентські вибори в США, а також значних успіхів в галузі аналізу та обробки даних, що дозволило виробити успішні моделі рекламних кампаній.

Незважаючи на таку результативність, Cambridge Analytica стала одним із фігурантів гучної справи, пов'язаної із витоком даних. Коган зібрав понад 50 млн персональних даних. Вони дозволили сформувати профіль особи з інформацією про інтереси, релігійні, політичні погляди, особливості характеру тощо. Зібрати дані можна за допомогою різноманітних тестів. Крім того, вчені виявили ще одну можливість збору необхідної інформації – відслідковування цифрового сліду – лайки в мережі, геодані, пошукові запити тощо.

Саме тут виникає ім'я М. Косинські. Вчений, працюючи у Центрі Психометрії, розробив систему, що складає психологічний

портрет людини на основі опитувань, профілів у соціальних мережах. Це технологія збору психометричних даних користувачів. Тобто, Косинські отримав змогу «читати» особистість людини через аналіз активності особи в соціальних мережах.

Дослідження проводились на основі даних, зібраних додатком у Facebook, що називається myPersonality. Це опитування включало в себе 100 запитань, які визначали риси характеру людини. Багато респондентів, які пройшли дане опитування, дозволили додатку отримати доступ до своїх даних у профілі Facebook та інформацію про контакти у соціальній мережі. Це дозволило дослідникам будувати модель кореляції і схожості між користувачами. З цією моделлю дослідники створювали чітке уявлення про особистість користувача, використовуючи лише список контактів та інформацію про цифровий слід.[13]

Cambridge Analytica звернулася до Косинські з проханням використати дану систему для аналізу профілів користувачів на замовлення певної компанії. Косинські відмовив у даному проханні. Згодом у інтерв'ю він стверджував, що дану систему можна розробити самостійно. Він обґрунтовував це тим, що в системі використовуються стандартні статистичні методи. Основна мета дослідження – цифровий слід людини здатний замінити різноманітні тести. Саме це дає багато переваг для сфери маркетингу [18]. Згодом компанія скористалась послугами О. Когана, професора

психології Кембріджського університету, який був знайомий з роботою центру та Косинські особисто.

У 2007 році Facebook запустив платформу, яка передбачала, що більшість додатків повинні бути соціальними. Для цього було дозволено входити в додатки та ділитися з друзями та деякою інформацією про них. У 2013 році О. Коган створив додаток для тестів для особистості. Його встановили близько 300 000 людей, які поділилися своїми даними, а також деякими даними своїх друзів. З огляду на те, яка політика використання додатків була у той час, то це означало, що Коган отримав доступ до мільйонів даних користувачів.[2]

Видання «The New York Times» провело розслідування у цій справі. Журналісти вияснили, що О. Коган, за аналогом Косинські, налаштував модель збору даних. Він також використовував добровольців для проходження психологічного тесту. Крім того, учасникам цього експерименту платили гроші (взагалом приблизно 800 тисяч доларів). Ці тести паралельно збирали інформацію з профілів користувачів та їхніх контактів. Додаток This is your digital life отримав інформацію понад 50 млн користувачів. Коган запевняв учасників експерименту, що ці дані будуть використані виключно в наукових цілях від імені його компанії GSR. Саме ці дані дозволили проводити таргетування реклами з високою ефективністю.[13]

У 2014 році Facebook змінив політику щодо обмеження доступу до даних користувачів за допомогою додатків. Був проваджений новий інструмент, який вимагав погодження від користувача, перш ніж з'являлась можливість отримати чи надіслати будь-які конфіденційні дані. Соцмережа дізналася про витік даних. Розробники Facebook заблокували додаток Когана, а компанія вимагала видалити всі дані, які були отримані незаконним чином. [2]

В супереч правилам Facebook, дані були передані третій стороні – Cambridge Analytica. Важливим є факт, що адміністрація мережі заявила, що кількість зібраних даних за допомогою додатка, може сягати 87 млн.[14]

З принаймні 87 мільйонів користувачів, чії дані отримала компанія незаконним шляхом, понад 70 мільйонів людей перебувають у США, а понад мільйон - у Великобританії, Індонезії та Філіппінах [12]

Крістофер Уайлі, колишній працівник Cambridge Analytica, стверджує, що компанії вдалося зібрати особисті дані мільйонів користувачів Facebook за допомогою API додатка This is your digital life [16]. Глобальна маніпуляція персональними даними перетворилася в реальність, і це вже більше, ніж попередження науковців, журналістів та юристів. Доступ величезної кількості користувачів в мережу дозволяє компаніям або зацікавленим особам все простіше отримувати і використовувати дані. Причому це змінює саме поняття конкуренції та ефективності, а клієнтам дає небувалі можливості.

Крістофер Уайлі стверджує, що більша частина особистої інформації була отримана без дозволу. Cambridge Analytica використала дані для створення потужної програми для прогнозування та впливу на виборців.

"Ми використовували недосконалість програмного забезпечення Facebook для збору інформації з мільйонів профілів і побудови моделей, які дозволяли нам дізнаватися про людей", - зауважив Уайлі. [16]

Насправді ж, Facebook наводить зворотні аргументи. Компанія заявила про те, що порушення даних не було. О. Коган отримав доступ до даних користувачів, які вирішили пройти «тест», і всі учасники дали свою згоду. Люди свідомо надавали інформацію, а жодні системи не були пошкоджені [17]. Основна проблема соціальної мережі в тому, що Facebook занадто довіряє розробникам, які використовують особливості її програмного забезпечення.[10] Зокрема, прикладом є те, що Facebook знав про даний додаток і збір даних вже кілька років, але не прийняв ніяких дій, лише формально просив видалити дані.

Cambridge Analytica неодноразово заперечувала факт збору та використання даних незаконним способом. Такі заяви були і у парламенті Великобританії, на слуханнях щодо справи. Cambridge Analytica визнала, що придбала персональні дані у Когана. У свою чергу вона стверджує, що видалила всі отримані дані ще кілька років тому на вимогу соціальної мережі.

Facebook і Cambridge Analytica понесли економічні втрати. Вартість цінних паперів Facebook ще у березні знизилася на 7%. [3] Главу Cambridge Analytica, О. Нікса,

відсторонили від посади після виходу на екран фільму-розслідування від телеканалу Channel 4.[7] В силу останніх подій, судових позовів Cambridge Analytica навіть оголосила про закриття компанії.

Цукерберга викликали до Європейського парламенту і в британську Палату громад для пояснень щодо витоку персональних даних. У США Федеральна комісія з торгівлі почала розслідування щодо Facebook.[4] Цукерберг приносив вибачення користувачам соціальної мережі. Однак це не сильно вплинуло на ситуацію. Користувачі запустили флешмоб #deletefacebook із закликом до видалення облікового запису з соціальної мережі.

У зв'язку з цим компанія прийняла ряд заходів, спрямованих на підвищення безпеки приватності даних. Соціальна мережа тепер попереджає всіх власників скомпрометованих акаунтів про те, якою саме персональною інформацією заволоділа Cambridge Analytica. [9]

На хвилі скандалу компанія Mozilla оголосила про запуск нового розширення для браузера Firefox. За допомогою нього користувачі можуть не турбуватися за збереження своїх даних. Розширення Facebook Container допомагає ізолювати персональні дані користувача після переходу на сторінку Facebook за посиланням з іншого сайту. Браузер відкриває соцмережу в спеціальній вкладці-контейнері, попередньо видаливши файли cookie. Mozilla переконує, що це ускладнить для Facebook збір даних для використання з метою показу таргетованої реклами та інших повідомлень.[6]

Тим не менше, вчені з Принстона з'ясували, що існуються сторонні JavaScript-бібліотеки, які збирають інформацію про відвідувачів сайту через функцію аутентифікації «Увійти через Facebook». Більшість ресурсів навіть не підозрюють про те, що відбувається.

Один із способів крадіжки даних засовується на сайтах, де можлива авторизація через акаунт Facebook. У процесі аутентифікації API соцмережі формує запит до її серверів, і ті повертають дані, до яких користувач дозволив доступ. Проблема в тому, що існує сторонній код JavaScript, який завантажується на сторінці авторизації, і здатний перехопити ці дані і виокремити з них інформацію про користувача. (рис. 1) [15]

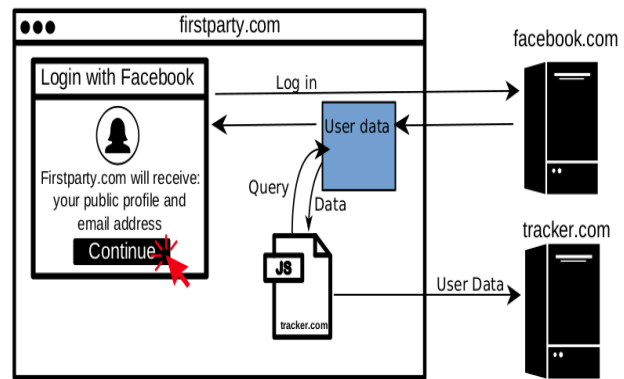

Рис. 1 Схема крадіжки персональних даних за допомогою стороннього коду JavaScript

Дослідники вважають, що подібні витoki пов'язані не з помилками в авторизації через Facebook, а з відсутністю кордонів безпеки між ресурсами і сторонніми скриптами в Інтернеті.

Цікавим є те, що Cambridge Analytica не єдина компанія, яка займається, а точніше займалась, збором персональних даних. Видання CNBC виявило, що компанія CubeYou слідувала Cambridge Analytica і використовувала дані користувачів Facebook в рекламних цілях. Соціальна мережа відкрила для неї доступ до персональної інформації людей і почала розслідування. CubeYou проводила опитування за допомогою яких дізнавалася ім'я, номер телефону і дані про місце роботи користувача. Отримана інформація використовувалась для створення детальних профілів і продавалася маркетологам.

Генеральний директор CubeYou повідомив, що опитування «You Are What You Like», що визначає риси характеру людей на основі профілю в Facebook, попереджало про можливість передачі інформації третім особам. Також він зазначив, що CubeYou не використала дані про друзів користувачів, як це робила Cambridge Analytica.[11]

Загалом після гучного скандалу, падіння акцій компанії та зустрічей в Конгресі із поясненням, Facebook відмовився від партнерських відносин з брокерами даних, які допомагають рекламодавцям орієнтувати свою кампанію на конкретних користувачів. [8]

Соціальна мережа протягом багатьох років дозволяла рекламодавцям проводити таргетовану рекламу на основі даних, зібраних такими компаніями, як Acxiom. На сайті Facebook перераховані дев'ять постачальників даних, з якими працювала компанія, включаючи Acxiom, Experian PLC, Oracle Data Cloud, TransUnion та WPP PLC.[5]

Загалом, основна цінність даних користувачів – можливість створювати більш ефективну таргетовну рекламу. Це рекламні оголошення, які спеціально налаштовані на певну аудиторію. Перш за все, визначається цільова аудиторія за допомогою різних параметрів (стать, вік, місце проживання, сфера діяльності, мова, хобі тощо). Згодом створюється оголошення, яке повинне привернути увагу користувачів. Особливістю цього типу реклами є те, що вона поширюється на всіх користувачів соціальної мережі, а лише на обраних, які відповідають заданим параметрам. Така увага за допомогою вдало підбраного тексту та візуальної частини здатна не лише привернути увагу користувача, а й спонукати його до дій. Саме за таким принципом здійснювалась рекламна кампанія Трампа у мережі Facebook.

"Важливість історії Cambridge Analytica, насправді, не в тому, що компанія допомогла Трампу в передвиборчій кампанії, - говорив Косинські в інтерв'ю Радіо Свобода в грудні 2016 року. - Це комерційна фірма, у них є технологія, вони хочуть заробляти гроші, тут все ясно. Важливим є те, що якщо раніше ви хотіли скласти чийсь психологічний профіль, ви повинні були попросити людину заповнити опитувальник, пройти тест - і людина розуміла, що саме зараз, в цей самий момент, хтось вимірює його психологічні характеристики. А тепер можна робити те ж саме, але людина не дізнається, що його особливості прямо зараз хтось оцінює і вимірює. Досить подивитися на цифровий слід: записи в соціальних мережах, лайки, історію перегляду сторінок в інтернеті, історію пошукових запитів". [1]

Список використаної літератури та джерел

1. Сергій Добринін. «Мы не заметим, как мир захватит искусственный интеллект». Режим доступу: <https://www.svoboda.org/a/28166040.html>
2. Публікація Марка Цукерберга у Facebook. Режим доступу: <https://www.facebook.com/zuck/posts/10104712037900071>
3. Цукерберг: Facebook проаналізує всі додатки, які мають доступ до значної кількості даних. Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/news/29113921.html>
4. Цукерберга викликають у британський парламент через скандал навколо Facebook, Режим доступу: <https://bit.ly/2xtlaza>
5. Acxiom shares tank after Facebook cuts ties with data brokers. Режим доступу: <https://www.reuters.com/article/us-acxiom-stocks/acxiom-shares-tank-after-facebook-cuts-ties-with-data-brokers-idUSKBN1H520U>
6. Being Open and Connected on Your Own Terms with our New Facebook Container Add-On. Режим доступу: <https://blog.mozilla.org/blog/2018/03/27/facebook-container-add-on/>
7. Cambridge Analytica: директора Нікса після його заяв журналістам відсторонили. Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/news/29111907.html>
8. Facebook abandons Acxiom and other major data brokers over Cambridge Analytica affair. Режим доступу: <https://www.v3.co.uk/v3-uk/news/3029387/facebook-abandons-acxiom-and-other-major-data-brokers-over-cambridge-analytica-affair>
9. Facebook: Cambridge Analytica warning sent to users. Режим доступу: <http://www.bbc.com/news/technology-43698733>
10. Facebook security chief reportedly planning to leave company. Режим доступу: <https://www.cnet.com/news/facebook-security-chief-reportedly-leaving-company/>
11. Facebook suspends another data analytics firm after CNBC discovers it was using tactics like Cambridge Analytica. Режим доступу: <https://www.cnbc.com/2018/04/08/cubeyou-cambridge-like-app-collected-data-on-millions-from-facebook.html>
12. Facebook to notify users affected by Cambridge Analytica scandal/ Режим доступу: <http://www.dw.com/en/facebook-to-notify-users-affected-by-cambridge-analytica-scandal/a-43302882>
13. How Researchers Learned to Use Facebook 'Likes' to Sway Your Thinking. Режим доступу: - <https://www.nytimes.com/2018/03/20/technology/facebook-cambridge-behavior-model.html>
14. Mike Schroepfer. An Update on Our Plans to Restrict Data Access on Facebook. Режим доступу: <https://newsroom.fb.com/news/2018/04/restricting-data-access/>

15. No boundaries for Facebook data: third-party trackers abuse Facebook Login. Режим доступа: <https://freedom-to-tinker.com/2018/04/18/no-boundaries-for-facebook-data-third-party-trackers-abuse-facebook-login/>

16. Revealed: 50 million Facebook profiles harvested for Cambridge Analytica in major data breach. Режим доступа: <https://www.theguardian.com/news/2018/mar/17/cambridge-analytica-facebook-influence-us-election>

17. Suspending Cambridge Analytica and SCL Group From Facebook - Режим доступа: <https://newsroom.fb.com/news/2018/03/suspending-cambridge-analytica/>

18. The Data That Turned the World Upside Down. Режим доступа: https://motherboard.vice.com/en_us/article/mg9vvn/how-our-likes-helped-trump-win

Maryana Chenka

CAMBRIDGE ANALYTICA AND INFORMATION SECURITY IN SOCIAL MEDIA

The article presents an analysis of the influence of Cambridge Analytica on information security in social networks. A study has been conducted that Research demonstrates the possibility of stealing personal information for use in its own purposes, in particular for manipulating a target audience with the help of targeted advertising. Cambridge Analytica used personal data for advertising campaigns. For example, the company was involved in Donald Trump's presidential campaign. The article describes the principle of the application API that collected data. This topic is topical in media which conduct journalistic investigations to reveal the illegal activities of the company. In addition, it is determined how personal data is used by companies to create targeted advertising.

Key words: *information security, social networks, social media, Facebook, Cambridge Analytica, personal data, information technology.*